

А.В. САВЧЕНКО, О.М. СТРІЛЬЦІВ

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ
НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИКІВ:
МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ
СТАНДАРТИ**

Посібник

*За редакцією
ректора*

*Національної академії внутрішніх справ,
доктора юридичних наук, професора,
член-корреспондента
Національної академії правових наук України,
генерал-лейтенанта міліції
Коваленка Валентина Васильовича*

Київ – 2014

Авторський колектив:

Савченко Андрій Володимирович – начальник кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Стрільців Олександр Михайлович – начальник наукової лабораторії з проблем кримінальної міліції навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Рецензенти:

Музика Анатолій Ананійович – завідувач кафедри кримінального права і криміналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор юридичних наук, професор

Погорєцький Микола Анатолійович – завідувач кафедри правосуддя юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України

Посібник друкується в авторській редакції

Савченко А. В.

Кримінально-правова протидія незаконному обігу наркотиків: міжнародні та національні стандарти : посібник / А. В. Савченко, О. М. Стрільців ; за ред. ректора Нац. акад. внутр. справ, д.ю.н., професора, член-кор. НАПрН України генерал-лейтенанта міліції В. В. Коваленка. – К. : НАВС, 2014. – 146 с.

Посібник присвячений розгляду питань кримінально-правової протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів з урахуванням міжнародних (включаючи особливості відповідальності за кримінальний наркотизм в окремих іноземних державах і дискусійні моменти щодо легалізації наркотичних засобів за коконом) і національних стандартів.

Для працівників правоохоронних органів і суду, викладачів, студентів, курсантів і слухачів вищих юридичних навчальних закладів.

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕКУРСОРІВ.....	8
1.1. Міжнародні норми про кримінальну відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів	8
1.2. Особливості кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів у деяких іноземних державах	12
1.3. Дискусійні моменти щодо легалізації наркотиків за кордоном	39
Розділ 2 НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕКУРСОРІВ.....	44
2.1. Загальна характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів	44
2.2. Зміст кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів	59
Висновки	87
Список рекомендованої літератури	89
Додаток А	
Кодекс України про адміністративні правопорушення (Витяг)	92
Додаток Б	
Кримінальний кодекс України (Витяг)	98
Додаток В	
Постанова Пленуму Верховного суду України від 26 квітня 2002 року № 4.....	107
Додаток Г	
Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 року № 770	119
Додаток Д	
Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу, наказ Міністерства охорони здоров'я України від 1 серпня 2000 року № 188	132

ВСТУП

Аналіз сучасного стану злочинності в Україні й узагальнення статистичних даних дають підстави до досить невтішних висновків. Кількість зареєстрованих злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (далі – наркозлочинів) із кожним роком зростає. Протягом 2002–2011 рр. органами внутрішніх справ (далі – ОВС) виявлено 606,1 тис. злочинів вказаної категорії, з яких 169,8 пов'язано зі збутом наркотичних засобів та психотропних речовин, ліквідовано 24 тис. осередків їх незаконного виготовлення та вживання, а також 2220 підпільних нарколабораторій. Упродовж десяти років ОВС виявлено 409,6 тис. осіб, які вчинили злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків. Ліквідовано 2039 міжнародні канали надходження наркотиків у державу¹.

На думку окремих науковців (зокрема, А.А. Музики та О.П. Гороха) наркологічну ситуацію щодо катастрофічного поширення наркоманії (фактично близько 7,5 % населення країни у віці від 15 до 44 років включно зловживають наркотиками) та, відповідно, криміногенну ситуацію у сфері обігу наркотичних засобів (упродовж останніх десятиріч зберігається загальна тенденція до зростання кількості «наркотичних» злочинів) в Україні слід визнати неконтрольованою².

Більше того, наркотизація поширилася на всі регіони та верстви населення держави. За останні десять років кількість осіб, які допускають немедичне вживання наркотиків, зросла на третину. Так, якщо у 2002 р. зареєстровано 112,5 тис. таких осіб, то станом на 1 серпня 2012 р. на обліках перебувало 151 тис. осіб, хоча за даними фахівців їх налічується від 250 до 430 тисяч. Щорічно на облік ставиться в середньому 22–29 тис. осіб, які допускають немедичне вживання наркотичних засобів, серед яких 60,0 % – з діагнозом «наркоманія». За останні 10 років від передозувань та хвороб, пов'язаних з наркотиками, померло майже 22 тис. осіб. Найбільш ураженим регіоном є Автономна Республіка Крим, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Одеська області та м. Київ, де на долю цих регіонів припадає 58,0 % від усіх облікованих наркоспоживачів України. За соціальним станом серед наркоманів переважають безробітні – 76,0 %, кількість робітників складає 8,6 %, службовців – 1,1 %, учнівської та студентської молоді – 3,0 %, інших верств населення – 17,2 %. Із загальної кількості осіб, які перебувають на обліку, понад 70,0 % становлять молоді люди віком до 29 років³.

Останнім часом в Україні спостерігається тенденція до помолодшання

¹ Довідка щодо основних показників боротьби з наркобізнесом за 2002–2011 рр. – К. : УБНОН МВС України, 2012. – С. 3.

² Музика А. А. Покарання та його застосування за злочини проти здоров'я населення : монографія / А. А. Музика, О. П. Горох. – К. : ПАЛІВОДА А. В., 2012. – С. 327.

³ Довідка щодо основних показників боротьби з наркобізнесом за 2002–2011 рр. – К. : УБНОН МВС України, 2012. – С. 3 ; Вплив програм замісної підтримуючої терапії на криміногенну ситуацію у державі: аналітичний звіт за результатами наукового дослідження / О. М. Джужа, О. М. Стрільців, С. В. Дворяк та ін. ; за ред. О. М. Джужі. – Харків : Права людини, 2012. – С. 12–20.

наркоманії: вік першого вживання наркотиків – 13–15 років, а в деяких містах України – 9–13. Середня тривалість життя наркоманів трохи більша за 30 років, із яких 10–15 припадає на активне вживання наркотиків. Отож проблема наркоманії стосується насамперед молоді працездатного віку та набуває великого соціального значення⁴.

Така картина зумовлена не тільки низькою ефективністю діяльності правоохоронних органів, а й прорахунками у кримінально-правовій політиці держави, відсутністю в суспільстві налагодженого механізму профілактики наркоманією та боротьби з кримінальним наркотизмом⁵, незадовільним фінансовим забезпеченням антинаркотичних програм. Окрім того, специфічне географічне розташування України, використання її території для наркотранзиту, а також наявність власної внутрішньої системи виробництва та збуту наркотичних засобів практично роблять нашу державу заручницею національного та міжнародного криміналітету.

Підвищена суспільна небезпека кримінального наркотизму пов'язана з тим, що на ґрунті наркоманії вчинюються різні небезпечні злочини, зокрема вбивства, крадіжки, грабежі, розбійні напади, зґвалтування тощо. Так, протягом 2002–2012 рр. наркоманами та особами в стані наркотичного сп'яніння скоєно 137,1 тис. злочинів корисливо-насилницької спрямованості, з яких 4,8 тис. убивств, тяжких тілесних ушкоджень, розбоїв та грабежів та понад 30 тис. крадіжок. Загалом попит на наркотики породжує їх пропозицію. До незаконного обігу наркотиків залучаються громадяни, які вбачають у ньому досить легкий і швидкий спосіб збагачення. Серед них 69,0 % непрацюючі, половина у віці до 30 років, значний прошарок яких складають жінки та підлітки, котрі є соціально незахищеними верствами населення та котрі все частіше використовуються наркоділками⁶.

Характерно, що наркозлочини прогресують і розвиваються, набуваючи нових форм і специфіки, властивої аналогічним злочинам у зарубіжних країнах. Усе це ускладнює процес розслідування таких злочинів. При цьому на національному рівні одне з найважливіших місць у протидії наркотизму відводиться кримінально-правовим засобам.

В залежності від жорсткості законів, спрямованих на боротьбу з незаконним обігом наркотиків, держави можна поділити на три групи.

До першої відноситься держави з найбільш «ліберальним» законодавством. Характерними представниками цієї групи є Нідерланди, Португалія та Іспанія. У Нідерландах, як відомо, дозволено вживання «легких» наркотиків (марихуана, гашиш тощо) у спеціально відведених для цього місцях. Кримінальна відповідальність передбачена тільки за збут та

⁴ Наркологія [Текст] : навч. посіб. / [Западнюк Б. В., Галан Н. В., Стрільців О. М. та ін.] ; за ред. О. М. Джузі. – К. : КНТ, 2012. – С. 64–67.

⁵ Наркотизм – це суспільно небезпечні та протиправні діяння пов'язані з незаконним обігом наркотиків (не плутати з поняттям «наркоманія») – медичний термін на позначення хвороби, викликаной залежністю від вживання наркотичних засобів).

⁶ Довідка щодо основних показників боротьби з наркобізнесом за 2002–2011 рр. – К. : УБНОН МВС України, 2012. – с. 4; Вплив програм замісної підтримуючої терапії на криміногенну ситуацію у державі: аналітичний звіт за результатами наукового дослідження / О. М. Джуза, О. М. Стрільців, С. В. Дворяк та ін. ; за ред. О. М. Джузі. – Харків : Права людини, 2012. – С. 12–20.

зберігання «важких» наркотиків (героїн, кокаїн, «крек» та інші). У той же час деякі голландські фахівці змушені визнати, що дозвіл вживати «легкі» наркотичні засоби провокує до вживання сильнодіючих наркотиків. Показовим у цьому відношенні виявився досвід Іспанії, яка у 1985 р. запровадила голландську модель. Внаслідок цього кількість тільки офіційно зареєстрованих наркоманів збільшилась з 200 тис. до 1,5 млн., а сама країна перетворилась у справжню перевалочну базу наркотиків, у першу чергу кокаїну.

Разом з тим, є позитивні приклади застосування «ліберального» законодавства. Так, у 2001 році уряд Португалії виробило новий курс щодо боротьби з розповсюдженням наркоманії: воно декриміналізувало вживання наркотиків. Як наслідок, за п'ять років, кількість смертей від передозування знизилась з 400 до 290 осіб на рік. Кількість наркоманів, які заразилися СНІДом через голку, впало втричі: з 1400 в 2000 році до 400 у 2006 році. Замість того, щоб позбавляти волі наркоманів, їх направляють у лікувальні центри. Як наслідок, кількість осіб, яким було призначено ЗПТ зросла з 6,5 тисяч осіб у 2001 році до 14 тисяч осіб у 2005 році. Одночасно зменшилась кількість споживачів марихуани у молодіжному середовищі. До декриміналізації Португалія була країною, яка нараховувала біля 100 000 споживачів героїну, що складало 1% від населення країни. До 2008 року кількість осіб, які мають залежність від наркотиків, знизилась до 55 тисяч⁷.

До другої групи слід віднести країни с «жорстким» законодавством, яке передбачає підвищену (включно до смертної кари) відповідальність за злочини, що пов'язані з наркотиками. Це – Китай, Іран, Пакистан, Таїланд, Малайзія, Нігерія. Наприклад, в Ірані тільки за півтора року у відповідності до Закону 1989 р., було публічно страчено понад тисячу злочинців.

До третьої групи держав належать країни, що складають переважну більшість, при цьому їх законодавство є більш поміркованим і диференційованим. До цієї групи ми можемо віднести й Українську державу.

Слід зазначити, що вже у 90-х рр. минулого століття у більшості країн Європи намітилася тенденція щодо посилення антинаркотичних законів. Проте вітчизняне антинаркотичне законодавство, за оцінками деяких експертів, тільки на 65,0 % співпадає з законодавством Європейського Союзу (далі – ЄС). Майже у всіх країнах ЄС передбачається суворі відповідальність за контрабанду⁸ та незаконну торгівлю наркотиками. При цьому ступінь покарання напряму залежить від обсягів збутих наркотичних засобів, їх виду та особистості самого наркоділка. Одночасно з впровадженням значно жорсткого законодавства щодо осіб, які розповсюджують наркотики в країнах-членах ЄС, здійснена лібералізація законодавства щодо осіб, які хворіють на наркоманію та є звичайними споживачами наркотичних засобів та психотропних речовин.

⁷ Питання сучасної наркополітики України: права людини та доступ до лікування / Одеська правозахисна група «Верітас». – Харків : Права людини, 2012. – С. 9.

⁸ Кримінальна відповідальність за контрабанду: національний та міжнародний досвід : монографія / А. А. Музика, А. В. Савченко, О. В. Процюк [та ін.]. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2011. – С. 229.

Щодо України, то в межах розділу XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення» Особливої частини національного Кримінального кодексу (далі – КК) 2001 р. на якісно новому рівні відбулася криміналізація відповідних суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. Це сталося не лише через внутрішньодержавні потреби, а й на вимогу низки міжнародних і європейських конвенцій, підписаних та ратифікованих нашою державою. Подальша участь України у процесі інтеграції до європейської та світової спільноти висуває перед державними органами вимоги всебічного вивчення та врахування міжнародного й іноземного досвіду у сфері кримінально-правової боротьби з наркозлочинами. Такий підхід сприятиме глибокому розумінню національного антинаркотичного кримінального законодавства, дозволить ужити заходів щодо його вдосконалення та покращення практики застосування.

Зважаючи на все сказане вище, у цьому посібнику будуть проаналізовані питання кримінально-правової протидії незаконному обігу наркотиків з урахуванням чинних міжнародних і національних стандартів, включаючи особливості кримінальної відповідальності за наркозлочини в Україні та за кордоном, а також дискусійні моменти щодо легалізації наркотичних засобів у деяких іноземних державах. Щодо протидії кримінальному наркотизму на національному рівні нами буде розглянуто не тільки загальну характеристику злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а й здійснено юридичний аналіз окремих кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за такі посягання. Додатки до основного тексту допоможуть ґрунтовно опанувати матеріал посібника.

РОЗДІЛ 1

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕКУРСОРІВ

1.1. Міжнародні норми про кримінальну відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів

Розповсюдження наркоманії та незаконна торгівля наркотиками завдають, якщо не прямо, то побічно, великої шкоди відносинам між країнами. За різними оцінками щорічний глобальний обіг підпільних наркосиндикатів на планеті оцінюється в \$ 500–1500 мільярдів⁹. Спроби держав самотужки протидіяти кримінальному наркотизму не були успішними. Навпаки, незаконний обіг наркотиків почав виявляти нові негативні тенденції: групове вживання наркотичних засобів та психотропних речовин, зниження віку споживачів наркотиків до підліткового та навіть більш раннього, створення мереж нарколабораторій тощо.

Сьогодні спеціалістам відомо понад 600 видів наркотичних засобів, які виробляються переважно з нарковмісних рослин (опійний мак, кока, каннабіс тощо). Дія наркотиків двояка. З одного боку, вони знімають біль і полегшують страждання тяжкохворого. З другого – здатні викликати залежність і зашкодити здоров'ю при неналежному поводженні чи зловживанні ними. Це змушує держави обмежувати їх використання переважно у лікувальних цілях. Однак, починаючи із середини XIX ст., спостерігається зростання зловживання наркотиками.

Щоб протидіяти масштабам розповсюдження наркотичних засобів, на міждержавному рівні з початку XX ст. поступово вироблялися механізми глобального контролю доступу до наркотиків. У 1909 р. було створено першу міжнародну організацію по боротьбі з наркозлочинами – *Шанхайську комісію*. Її завдання полягало в координації співробітництва держав щодо боротьби з незаконним обігом наркотиків, який почав визнаватися міжнародним кримінальним злочином.

Подальший процес розвитку, вдосконалення та зближення міжнародного й національного законодавства відбувався за такими напрямками: а) угоди між державами; б) національні заходи кримінального, адміністративного та медичного характеру. Перший міжнародний договір у цій сфері – *Гаазька конвенція* (1912 р.) – закріпив низку принципових положень. Так, виробництво та розподіл сирого опію повинно підлягати правовому

⁹ Савченко А. DEA: функціональні обов'язки та організаційна структура / А. Савченко // Міліція України. – 2001. – № 1. – С. 20–21.

регулюванню й контролю; його паління має бути викоренено; виробництво, продаж і використання наркотиків має обмежуватися законом та здійснюватися лише в медичних цілях тощо. Уже за кілька років було ухвалено ще дев'ять міжнародно-правових актів по боротьбі з наркозлочинами, серед яких слід виділити *Конвенцію про заборону незаконної торгівлі наркотичними засобами* (1936 року).

Із метою уніфікації численних міжнародно-правових норм у 1961 р. ООН ухвалюється *Єдина конвенція про наркотичні засоби*, що замінила всі раніше чинні договори в цій сфері, крім Конвенції 1936 р. Біля ста держав приєдналися до неї (СРСР ратифікував цю Конвенцію 10 січня 1964 року). Решта керуються вісьмома раніше ухваленими міжнародними документами. Однак орган контролю за обігом наркотичних засобів єдиний для всіх країн – це Міжнародний комітет з контролю за наркотиками, створений у межах Конвенції ООН 1961 року.

У ст. I Єдиної конвенції наведено визначення основних понять, які живаються в її нормах. Наприклад, поняття «наркотичний засіб» означає будь-яка з речовин (природних або синтетичних) зі списку I та II; «незаконний обіг» – культивування чи будь-яка дія щодо збуту наркотиків на порушення настанов чинної Конвенції; «Список I», «Список II», «Список III» та «Список IV» означають відповідно пронумеровані переліки наркотичних засобів або препаратів, доданих до чинної Конвенції, зі змінами, що можуть бути внесені відповідно до ст. 3, тощо.

Стаття 36 «Постанови про покарання» цієї Конвенції містить перелік 18-ти караних діянь: культивування, виробництво, виготовлення, одержання, приготування, зберігання, пропозиція в комерційних цілях, розподіл, придбання, продаж, постачання на будь-яких умовах, маклерство, відправлення, перевідправлення транзитом, перевезення, ввезення та вивезення наркотичних засобів на порушення настанов чинної Конвенції, та будь-які інші дії. Крім цього, Конвенція визначає, що є культивуванням, ввезенням, вивезенням та ін. Цей перелік не може бути вичерпним, тому держава в межах свого законодавства може визнати злочинним, наприклад, уживання наркотиків. Загалом усі наркозлочини умовно поділяють на декілька груп: 1) незаконні операції, пов'язані з виробництвом наркотичних засобів; 2) їх купівлею та продажем; 3) транспортуванням (перевезенням) наркотиків; 4) їх вживанням¹⁰.

Стаття 37 Єдиної Конвенції вимагає від держав накладати арешт і конфіскацію щодо наркотичних засобів, речовин та предметів обладнання, що використовувалися чи призначалися для вчинення злочину. Стаття 39 цього документа дозволяє застосовувати більш суворі заходи контролю щодо наркотичних засобів, ніж заходи, встановлені Конвенцією. Водночас держави мають приділяти особливу увагу створенню умов для лікування наркоманів, турбуватися про них і сприяти їхньому працевлаштуванню (ст. 38 Конвенції).

Наркотичні властивості мають і психотропні речовини, що викликають у

¹⁰ Международное уголовное право : учебн. пособие / Под общ. ред. В. Н. Кудрявцева. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : Наука, 1999. – С. 164.

людини депресію та «кайф». Вони є штучно створеними медичними препаратами, які впливають на психічні функції людини. Також ці речовини відомі як транквілізатори й антидепресанти. Для боротьби з їх незаконним виробництвом і розповсюдженням у 1971 р. ООН було прийнято *Конвенцію про психотропні речовини* (ратифікована СРСР 27 жовтня 1978 року). У ній докладно регламентуються заходи щодо контролю за незаконним обігом психотропних речовин, установлюється злочинність і караність за бажанням держав. На відміну від Єдиної конвенції про наркотичні засоби 1961 р., ця Конвенція не містить переліку кримінально караних діянь.

Обидві конвенції наполягають на тому, щоб усі серйозні й умисні незаконні операції з наркотичними засобами та психотропними речовинами каралися тюремним ув'язненням чи іншими покараннями, пов'язаними з позбавленням волі (ст. 36 Конвенції 1961 р. і ст. 22 Конвенції 1971 року). Спільною для цих конвенцій є також вказівка на територіальний принцип покарання злочинців, тобто за законами держави, на території якої вчинено злочини. За місцем затримання злочинця юрисдикція здійснюється тільки при неможливості його видачі.

Слід відзначити, що норми про боротьбу з кримінальним наркотизмом передбачає і *Конвенція ООН з морського права* від 10 грудня 1982 р. (ратифікована Україною 3 червня 1999 року). Відповідно до ст. 108 всі держави співробітничать у припиненні незаконної торгівлі наркотиками та психотропними речовинами, якщо така торгівля здійснюється судами у відкритому морі на порушення міжнародних правил.

У 1988 р. було прийнято та відкрито для підписання *Конвенцію ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин* (ратифікована Україною 25 квітня 1991 року). Вона не скасовує дію Конвенцій ООН 1961 і 1971 рр. і містить посилання на їхні окремі положення. До переліку злочинних діянь Конвенція 1988 р. відносить їх виробництво, виготовлення, екстрагування, розповсюдження, продаж, постачання на будь-яких умовах, переправлення, перевезення, імпортування чи експортування, а також культивування опійного маку, кокаїнового листу, рослин канабіс із метою незаконного виробництва наркотиків. Караними є також публічне підбурювання чи спонування інших осіб до вчинення таких діянь і злочинна змова з метою їх вчинення (ст. 3).

Поряд із позбавленням волі за злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин держави мають застосовувати штрафи та конфіскацію. Пункт 4 ст. 30 Конвенції передбачає застосування до винних таких заходів лікування, перевиховання, поновлення працездатності, соціальна реінтеграція. Також перераховуються обставини, що обтяжують вину: вчинення злочину в складі організованої групи, із застосуванням зброї чи насильства, втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, попередня судимість, особливо за аналогічне правопорушення.

Конвенція 1988 р. зазначає, що держави у необхідних випадках установлюють тривалі строки покарання за злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Цікавий момент цього

міжнародного документа – спеціальна ст. 6 «Видача», що детально регламентує взаємну правову допомогу при розслідуванні та судовому розгляді кримінальних справ. До міжнародних нормативно-правових актів у сфері протидії наркозлочинам можна віднести і *Конвенцію про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом 1990 р.* (ратифікована Україною 17 грудня 1997 року). Її положення дають підстави переслідувати осіб, якщо вони намагаються легалізувати (відмити) доходи, одержані злочинним шляхом (зокрема й від торгівлі наркотиками та психотропними речовинами). Конвенція визначає терміни («доходи», «власність», «засоби», «конфіскація», «предикатний злочин» та ін.), вимагає від держав забезпечувати конфіскаційні процедури та докладно регламентує взаємодію у сфері боротьби з відмиванням коштів. Варто також вказати на такий міжнародний документ як *Сорок рекомендацій групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей FATF* (оприлюднені постановою Кабінету Міністрів України № 1124 від 28 серпня 2001 року). Їх необхідно брати до уваги при здійсненні організаційно-правових заходів протидії легалізації доходів незаконного походження.

Окрім міжнародних нормативно-правових актів, сьогодні у світі діє багато міжнародних інститутів, покликаних протидіяти кримінальному наркотизму. Тільки при ООН (заснована 24 жовтня 1945 р.) створено цілий комплекс відповідних органів, зокрема – це:

1. *Комісія ООН з наркотичних засобів* визначає політику міжнародного співробітництва у галузі контролю за наркотиками. У її складі 40 членів, яких призначає Економічна та Соціальна Ради.

2. *Міжнародна рада з контролю за наркотичними засобами*. До неї належать 13 членів-експертів, яких призначає Економічна та Соціальна Ради для спостереження за діями системи міжнародних договорів з контролю за наркотичними засобами та психотропними речовинами. Щорічно вона звітує про стан контролю за наркотичними засобами у світі.

3. *Фонд ООН по боротьбі зі зловживаннями наркотичними засобами* допомагає державам у плануванні та реалізації конкретних програм контролю над наркотиками та реабілітації наркоманів. Він утримується на добровільні внески.

4. *Програма ООН з контролю за наркотичними засобами*, відповідно до якої Генеральна Асамблея ООН щорічно заслуховує доповідь Генерального Секретаря ООН про здійснення Всесвітньої програми дій по боротьбі з незаконним виробництвом, пропозицією, попитом, обігом та розповсюдженням наркотичних засобів і психотропних речовин¹¹.

Кінець минулого століття відзначився намаганнями міжнародної спільноти виробити досконаліші за чинні форми протидії кримінальному наркотизму. Це підтверджує проведення в Нью-Йорку під керівництвом Г.І. Удовенка 20-ї спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (1998 р.),

¹¹ Панов В. П. Международное уголовное право : учеб. пособ. / Панов В. П. – М. : ИНФРА–М, 1997. – С. 97–98.

присвяченої проблемі боротьби з незаконним обігом наркотиків¹².

Такі позитивні тенденції зберігаються і на початку XXI століття. Водночас викликають стурбованість факти потурання чи підтримки кримінального наркотизму урядами деяких країн (згадаємо історію з лідером Панами генералом Норьєгою, скандал щодо бюджету Куби, складовою частиною якого була торгівля наркотиками, наслідки правління режиму Талібан в Афганістані тощо). Сьогодні головними державами-постачальниками наркотиків є Афганістан, Пакистан, Мексика, Колумбія та деякі ін. Урядам багатьох держав є над чим поміркувати, адже наркоманія поширюється у світі шаленими темпами, і зростає кількість тих, хто збагачується на наркобізнесі.

1.2. Особливості кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів у деяких іноземних державах

Відповідальність за наркозлочини в іноземних країнах передбачена переважно в національних кримінальних кодексах, які враховують положення міжнародних нормативно-правових актів щодо протидії кримінальному наркотизму. У деяких державах криміналізація діянь, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків, здійснюється в межах спеціальних законів, норми яких можуть дублюватися як певні статті відповідних КК. Іноді це не відбувається. У такому разі національні КК містять бланкетні диспозиції, у яких є посилання на певні норми спеціальних законів, котрі встановлюють злочинність і караність кримінального наркотизму.

Наприклад, у КК Австрії немає окремого розділу, присвяченого кримінальній відповідальності за наркозлочини, оскільки її передбачено Законом про наркотичні засоби. Проте у Кодексі зазначено, що кримінальна відповідальність за злочинну змову чи організацію банди, діяльність якої пов'язана з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, настає з урахуванням § 28, абзаців 2–5 або § 31, абз. 2 Закону про наркотичні засоби¹³. Майже аналогічна ситуація прослідковується у кримінальному законодавстві ФРН, Швейцарії, Нідерландів і деяких інших країн. Було б краще, щоб відповідальність за всі злочинні діяння, і злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, передбачалася саме відповідним КК. Тож актуальним і перспективним завданням реформування кримінального законодавства зарубіжні уряди бачать в об'єднанні у межах національних КК вичерпного переліку складів наркозлочинів.

Напевно, у національних кримінальних законодавствах жодний із

¹² Тимченко Л. Д. Международное право : учебник / Тимченко Л. Д. – Х. : Консум; Ун-т внутр. дел, 1999. – С. 198.

¹³ Уголовный кодекс Австрии / Пер. с нем. – М. : ИКД «Зерцало-М», 2001. – С. 1–2.

злочинів міжнародного характеру не має такої ретельно розробленої системи покарань, як наркозлочини, але не має і покарань, настільки різноманітних за своєю суворістю – від смертної кари до адміністративних штрафів. Це засвідчує аналіз санкцій, у яких визначено покарання за кримінальний наркотизм¹⁴.

Так, у Гонконгу – регіоні, де наркобізнес набув величезних масштабів – осіб, винних у торгівлі хоча б одним із 97-ми видів наркотиків, а також у посередництві, виготовленні наркотиків або володінні ними з метою торгівлі, засуджують до довічного позбавлення волі. За готування до торгівлі наркотиками чи участь у імпорті чи експорті наркотичної сировини, а також за керівництво або участь у консорціумах, які здійснюють імпорт чи експорт, призначається позбавлення волі на строк до п'ятнадцяти років. Інші співучасники злочинів караються позбавленням волі на строк до десяти років, а винні у володінні наркотиками чи їх вживанні – до трьох років.

У Сінгапурі тільки за зберігання понад 16 г героїну чи 30 г морфію передбачена смертна кара. В Індонезії за особливо тяжкі злочини, пов'язані з обігом наркотиків, передбачено такі покарання: смертна кара, позбавлення волі на строк до двадцяти років і штраф на суму \$ 200 тис. Смертна кара за вживання та розповсюдження наркотиків установа також у Малайзії, Ірані, Іраку, Пакистані, Китаї та ін.

У Нідерландах покарання за торгівлю наркотиками в межах держави – позбавлення волі на строк до восьми років, а за міжнародну торгівлю – до дванадцяти років. Якщо у Російській Федерації кримінально не переслідують осіб, які споживають наркотики (проте незаконне придбання чи зберігання без мети збуту наркотичних засобів або психотропних речовин у великому розмірі в основному складі максимально карається позбавленням волі на строк до трьох років), то в деяких державах СНД (наприклад, в Узбекистані чи Туркменістані) встановлено кримінальну відповідальність навіть для споживачів.

Слід зазначити, що навесні 2004 р. Рада Євросоюзу з питань юстиції та внутрішніх справ ухвалила єдине для держав-членів зведення кримінальних покарань за виробництво, збут, трафік, імпорт і експорт наркотичних речовин. У зведенні передбачено за операції з невеликою кількістю наркотиків мінімальне ув'язнення строком від одного до трьох років, а для наркодилерів, які оперують великими партіями наркотичних речовин, мінімальні строки ув'язнення становитимуть від п'яти до десяти років.

Звичайно, що межі та призначення цього посібника не дозволяють детально проаналізувати кримінальне та некримінальне антинаркотичне законодавство всіх іноземних держав, однак пропонується вибірково розглянути ті кримінально-правові норми зарубіжних країн, де безпосередньо передбачена відповідальність за наркозлочини в національних КК. Звідси проаналізуємо кримінальне законодавство Франції, ФРН, Данії, Іспанії, Російської Федерації, Сполучених Штатів Америки, Китаю та Японії.

¹⁴ Международное уголовное право : учебн. пособие / Под общ. ред. В. Н. Кудрявцева. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : Наука, 1999. – С. 164–165.

ФРАНЦІЯ

КК Франції (1992 р.) передбачає відповідальність за наркозлочини у статтях з 222–34 по 222–51 відділу IV «Про незаконну торгівлю наркотиками» глави II «Про посягання на фізичну або психічну недоторканість особи» розділу II «Про посягання на людську особу» Книги Другої «Про злочини та проступки проти особи»¹⁵.

Положення ст. 222–34 КК криміналізують керівництво угрупованням або організацію угруповання, що має на меті виробництво, виготовлення, ввезення, вивезення, транспортування, зберігання, пропозицію, передачу, придбання чи незаконне вживання наркотиків. Караються такі дії довічним кримінальним ув'язненням і штрафом у розмірі 50 млн. франків. При чому встановлюється, що два перших абзаци ст. 132–23 КК щодо періоду надійності застосовуються до злочинного діяння, передбаченого цією статтею.

У ст. 222–35 КК передбачена відповідальність за незаконне виробництво чи виготовлення наркотиків. Такі дії караються двадцятьма роками кримінального ув'язнення та штрафом у розмірі 50 млн. франків. Якщо ці дії вчинено організованою бандою, то вони караються тридцятьма роками кримінального ув'язнення та штрафом у розмірі 50 млн. франків. Два перших абзаци ст. 132–23 КК щодо періоду надійності застосовуються до злочинних діянь, передбачених цією статтею.

Стаття 222–36 КК забороняє незаконне ввезення або вивезення наркотиків (воно карається десятьма роками тюремного ув'язнення та штрафом у розмірі 50 млн. франків). Якщо такі дії вчинено організованою бандою, то вони караються 30 роками кримінального ув'язнення та штрафом у розмірі 50 млн. франків. Два перших абзаци ст. 132–23 КК щодо періоду надійності застосовуються до злочинних діянь, передбачених цією статтею.

Незаконні транспортування, зберігання, пропозиція, передача, придбання або вживання наркотиків, за ст. 222–37 КК, караються десятьма роками ув'язнення та штрафом у розмірі 50 млн. франків. Такі ж покарання – за полегшення будь-яким чином незаконного вживання наркотиків, добування наркотиків за допомогою фіктивних рецептів, потурання іншій особі в цьому чи видачу наркотиків за такими рецептами, якщо відомий їхній фіктивний характер чи те, що вони отримані з потуранням іншій особі. Два перших абзаци ст. 132–23 КК щодо періоду надійності застосовуються до злочинних діянь, передбачених цією статтею.

Статтею 222–38 КК (у редакції закону № 96–392 від 13 травня 1996 р.) зазначено, що 10 роками ув'язнення та штрафом у розмірі 50 млн. франків карається будь-яке сприяння неправомірній легалізації доходів або майна, що належать особі, яка вчинила яке-небудь зі злочинних діянь, зазначених у статтях із 222–34 по 222–37 КК, або надання допомоги у будь-якій операції з

¹⁵ Уголовный кодекс Франции / Науч. ред канд. юрид. наук, доц. Л. В. Головки, канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой; перевод с французского и предисловие канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой. – СПб. : «Юридический центр Пресс», 2002. – С. 202–213.

розміщення, приховування чи обігу коштів, одержаних у результаті якого-небудь з таких злочинних діянь. Покарання штрафом може бути збільшено до половини вартості майна чи капіталів, щодо яких проводилися операції з відмивання.

Якщо злочинне діяння було спрямовано на майно чи капітали, що походять від якого-небудь зі злочинів, зазначених у статтях 222–34, 222–35 і 222–36 (другий абзац) КК, до особи, яка його вчинила, застосовуються покарання, передбачені за злочини, про які їй було відомо. Два перших абзаци щодо періоду надійності, застосовуються до злочинних діянь, передбачених цією статтею.

На підставі ст. 222–39 КК, незаконні передача або пропозиція наркотиків якій-небудь особі для особистого споживання караються п'ятьма роками ув'язнення та штрафом у розмірі 500 тис. франків.

Строк ув'язнення збільшується до десяти років якщо наркотики пропонуються або передаються за умов, визначених у попередньому абзаци, неповнолітнім особам або в центрах навчання чи виховання, в адміністративних приміщеннях.

Два перших абзаци ст. 132–23 КК щодо періоду надійності застосовуються до злочинного діяння, передбаченому попереднім абзацом.

Згідно зі ст. 222–39–1 КК (уведена законом № 96–392 від 13 травня 1996 р.) неможливість обґрунтувати джерела існування, відповідні способу життя, при наявності систематичних стосунків з однією чи кількома особами, що займаються якою-небудь діяльністю, переслідуваною відповідно до відділу «Про незаконну торгівлю наркотиками», або з кількома особами, що займаються вживанням наркотиків, карається п'ятьма роками ув'язнення та штрафом у розмірі 500 тис. франків.

Строк ув'язнення збільшується до десяти років, якщо одна чи кілька осіб, згаданих у попередньому абзаци, є неповнолітніми.

Два перших абзаци статті 132–23 КК щодо періоду надійності застосовуються до злочинного діяння, передбаченого попереднім абзацом.

У ст. 222–40 КК замах на вчинення проступків, передбачених статтями з 222–36 (перший абзац) по 222–39 КК, карається такими ж покараннями.

Відповідно до ст. 222–41 КК, наркотиками є речовини чи рослини, класифіковані як наркотики в порядку застосування ст. L. 627 Кодексу законів про охорону здоров'я.

Щодо юридичних осіб, то вони, згідно зі ст. 222–42 КК, можуть нести кримінальну відповідальність за вчинення злочинних діянь, визначених у статтях з 222–34 по 222–39 КК, при наявності умов, передбачених статтею 121–2 КК. Це такі покарання:

- 1) штраф за правилами, передбаченим у ст. 131–38 КК;
- 2) покарання, зазначені в ст. 131–39 КК (заборона, зазначена в п. 2 цієї статті, стосується діяльності, при вчиненні чи у зв'язку зі здійсненням якої злочинне діяння було вчинено).

Статтею 222–43 КК визначено, що покарання, пов'язане з позбавленням волі виконавця чи співучасника злочинних діянь, передбачених статтями з

222–34 по 222–40 КК, скорочується на половину, якщо, сповістивши адміністративні чи судові органи, він сприяв припиненню злочинних дій і встановленню, у разі потреби, інших винних.

Відділ V глави II розділу II Книги Другої КК Франції передбачає додаткові покарання, що застосовуються до фізичних осіб, у зв'язку зі вчинення ними наркозлочинів.

Так, згідно зі ст. 222–44 КК цього відділу до фізичних осіб, винних у вчиненні злочинних діянь, передбачених цією главою, можуть бути застосовані такі додаткові покарання:

1. Заборона здійснювати професійну або громадську діяльність, при здійсненні чи у зв'язку зі здійсненням якої злочинне діяння було вчинено, за правилами, передбаченим у ст. 131–27 КК.

2. Заборона збереження чи носіння зброї, на яку потрібен дозвіл, строком до п'яти років.

3. Позбавлення прав водія на строк, що не перевищує п'яти років, причому таке позбавлення прав може бути обмежено керуванням поза межами професійної діяльності.

4. Анулювання прав водія із заборонаю клопотання про видачу нових прав протягом не більш п'яти років.

5. Конфіскація одного чи декількох транспортних засобів, що належать засудженому.

6. Конфіскація однієї чи декількох одиниць зброї, що належать засудженому чи перебувають у його вільному розпорядженні.

7. Конфіскація речі, що слугувала чи була призначена для вчинення злочинного діяння, або речі, котра одержана в результаті злочинного діяння.

У ст. 222–45 КК (у редакції закону № 98–468 від 17 червня 1998 р.) встановлюються, такі покарання щодо фізичних осіб, винних у здійсненні злочинних діянь, передбачених відділами I, III та IV:

- 1) заборона користуватися політичними, громадянськими та сімейними правами за правилами, передбаченими у ст. 131–26 КК;

- 2) заборона обіймати публічну посаду за правилами, передбаченими у ст. 131–27 КК;

- 3) безстрокова чи на строк до десяти років заборона діяльності професійної чи на громадських засадах, що передбачає систематичний контакт із неповнолітніми особами.

Також, на підставі ст. 222–46 КК фізичні особи, винні у вчиненні злочинних діянь, передбачених відділом II цієї глави, підлягають афішуванню чи поширенню вироку як додатковому покаранню за ст. 131–35 КК.

Виходячи із змісту ст. 222–47 КК, у випадках, передбачених статтями з 222–1 по 222–15, з 222–23 по 222–30 та з 222–34, 222–40 КК, як додаткове покарання може бути призначена заборона місцеперебування за правилами, передбаченим у ст. 131–31 КК.

У випадках, передбачених статтями з 222–34 по 222–40 КК, може бути призначена заборона на виїзд за межі Республіки строком до п'яти років.

Навпаки, на підставі ст. 222–48 КК (у редакції закону № 98–349 від 11

травня 1998 р.), може бути призначена заборона перебування на французькій території за умов, передбачених ст. 131–30 КК, як безстрокове покарання або терміном до десяти років щодо будь-якого іноземця, винного у вчиненні якогось зі злочинних діянь, визначених у статтях із 222–1 по 222–8 і 222–10, у п. 1 і п. 2 статті 222–14, у статтях з 222–23 по 222–26, 222–30, з 222–34 по 222–39 КК, як і в ст. 222–15 КК (про період надійності) у випадках, зазначених у другому абзаці цієї статті. Положення семи останніх абзаців статті 131–30 КК не застосовуються до осіб, винних у вчиненні злочинних діянь, визначених у статтях 222–34, 222–35, 222–36 та 222–38 КК.

Особи, винні у вчиненні злочинних діянь, визначених у статтях з 222–23 по 222–32 КК, про що вказується у ст. 222–48–1 КК (уведена законом № 98–468 від 17 червня 1998 р.), можуть бути піддані соціально-судовому нагляду відповідно до правил, передбачених статтями з 131–36–1 по 131–36–8 КК.

Відділ VI «Положення, загальні для фізичних і юридичних осіб» глави II розділу II Книги Другої КК Франції регулює питання призначення конфіскації та встановлення інших додаткових покарань щодо фізичних і юридичних осіб, визнаних винними у вчиненні наркозлочинів.

Зі змісту ст. 222–49 КК випливає, що у випадках, передбачених статтями з 222–34 по 222–40 КК, повинна бути призначена конфіскація установок, устаткування та будь-якого майна, що слугувало прямо чи побічно вчиненню злочинного діяння, якщо їхній власник не міг не знати про їхнє незаконне походження чи використання, якій би особі вони не належали та в якому б місці вони не перебували. Конфіскація призначається їй щодо будь-якої продукції, виробленої в результаті злочинного діяння.

У випадках, передбачених статтями 222–34, 222–35, 222–36 і 222–38 КК, може бути призначена конфіскація усього чи частини будь-якого майна засудженого, рухомого чи нерухомого, діленого або неподільного.

Фізичним або юридичним особам, згідно зі ст. 222–50 КК, винним у вчиненні якого-небудь зі злочинних діянь, передбачених статтями з 222–34 по 222–40 КК, призначають одне з таких додаткових покарань:

1) безстрокове вилучення ліцензії на право володіння закладом із продажу спиртних напоїв чи рестораном;

2) безстрокове або строком не більшим за п'ять років закриття будь-якого публічного закладу, у якому власником чи за його співучасті були вчинені злочинні діяння, передбачені зазначеними статтями.

Насамкінець у відділі VI зазначено, що, згідно з вимогами ст. 222–51 КК, тимчасове закриття закладу, передбачене ст. 222–50 КК, тягне призупинення дії ліцензії на право володіння закладом із продажу спиртних напоїв чи рестораном на такий же строк. Перебіг строку автоматичного анулювання ліцензії в результаті її невикористання припиняється на період закриття.

Безстрокове закриття закладу, передбачене ст. 222–50 КК, тягне безстрокове вилучення ліцензії на право володіння закладом із продажу спиртних напоїв чи рестораном.

ФРН

Згідно Закону ФРН «Про наркотичні засоби» від 28 липня 1981 р. з відповідними змінами та доповненнями до наркотичних засобів відносять рослинну сировину (це одночасно як кримінальний, так і некримінальний закон) обіг окремих рослин, хімічних або молекулярних сполук певних речовин, їх солей в сирому або очищеному вигляді і спеціальних лікарських форм на основі таких речовин (наприклад, розчини), повинні відповідати певним вимогам, у т.ч. щодо їх медичного застосування. Назви та хімічні формули наркотичних засобів, в залежності від їх характеристик, перераховані в додатках I–III до вказаного Закону ФРН.

Вони розділені по групах:

- 1) речовини, вилучені з обігу;
- 2) речовини, не вилучені з обігу, але ще не підлягають виписуванню / отриманню за рецептом;
- 3) речовини, що знаходяться в обігу і підлягають виписуванню / отриманню за рецептом.

Особам, які бажають вирощувати, виготовляти, торгувати, набувати і здійснювати експортно-імпорتنі операції з наркотичними засобами для медичного забезпечення населення, необхідно одержати дозвіл Федерального інституту лікарських засобів і медичних препаратів. Дозвіл для групи I наркотичних засобів видається лише у виняткових випадках (для наукових цілей). Дозвіл не потрібен для груп II–III наркотичних засобів, якщо вони виготовляються, купуються, видаються по рецептах, або передаються на експертизу органам контролю в рамках діяльності державних і ветеринарних аптек.

У разі створення і організації діяльності спеціальної установи для вживання наркотичних засобів наркозалежними особами, необхідний дозвіл найвищого адміністративного органу федеральної землі. Такими спеціальними установи є приміщення (їх ще називають кімнатами безпечного вживання наркотиків), де наркозалежним особам надають можливість вживання принесених з собою нелегальних наркотичних засобів. Таких приміщень в Німеччині 67 (станом на 2010 рік). Дозвіл може бути виданий тільки при дотриманні мінімальних стандартів безпеки і контролю за вживанням наркотичних засобів в установах даного типу, затверджених урядом землі.

Що стосується кримінального покарання за вчинення злочинів в сфері обігу наркотичних засобів, то тут необхідно звернути увагу, що практично у всіх випадках за вчинення тяжких злочинів застосовується покарання, пов'язане з позбавленням волі.

Так, покарання до п'яти років позбавлення волі або стягнення грошового штрафу залежно від обставин справи отримують особи, що вчинили наступні види злочинів, які порушують Закон ФРН про наркотичні засоби:

1. Незаконне вирощування, виготовлення, збут, придбання, видача,

здійснення експортно-імпортних операцій з наркотичними засобами.

2. Зберігання і провезення наркотичних засобів без письмового дозволу компетентних органів.

3. Виписка рецептів, а також видача наркотичних засобів в аптеках, ветеринарних аптеках, що суперечить розпорядженням даного Закону

4. Надання помилкових або неповних даних з метою заволодіння наркотичними засобами.

5. Публічна реклама наркотичних засобів групи I-II, розповсюдження інформації про них.

6. Надання третім особам можливості несанкціонованого придбання, видачі або вживання наркотичних засобів.

7. Надання грошової або іншої винагороди за протизаконні дії, що передбачені в п. 1-5.

Суд може утриматися від винесення покарання по зазначених вище пунктах 1-2 у випадку, якщо обвинувачений виготовляв, зберігав, перевозив або набував наркотики в малих кількостях для власного споживання.

Покарання не менше одного року позбавлення волі одержують особи за вчинення наступних правопорушень:

1. Особи старше 21 року, які незаконно збували наркотичні засоби неповнолітнім (особам до 18 років) або схиляли їх до вживання вказаних засобів.

2. Незаконне вирощування, виготовлення, збут, придбання, видання, здійснення експортно-імпортних операцій з наркотичними засобами без письмового дозволу компетентних органів в кількостях, що перевищують власні потреби.

Покарання не менше двох років позбавлення волі одержують особи за вчинення наступних правопорушень:

1. Незаконне вирощування, виготовлення, збут, придбання, видача, здійснення експортно-імпортних операцій з наркотичними засобами без письмового дозволу в кількостях, що перевищують власні потреби, і при цьому є членами організованого злочинного угруповання.

2. Особи старше 21 року, які незаконно передають наркотичні засоби неповнолітнім (особам до 18 років) і заробляють цим на життя (професійна діяльність в цілях збагачення).

3. Ввезення наркотичних засобів без письмового дозволу компетентних органів в кількостях, що перевищують власні потреби.

4. Легковажна видача наркотичних засобів і схиляння до їх вживання, яке призвело до смерті споживача.

Покарання не менше п'яти років позбавлення волі одержують особи за вчинення наступних правопорушень:

1. Незаконне вирощування, виготовлення, збут, придбання, видача, здійснення експортно-імпортних операцій з наркотичними засобами в особливо великих розмірах без письмового дозволу, і при цьому є членами організованого злочинного угруповання.

2. Особи старше 21 роки, які незаконно передають наркотичні засоби

неповнолітнім (особам до 18 років) і схиляють їх до незаконного збуту, здійснення експортно-імпортних операцій з наркотичними засобами.

3. Незаконне вирощування, виготовлення, збут, придбання, видача, здійснення експортно-імпортних операцій з наркотичними засобами в особливо великих розмірах без письмового дозволу, і при цьому мають при собі вогнепальну зброю, призначену або придатну для нанесення пошкоджень третім особам.

У федеральному законодавстві Німеччини також передбачено пом'якшуючі обставини за вчинення злочинів в сфері обігу наркотичних засобів. Суд може пом'якшити покарання на свій розсуд, у випадку, якщо обвинувачений добровільно:

1) надав значну допомогу слідству в розкритті тяжких злочинів, ніж вчинений ним злочин;

2) за допомогою своєчасної інформації заплановані злочини були попередженні.

Звільнення від кримінального покарання за вчинення злочинів в сфері обігу наркотичних засобів також існує у федеральному законодавстві Німеччини. Так, прокуратура може звільнити обвинуваченого від переслідування у випадку, якщо він вирощував, зберігав, придбав, перевозив наркотичні засоби без письмового дозволу в малих кількостях для власних потреб, при цьому його провину прокуратура розглядає як незначну, а кримінальне переслідування не викликає суспільного інтересу. У разі висунення звинувачення по даному пункту суд, за узгодженням з прокуратурою, може закрити справу.

Що стосується відстрочки виконання покарання та умовного засудження, то при винесенні вироку судом обов'язково враховується вік підсудного, а також обставини вчинення злочину. Якщо підсудному виконалось не більше ніж 21 рік і при цьому він вчинив злочин унаслідок наркотичної залежності, орган виконання покарань за погодженням із судом першої інстанції може відстрочити приведення виконання вироку максимально на два роки. Це відбувається за умови, якщо обвинувачений вже перебував на реабілітаційному лікуванні в державній лікувальній установі (або установі з державною ліцензією на надання такого виду медичних послуг) або зобов'язується піддатися такому лікуванню. Обвинуваченого зобов'язують надати свідоцтво про початок або продовження такого лікування в терміни, вказані органом виконання покарань. Особи, які здійснюють лікування, мають повідомити в орган виконання покарань про переривання терапії, якщо вона мала місце. У разі відмови обвинуваченого від терапії, відсутності свідоцтва або достроковому припиненні лікування орган виконання покарань відкликає рішення про відстрочення виконання вироку.

Якщо виконання покарання, з урахуванням обставин справи, було відстрочено і обвинувачений пройшов реабілітаційну терапію в спеціалізованій лікувальній установі, то на підставі свідоцтва про проходження терапії час перебування в лікувальній установі зараховується

підсудному у строк покарання. Рішення про це ухвалює суд. Якщо перебування в лікувальній установі за часом покриває дві третини призначеного покарання або подальше лікування вже не потрібне по термінам, що залишилися, суд ухвалює рішення про умовно-дострокове звільнення.

ДАНІЯ

У Данії відповідальність за торгівлю наркотиками та інші незаконні дії з цими предметами передбачено у § 191 глави 20 «Злочини, що становлять небезпеку для суспільства» Особливої частини національного КК 1930 року¹⁶.

Так, згідно з § 191 КК особа, яка порушуючи законодавство про наркотичні засоби, що викликають ейфорію, постачає їх значній кількості осіб, обмінює на значну винагороду чи за інших особливо обтяжуючих обставин, підлягає тюремному ув'язненню строком до шести років. Якщо таке постачання пов'язане зі значною кількістю особливо небезпечних або шкідливих наркотичних засобів чи якщо передача такого наркотичного засобу іншим способом була особливо небезпечною, то покарання може бути збільшено на строк до десяти років.

Аналогічне покарання має застосовуватися до особи, яка порушуючи законодавство про наркотичні засоби, що викликають ейфорію, імпортує, експортує, купує, розповсюджує, одержує, виготовляє, виробляє чи володіє такими наркотичними засобами з метою їхнього постачання.

Відповідальність за відмивання грошей також пов'язана з порушенням законодавства про наркотичні засоби. Суб'єкт відмивання грошей – особа, що вчинила протиправні дії, передбачені в § 191 КК, у яких криміналізовано торгівлю наркотиками (§ 191а КК). Особа, котра утримує себе чи іншу особу за рахунок частини прибутку, отриманого з порушенням норм цієї статті, підлягає ув'язненню на строк до шести років (§ 191а КК). Таке ж покарання чекає на особу, що через зберігання, транспортування, надання допомоги у передачі чи якимось іншим способом діє з метою забезпечення прибутку іншій особі від порушення норм § 191 КК.

ІСПАНІЯ

В Іспанії кримінальна відповідальність за наркозлочини передбачена статтями 368–378 глави III «Про злочини проти суспільного здоров'я» розділу XVII «Про злочини проти колективної безпеки» національного КК 1995 року¹⁷.

На підставі ст. 368 КК, той, хто буде вирощувати, виробляти, торгувати

¹⁶ Уголовный кодекс Дании / Научное редактирование и предисловие С. С. Беляева, канд. юрид. наук (МГУ им. М. В. Ломоносова). Перевод с датского и английского канд. юрид. наук С. С. Беляева, А. Н. Рычевой. – СПб.: «Юридический центр Пресс», 2001. – С. 159–161.

¹⁷ Уголовный кодекс Испании / Под ред. и с предисл. доктора юридических наук, профессора Н. Ф. Кузнецовой и доктора юридических наук, профессора Ф. М. Решетникова. – М.: «Зерцало-М», 1998. – С. 116–120.

чи іншим способом спонукати, сприяти або полегшувати незаконне споживання токсичних, наркотичних, психотропних речовин або володіти ними з тією ж метою, буде покараний тюремним ув'язненням на строк від трьох до дев'яти років і штрафом у розмірі потрібної вартості товару – предмета злочину, якщо йдеться про речовини чи продукти, що заподіюють тяжку шкоду здоров'ю. За ті ж дії, але з речовинами, що не заподіюють тяжкої шкоди здоров'ю, – тюремним ув'язненням на строк від одного року до трьох років і штрафом у розмірі подвійної вартості предмета злочину.

Стаття 369 КК встановлює, що призначають позбавлення волі на один порядок вище за передбачене попередньою статтею, а штраф у розмірі чотириразової вартості предмета, якщо:

1. Токсичні речовини, наркотики і психотропні речовини постачалися особам до 18-ти років, психічно відсталим особам; такі речовини ввозилися чи поширювалися у навчальних закладах, військових центрах, установах і підрозділах, у пенітенціарних установах або в центрах допомоги.

2. Діяння були вчинені в публічних установах відповідальними особами чи службовцями цих установ.

3. Кількість токсичних речовин, наркотиків або психотропних речовин, які є предметом попередньої статті, була особливо великою.

4. Зазначені речовини та продукти постачалися особам, які проходять курс відвикання чи реабілітації.

5. Такі речовини та продукти фальсифікувалися, маніпулювалися чи змішувалися з іншими, збільшуючи можливу шкоду для здоров'я.

6. Винний був членом організації чи асоціації, навіть тимчасової, котрі мали на меті поширювати такі речовини або продукти, хоча б нерегулярно.

7. Винний брав участь в інших організованих злочинних діях або діяльності, здійснення якої сприяло вчиненню злочину.

8. Винний є посадовою особою, лікарем, державним службовцем, соціальним працівником, викладачем або вихователем, і він діяв з перевищенням своїх професійних, спеціальних або посадових функцій.

9. При вчиненні цих злочинів використовувалися особи, які не досягають 16-річного віку.

Згідно зі ст. 370 КК суд або трибунал призначають міру позбавлення волі на один порядок вище за передбачену попередньою статтею та штраф у розмірі шестиразової вартості, якщо діяння були винятково тяжкими чи якщо йдеться про керівників або відповідальних осіб організацій чи асоціацій, згаданих у п. 6. У цьому останньому випадку та у випадку, передбаченому п. 2 тієї ж статті, судова влада може також вдатися до одного з таких заходів:

- а) ліквідація організації чи асоціації або остаточне закриття її публічних приміщень, установ;

- б) призупинення діяльності організації чи асоціації або закриття її публічних установ на строк, який не перевищує п'яти років;

- в) заборона строком до п'яти років на здійснення комерційної чи іншої діяльності, якщо вона сприяла вчиненню чи приховуванню злочину.

Стаття 371 КК прямо вказує на зв'язок національного законодавства

Іспанії з міжнародним. Особа, визнана винною в торгівлі, розподілі чи володінні устаткуванням, сировиною або речовинами зі списків 1 і 2 Конвенції ООН (Відень, 1988 р.), карається тюремним ув'язненням на строк від трьох до шести років і штрафом у розмірі потрійної вартості товарів або матеріалів, якщо вона усвідомлювала, що ці матеріали буде використано для незаконного виготовлення токсичних, наркотичних чи психотропних речовин. У цій же статті передбачено аналогічне покарання, якщо товар–предмет злочину згадується (чи буде згадано на момент його вчинення) у подібних конвенціях, ратифікованих Іспанією.

Особам, винним у таких злочинних діях при належності їх до організацій, строк позбавлення волі встановлюється ближче до верхньої межі санкцій. Якщо йдеться про керівника чи відповідальну особу цієї організації – призначають покарання на порядок вище за звичайне. У цих випадках суд або трибунал можуть, крім відповідного покарання, також визнати винного таким, не відповідає посаді чи певній галузі професійної діяльності на строк від трьох до шести років чи застосувати інші заходи, передбачені у ст. 370 чинного Кодексу.

Якщо діяння, передбачені у цій главі, зазначається у ст. 372 КК, будуть вчинені підприємцем, посередником у фінансовій сфері, медичним працівником, державним службовцем, соціальним працівником, викладачем або вихователем під час виконання своїх посадових, службових чи професійних обов'язків, додатково призначається позбавлення права займатися такою діяльністю чи професією, обіймати таку посаду на строк від трьох до десяти років. Визнається повна невідповідність посаді на строк від десяти до двадцяти років посадової особи чи представника влади, якщо він вчинив таке діяння під час виконання своїх посадових обов'язків. При цьому під медичними працівниками слід розуміти лікарів, психологів, санітарів, ветеринарів, фармацевтів і їхніх підлеглих.

За підбурювання, змову та пропозицію вчинити злочин, передбачений у статтях 368–372 КК Іспанії, покарання призначається на один чи два порядки нижче, ніж передбачене у відповідних статтях чинного Кодексу.

Цікаво також наголосити на тому, що, згідно зі ст. 374 КК, підлягають конфіскації токсичні, наркотичні чи психотропні речовини, інші матеріали та речовини, згадані в ст. 371, транспортні засоби, судна та літальні апарати, будь-яке майно й товари, що слугували або були знаряддям вчинення злочину, передбаченого в попередніх статтях, походили від них як доход, незалежно від змін, яких вони зазнали. Конфіскація не застосовується до майна, що належить третій сумлінній особі, яка не відповідає за злочин.

Для забезпечення конфіскації майно, товари та знаряддя, згадані вище, можуть бути затримані судовою владою та поміщені до сховища від моменту винесення перших рішень. Посадова особа може ухвалити рішення, що з належними гарантіями збереження на час судочинства майно, товари та знаряддя незаконної торгівлі можуть бути тимчасово використані судовою поліцією, відповідальною за боротьбу з незаконною торгівлею наркотиками.

Майно, товари та знаряддя, остаточно конфісковані за вироком,

відчужуються в державну власність Іспанії.

Стаття 375 КК містить положення про множину злочинів. Так, вироки іноземних суддів і судів, винесені за злочини, подібні до передбачених у статтях 368–372 цієї глави, підпадають під дію рецидиву, крім випадків, коли судимість було скасовано чи може бути знято згідно з іспанським законодавством.

Якщо суб'єкт злочинного діяння, передбаченого статтями 368–372 КК, добровільно облишив таку діяльність і постав перед владою із зізнанням у діяннях, що він їх скоїв, або тих, яким сприяв, щоб запобігти злочину, перешкодити злочинній діяльності організацій чи асоціацій, надали докази для ідентифікації чи арешту винних, то суд або трибунал, мотивуючи це у вирокі та керуючись ст. 376 цього ж Кодексу, може призначити покарання на порядок–два нижче, ніж передбачено за відповідний злочин.

Для призначення штрафу, що накладається відповідно до статей 368–372, потрібно визначити остаточну вартість предмета злочину. Згідно зі ст. 377 КК вартістю наркотику чи іншого конфіскованого товару або майна є кінцева ціна продукту, в іншому випадку, винагорода чи прибуток, отриманий винним або передбачуваний.

Наостанок КК Іспанії у ст. 378 встановлює порядок виплат, що їх має сплатити засуджений за один чи кілька злочинів, передбачених статтями 368–372:

- 1) на відшкодування заподіяного збитку та компенсацію шкоди;
- 2) на відшкодування державі суми витрат, що були здійснені через нього у справі;
- 3) на штраф;
- 4) на сплату недержавного чи приватного обвинувача, коли це передбачено у вирокі;
- 5) на всі інші процесуальні витрати, зокрема й на захист підсудного, без переваги будь-кому із зацікавлених осіб.

РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ

КК Російської Федерації (1996 р.) закріплює відповідальність за наркозлочини у межах статей 228–233 глави 25 «Злочини проти здоров'я населення та суспільної моральності» розділу IX «Злочини проти громадської безпеки та громадського порядку» його Особливої частини¹⁸.

Відкриває зазначену главу ст. 228 КК «Незаконні придбання, зберігання, перевезення, виготовлення, переробка наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також незаконні придбання, зберігання, перевезення рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини», яка складається з двох частин і примітки.

У ч. 1 забороняється вчинення таких дій: незаконних придбання,

¹⁸ Уголовный кодекс Российской Федерации (по состоянию на январь 2013 года) : официальный текст [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://www.logos-pravo.ru/page.php?id=1097>

зберігання, перевезення, виготовлення, переробки без мети збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у великому розмірі, а також незаконних придбання, зберігання, перевезення без мети збуту рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, у великому розмірі (караються такі діяння штрафом у розмірі до сорока тисяч рублів або в розмірі заробітної плати чи іншого доходу засудженого за період до трьох місяців, або обов'язковими роботами на строк до чотирьохсот вісімдесяти годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той саме строк).

Частина 2 цієї статті передбачає відповідальність за ті самі діяння, вчинене в особливо великому розмірі. Караються такі дії позбавленням волі на строк від трьох до десяти років зі штрафом у розмірі до п'ятисот тисяч рублів або в розмірі заробітної плати чи іншого доходу засудженого за період до трьох років або без такого.

Примітка до ст. 228 КК зазначає, що особа, яка вчинила передбачений цією статтею злочин, добровільно здала наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги, рослини, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини, або їх частини, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, та активно сприяла розкриттю або припиненню злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зазначених засобів, речовин або їх аналогів, а також з незаконними придбанням, зберіганням, перевезенням таких рослин або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, викриттю осіб, які їх вчинили, виявленню майна, здобутого злочинним шляхом, звільняється від кримінальної відповідальності за даний злочин. Не може визнаватися добровільною здачею наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, рослин, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, вилучення зазначених коштів, речовин або їх аналогів, таких рослин або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, при затриманні особи і при провадженні слідчих дій по виявленню та вилученню зазначених коштів, речовин або їх аналогів, таких рослин або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини (п. 1).

У п. 2 примітки вказано, що великий та особливо великий розміри наркотичних засобів і психотропних речовин, а також великий та особливо великий розміри для рослин, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, для цілей цієї статті, статей 228.1, 229 і 229.1 цього Кодексу затверджуються Урядом Російської Федерації.

Крім того, п. 3 примітки передбачає, що великий та особливо великий розміри аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин відповідають великому і особливо великому розмірам наркотичних засобів і психотропних речовин, аналогами яких вони є.

Стаття 228.1. КК «Незаконні виробництво, збут або пересилання

наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також незаконні збут або пересилання рослин, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини» складається з трьох частин. Основна норма, що міститься в ч. 1 цієї статті, встановлює відповідальність за незаконні виробництво, збут або пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також незаконні збут або пересилання рослин, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини (караються такі дії позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з обмеженням волі на строк до одного року або без такого).

У ч. 2 цієї статті передбачено, що ті самі діяння, вчинені: а) групою осіб за попередньою змовою; б) у великому розмірі, мають каратися позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років зі штрафом у розмірі до п'ятисот тисяч рублів або в розмірі заробітної плати чи іншого доходу засудженого за період до трьох років або без такого та з обмеженням волі на строк до двох років або без такого.

Відповідно до ч. 3 ст. 228.1. КК, діяння, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті, вчинені: а) організованою групою; б) особою з використанням свого службового становища; в) особою, яка досягла вісімнадцятирічного віку, щодо неповнолітнього; г) в особливо великому розмірі, караються позбавленням волі на строк від восьми до двадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двадцяти років або без такого та зі штрафом у розмірі до одного мільйона рублів або в розмірі заробітної плати чи іншого доходу засудженого за період до п'яти років або без такого.

Стаття 228.2. КК «Порушення правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин» у своїй ч. 1 встановлює відповідальність за порушення правил виробництва, виготовлення, переробки, зберігання, обліку, відпуску, реалізації, продажу, розподілу, перевезення, пересилання, придбання, використання, ввезення, вивезення або знищення наркотичних засобів або психотропних речовин, або їх прекурсорів, інструментів або обладнання, що використовуються для виготовлення наркотичних засобів або психотропних речовин, що перебувають під спеціальним контролем, правил культивування рослин, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини або їх прекурсори, для використання в наукових, навчальних цілях і в експертній діяльності, а також порушення правил зберігання, обліку, реалізації, продажу, перевезення, придбання, використання, ввезення, вивезення або знищення рослин, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини або їх прекурсори, та їх частин, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини або їх прекурсори, що спричинило втрату таких рослин або їх частин, якщо це діяння вчинено особою, в обов'язки якого входить дотримання зазначених правил. Покаранням за це є штраф у розмірі до ста двадцяти тисяч рублів або у розмірі заробітної плати чи іншого доходу засудженого за період до одного року або обов'язкові роботи на строк

до трьохсот шістдесяти годин з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Згідно ч. 2 цієї статті те саме діяння, вчинене з корисливих мотивів чи яке спричинило з необережності заподіяння шкоди здоров'ю людини або інші тяжкі наслідки, карається штрафом у розмірі від ста тисяч до трьохсот тисяч рублів або в розмірі заробітної плати чи іншого доходу засудженого за період від одного року до двох років, або обов'язковими роботами на строк до чотирьохсот вісімдесяти годин, або позбавленням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 229 КК «Розкрадання або вимагання наркотичних засобів або психотропних речовин, а також рослин, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини» у своїй ч. 1, зміст якої повністю співпадає з її назвою, передбачає покарання за вчинення вказаних діянь у виді позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

Згідно ч. 2 цієї статті ті самі діяння, вчинені: а) групою осіб за попередньою змовою; ... в) особою з використанням свого службового становища; г) із застосуванням насильства, не небезпечного для життя чи здоров'я, або з погрозою застосування такого насильства, караються позбавленням волі на строк від шести до десяти років зі штрафом у розмірі до п'ятисот тисяч рублів або в розмірі заробітної плати чи іншого доходу засудженого за період до трьох років або без такого та з обмеженням волі на строк до одного року або без такого.

У ч. ст. 229 КК діяння, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті, якщо вони вчинені: а) організованою групою; б) щодо наркотичних засобів або психотропних речовин, а також рослин, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, у великому розмірі; в) із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я, або з погрозою застосування такого насильства, ... караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років зі штрафом у розмірі до п'ятисот тисяч рублів або в розмірі заробітної плати чи іншого доходу засудженого за період до трьох років або без такого та з обмеженням волі на строк до двох років або без такого.

Найсуворішою в аналізованій главі цього Кодексу є ст. 229.1. «Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх прекурсорів або аналогів, рослин, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини або їх прекурсори, або їх частин, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини або їх прекурсори, інструментів або обладнання, що перебувають під спеціальним контролем і використовуваних для виготовлення наркотичних засобів або психотропних речовин», що містить три частини та примітку.

За ч. 1 цієї статті кримінально-карним є таке діяння: незаконне переміщення через митний кордон Митного союзу в рамках ЄврАзЕС або

державний кордон Російської Федерації з державами – членами Митного союзу в рамках ЄврАзЕС наркотичних засобів, психотропних речовин, їх прекурсорів або аналогів, рослин, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини або їх прекурсори, або їх частин, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини або їх прекурсори, інструментів або обладнання, що перебувають під спеціальним контролем і використовуваних для виготовлення наркотичних засобів або психотропних речовин. Покаранням за це є позбавлення волі на строк від трьох до семи років зі штрафом у розмірі до одного мільйона рублів або в розмірі заробітної плати чи іншого доходу засудженого за період до п'яти років або без такого та з обмеженням волі на строк до одного року або без такого.

У ч. 2 цієї статті говориться, що те саме діяння, вчинене: а) групою осіб за попередньою змовою; б) посадовою особою з використанням свого службового становища; в) щодо наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, рослин, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, у значному розмірі, має каратися позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років зі штрафом у розмірі до одного мільйона рублів або в розмірі заробітної плати чи іншого доходу засудженого за період до п'яти років або без такого та з обмеженням волі на строк до півтора років або без такого.

Частина 3 ст. 229.1. КК вказує, що діяння, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті, вчинені щодо наркотичних засобів, психотропних речовин, їх прекурсорів або аналогів, рослин, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини або їх прекурсори, або їх частин, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини або їх прекурсори, у великому розмірі, караються позбавленням волі на строк від десяти до двадцяти років зі штрафом у розмірі до одного мільйона рублів або в розмірі заробітної плати чи іншого доходу засудженого за період до п'яти років або без такого та з обмеженням волі на строк до двох років або без такого.

Згідно з ч. 4 ст. 229.1. КК діяння, передбачені частинами 1, 2 або 3 цієї статті, вчинені: а) організованою групою; б) щодо наркотичних засобів, психотропних речовин, їх прекурсорів або аналогів, рослин, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини або їх прекурсори, або їх частин, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини або їх прекурсори, в особливо великому розмірі; в) із застосуванням насильства до особи, яка здійснює митний або прикордонний контроль, караються позбавленням волі на строк від п'ятнадцяти до двадцяти років зі штрафом у розмірі до одного мільйона рублів або в розмірі заробітної плати чи іншого доходу засудженого за період до п'яти років або без такого та з обмеженням волі на строк до двох років або без такого.

Примітка до цієї статті зазначає про таке:

1. Значний розмір наркотичних засобів та психотропних речовин, а також значний розмір для рослин, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, для цілей цієї статті затверджується Урядом

Російської Федерації.

2. Значний розмір аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин відповідає значному розміру наркотичних засобів і психотропних речовин, аналогами яких вони є.

3. Великий та особливо великий розміри прекурсорів наркотичних засобів або психотропних речовин, а також великий та особливо великий розміри для рослин, що містять прекурсори наркотичних засобів або психотропних речовин, або їх частин, що містять прекурсори наркотичних засобів або психотропних речовин, для цілей цієї статті затверджуються Урядом Російської Федерації.

4. Дія цієї статті поширюється на обіг прекурсорів, включених до таблиці I і II списку IV Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин та їх прекурсорів, що підлягають контролю в Російській Федерації, який затверджується Урядом Російської Федерації.

Щодо відповідальності за схилення до вживання наркотичних засобів або психотропних речовин, то вона передбачена ст. 230 КК, яка складається з трьох частин і примітки.

Схилення до споживання наркотичних засобів чи психотропних речовин, яке передбачене ч. 1 цієї статті, карається обмеженням волі на строк до трьох років, арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

У ч. 2 ст. 230 КК зазначено, що те саме діяння, вчинене: а) групою осіб за попередньою змовою чи організованою групою; ... в) щодо двох або більше осіб; г) із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування, – карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з обмеженням свободи на строк до двох років або без такого.

Діяння, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті, якщо вони: а) вчинені щодо неповнолітнього; б) спричинили по необережності смерть потерпілого або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від шести до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двадцяти років або без такого та з обмеженням волі на строк до двох років або без такого (ч. 3 ст. 230 КК).

Дія цієї статті, як зазначено в примітці до ст. 230 КК, не поширюється на випадки пропаганди застосування в цілях профілактики ВІЛ-інфекції та інших небезпечних інфекційних захворювань відповідних інструментів і обладнання, що використовуються для споживання наркотичних засобів і психотропних речовин, якщо ці діяння здійснювалися за погодженням з органами виконавчої влади в галузі охорони здоров'я та органами по контролю за обігом наркотичних засобів і психотропних речовин.

Відповідно до ст. 231 КК «Незаконне культивування рослин, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини або їх прекурсори», що складається з двох частин і примітки, забороняє у ч. 1 незаконне культивування у великому розмірі рослин, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини або їх прекурсори. Покаранням за це є штраф у розмірі до трьохсот тисяч рублів або в розмірі заробітної плати чи іншого доходу

засудженого за період до двох років, або обов'язковими роботами на строк до чотирьохсот вісімдесяти годин, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

Якщо такі самі діяння, як це зазначено у ч. 2 цієї статті, вчинені: а) групою осіб за попередньою змовою або організованою групою; в) в особливо великому розмірі, то вони караються позбавленням волі на строк до восьми років з обмеженням волі на строк до двох років або без такого.

При цьому, згідно примітки до ст. 231 КК, великий та особливо великий розміри культивування рослин, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини або їх прекурсори, для цілей цієї статті затверджуються Урядом Російської Федерації.

За організацію або утримання кубел для споживання наркотичних засобів або психотропних речовин, згідно зі ст. 232 КК, настає покарання у виді позбавлення позбавленням волі на строк до чотирьох років з обмеженням волі на строк до одного року або без такого (ч. 1). Ті самі діяння, вчинені групою осіб за попередньою змовою, караються позбавленням волі на строк від двох до шести років з обмеженням свободи на строк до двох років або без такого. Згідно ч. 3 ст. 232 КК діяння, передбачені частиною 1 цієї статті, вчинені організованою групою, караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років з обмеженням свободи на строк до двох років або без такого.

У ст. 233 КК, яка складається всього з однієї частини та є завершальною в системі норм про відповідальність за наркозлочини, встановлюється відповідальність за незаконну видачу або підробку рецептів чи інших документів, що надають право на отримання наркотичних засобів або психотропних речовин. Караються такі дії штрафом у розмірі до вісімдесяти тисяч рублів або в розмірі заробітної плати або іншого доходу засудженого за період до шести місяців, або обов'язковими роботами на строк до трьохсот шістдесяти годин, або виправними роботами на строк до одного року, або обмеженням волі на строк до двох років, або примусовими роботами на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого, або позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

Однією з іноземних держав, досвід кримінально-правової боротьби яких є вельми корисним і цікавим, є Сполучені Штати Америки. Спробуємо аргументувати це твердження. По-ерше, у складі Міністерства юстиції США створена та діє Адміністрація по боротьбі з розповсюдженням наркотиків (DEA), провідна роль якої в координації міжнародної боротьби з кримінальним наркотизмом визнана багатьма урядами, ООН, Інтерполом і незалежними експертами з усього світу (до речі, серед дипломатичного персоналу американських посольств за кордоном досить часто є

представники цієї адміністрації). По-друге, враховуючи те, що ринок наркотиків у США є найбільшим у світі, американський уряд створив колосальний і дієвий механізм боротьби з незаконним обігом наркотиків, який забезпечує захист від деструктивного впливу на соціально-економічну та політичну ситуацію в державі. Наприклад, на програми боротьби з наркотизмом щороку витрачається приблизно \$ 18 млрд. бюджетних коштів. По-третє, американське законодавство, насамперед на федеральному рівні, містить низку ефективних кримінально-правових норм, однак деякі з них невідомі українському законодавцю, а це спонукає до здійснення глибоких компаративних досліджень¹⁹.

Слід відзначити, що вчинення злочинів у сфері незаконного обігу контрольованих речовин (передусім наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів або прекурсорів) тягне за собою кримінальну відповідальність, передбачену главою 13 «Контроль та попередження зловживання наркотичними засобами» розділу 21 «Продукти харчування та наркотичні засоби» Зведення законів США (далі – розд. 21 3.3. США), що є частиною Федерального кримінального кодексу та правил (далі – ФККП). Цю величезну за обсягом главу утворюють тісно пов'язані між собою норми двох складових підглав: підглави I «Контроль та правозастосування» і підглави II «Імпорт та експорт». Остання глава містить, крім заборонювальних, ще й роз'яснювальні, заохочувальні, а також кримінально-процесуальні, цивільно-правові й адміністративно-правові норми, висновки Конгресу США, положення некримінального законодавства тощо²⁰.

Відповідно до § 802 «Визначення» дається тлумачення 46-ти основних термінів і понять, які вживаються в нормах цієї глави. Закон, зокрема, визначає:

а) хто є наркоманом, адміністратором, регулярним покупцем та імпортером тощо;

б) що мається на увазі під термінами «контрольована речовина», «ізомер», «марихуана», «депресант або стимулююча речовина», «наркотичний засіб», «оплат», «анаболічний стероїд» та ін.;

в) що означає кожна з дій, які утворюють об'єктивну сторону наркозлочинів (наприклад, «постачати», «виробляти», «збувати») тощо.

Для науки цікавим є визначення поняття «злочинна наркофелонія» – порушення, що карається позбавленням волі на строк понад один рік на підставі будь-якого федерального закону, закону штату, закону іноземної держави, які забороняють діяння, пов'язані з обігом наркотичних засобів, марихуани, депресанту або стимулюючої речовини. Інші терміни та поняття розкрито у § 951, це зокрема «імпорт» і «митна територія Сполучених Штатів».

У главі 13 розд. 21 3.3. США диференціюються такі злочинні діяння:

1) заборонені дії категорії А (§ 841);

¹⁹ Савченко А. В. Федеральні правоохоронні органи США: місія, організаційна структура та застосування кримінального законодавства : навч. посіб. / Савченко А. В. – К. : Текст, 2003. – С. 31–35.

²⁰ Federal Criminal Code and Rules. – St. Paul, Minn., West Group, 2003. – P. 1227–1337.

- 2) заборонені дії категорії В (§ 842);
- 3) заборонені дії категорії С (§ 843);
- 4) незаконне просте володіння контрольованими речовинами (§ 844);
- 5) незаконне володіння незначною кількістю контрольованих речовин (§ 844а);
- 6) змова чи замах на вчинення злочину (§ 846);
- 7) продовжуване злочинне підприємство (§ 848);
- 8) незаконна торгівля контрольованими речовинами на паркінгах і в місцях відпочинку автомобілістів (§ 849);
- 9) інвестування незаконно отриманих прибутків від незаконного обігу наркотиків (§ 854);
- 10) незаконне виробництво (виготовлення) контрольованих речовин (§ 856);
- 11) нараження на небезпеку життів людей у зв'язку з виробництвом (виготовленням) контрольованих речовин (§ 858);
- 12) збут контрольованих речовин особам, які не досягли 21-річного віку (§ 861);
- 13) збут або виробництво (виготовлення) контрольованих речовин у приміщеннях шкіл чи коледжів або на їхніх територіях (§ 860);
- 14) наймання чи використання у незаконному обігу контрольованих речовин осіб, які не досягли 18-річного віку (§ 861);
- 15) продаж, використання пошти, експорт або імпорт обладнання, призначеного для виробництва (виготовлення) контрольованих речовин (§ 863);
- 16) незаконні дії з ангідридом амонію (§ 864);
- 17) імпортування контрольованих речовин (§ 952);
- 18) експортування контрольованих речовин (§ 953);
- 19) незаконне володіння контрольованими речовинами на борту судна (§955) тощо.

Заборонені дії категорій А, В або С різняться між собою видами, якісною та кількісною характеристиками наркотичних засобів або інших контрольованих речовин, а звідси й належністю до переліку, зазначеного у відповідних таблицях. На кримінальну відповідальність за злочини у сфері незаконного обігу контрольованих речовин також впливає потерпілий від злочину (наприклад, особа, якій не виповнилося 18 років), місце вчинення злочину (митний кордон або територія школи), повторність або рецидив злочинів, різновид суб'єктів злочину, суми незаконно отриманого прибутку й інші ознаки. Караються такі злочини штрафом (для фізичних осіб – максимум \$ 8 млн., а для юридичних – \$ 20 млн.), позбавленням волі на певний строк (або довічним позбавленням волі) чи обома покараннями разом. Вчинення замаху та злочинної змови щодо злочинів із цієї глави є також кримінально караним. Додатковим покаранням є конфіскація майна. До винних також може бути застосований альтернативний штраф. За незаконне володіння наркотичними засобами в незначних розмірах передбачено цивільну відповідальність (штраф у розмірі до \$ 10 тис.).

Одним з найнебезпечніших злочинів федеральне кримінальне законодавство США визнає залучення до продовжуваного злочинного підприємства, пов'язаного з наркоторгівлею. Згідно з підстаттею (с) § 848 глави 13 розд. 21 3.3. США, особа вважається залученою до продовжуваного злочинного підприємства, якщо: 1) вона порушує будь-яке положення підглави I або II цієї глави, покарання за яке відповідає покаранню за фелонію, і 2) таке порушення є частиною продовжуваних серій порушень підглави I або II цієї глави, котрі здійснені такою особою у взаємодії з п'ятьма чи більше особами щодо яких така особа є організатором, керівником або скеровує їх якимось іншим чином, якщо від цих порушень особа одержує значні прибутки чи кошти. Покаранням за цей злочин є позбавлення волі на строк не менший, ніж 20 років, і аж до довічного позбавлення волі, штраф у розмірі до \$ 2 млн. для фізичних осіб і до \$ 5 млн. для юридичних (розд. 18 3.3. США), та конфіскація майна, відповідно до вимог § 853 розд. 21 3.3. США.

Якщо особа залучається до такої діяльності після одного чи кількох попередніх засуджень, то вона карається позбавленням волі на строк від 30 років і до довічного позбавлення волі, штрафом у розмірі, який не повинен перевищувати вдвічі суму, визначену розд. 18 3.3. США (\$ 4 млн. для фізичних осіб і \$ 10 млн. для юридичних осіб), та конфіскацією майна, відповідно до вимог § 853 розд. 21 3.3. США. У разі умисного вбивства особи в процесі діяльності продовжуваного злочинного підприємства винному можуть призначити смертну кару.

Для стимулювання кримінально-правової боротьби з наркозлочинами положення глави 13 (§ 886 «Платежі та аванси») розд. 21 3.3. США передбачають норму, що уповноважує Міністра юстиції США (він же – Генеральний прокурор) сплачувати будь-якій особі з фондів, створених для Адміністрації по боротьбі з розповсюдженням наркотиків, таку суму (суми) грошових коштів за інформацію про наркозлочини, яку буде вважати за необхідне, не беручи до уваги можливість отримання особою інших винагород, які дозволяє сплачувати законодавство.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що, незважаючи на всю комплексність федерального кримінального законодавства США, воно видається дієвим і вдало орієнтованим на потреби правозастосовної практики, оскільки його норми містять практично всі вихідні положення, необхідні для кваліфікації злочинів і призначення покарання. Приміром, не потрібно шукати норми некримінального законодавства, які регулюють окремі питання, бо вони переважно вже містяться в межах ФККП.

Кримінальна відповідальність за наркозлочини докладно регламентована. Її спектр широкий, змістовний, аргументований належним чином, що забезпечує охорону головних і додаткових об'єктів.

Оригінальним є законодавчий підхід при диференціації кримінальної відповідальності й покарань, проведення чіткої межі між фізичними та юридичними особами як суб'єктами наркозлочинів, криміналізації такого діяння як продовжуване злочинне підприємство, формулювання понятійного апарату, спеціальних заохочувальних норм тощо. При цьому аналогічні

кримінально-правові норми є у законодавстві окремих штатів США.

КИТАЙ

Кримінальна відповідальність за наркозлочини у Китаї передбачена статтями 347–357 § 7 «Контрабанда, торгівля, перевезення, виробництво наркотиків» глави 6 «Злочини проти громадського порядку та порядку управління» Особливої частини національного КК 1979 року²¹.

Відповідно до ст. 347 КК за контрабанду, торгівлю, перевезення виробництво наркотиків, незалежно від їхньої кількості, повинна наставати кримінальна відповідальність, такі діяння є кримінально караними.

Контрабанда, торгівля, перевезення, виробництво наркотиків карається позбавленням волі на п'ятнадцять років, довічним ув'язненням або смертною карою, додатково застосовується конфіскація майна у таких випадках:

1) контрабанда, торгівля, перевезення, виробництво наркотиків у великій кількості, зокрема 1000 г і більше опію, 50 г і більше героїну або метіламфетаміну;

2) щодо керівників груп із контрабанди, торгівлі, перевезення, виробництва наркотиків;

3) при збройному прикритті контрабанди, торгівлі, перевезення, виробництва наркотиків;

4) при застосуванні насильства у своїй діяльності, опору слідству, затриманню, арешту чи інших обтяжуючих обставинах;

5) участь в організованому міжнародному наркобізнесі.

Контрабанда, торгівля, перевезення, виробництво від 200 г до 1000 г опію, від 10 г до 50 г героїну або метіламфетаміну чи інших наркотиків у значній кількості карається позбавленням волі на строк сім і більше років, як додаткове покарання застосовується штраф.

Контрабанда, торгівля, перевезення, виробництво менше за 200 г опію, 10 грамів героїну або метіламфетаміну чи інших наркотиків у малій кількості карається позбавленням волі на строк до трьох років, арештом або наглядом, додатково застосовується штраф; при обтяжуючих обставинах – позбавленням волі на строк від трьох до семи років, як додаткове покарання також застосовується штраф.

Організація, що вчинила злочин, передбачений ч. 2, ч. 3, ч. 4 ст. 347 КК, карається штрафом. Крім цього, особи, які безпосередньо відповідають за керівництво, та інші безпосередньо відповідальні особи караються згідно з положеннями цих частин.

Використання, схилення неповнолітніх до контрабанди, торгівлі, перевезення, виробництва наркотиків або продаж наркотиків неповнолітнім карається більш суворо.

При неодноразовій контрабанді, торгівлі, перевезенні, виробництві наркотиків у незначних кількостях невраховані злочини об'єднуються і

²¹ Ахметшин Х. М. Современное уголовное право КНР / Х. М. Ахметшин, Н. Х. Ахметшин, А. А. Петухов. – М. : ИД «Муравей», 2000. – С. 375–381.

покарання призначається за загальною кількістю наркотиків.

Як зазначено у ст. 348 КК, незаконне збереження 1000 г і більше опію, 50 г і більше героїну чи метіламфетаміну або інших наркотиків у великій кількості карається позбавленням волі на строк сім і більше років або довічним позбавленням волі, як додаткове покарання застосовується штраф. Незаконне збереження від 200 г до 1000 г опію, від 10 г до 50 г героїну чи метіламфетаміну або інших наркотиків у значній кількості карається позбавленням волі до трьох років, арештом або наглядом, як додаткове покарання застосовується штраф. При обтяжуючих обставинах за цей же злочин призначають позбавлення волі на строк від трьох до семи років, додатково застосовують штраф.

На підставі ст. 349 КК, вигороджування злочинців, які займалися контрабандою, торгівлею, перевезенням, виробництвом наркотиків; переховування, переміщення їхніх наркотиків або злочинних доходів карається позбавленням волі на строк до трьох років, арештом або наглядом. При обтяжуючих обставинах – позбавленням волі на строк від трьох до десяти років.

Якщо злочинців, що займалися контрабандою, торгівлею, перевезенням, виробництвом наркотиків, прикривали працівники установ по боротьбі з наркозлочинністю чи інші працівники державних органів, то таких працівників карають, відповідно до положень ч. 1 ст. 349 КК, більш суворо.

Злочин, передбачений ч. 1 і ч. 2 цієї статті, скоєний за попередньою змовою групою осіб, розглядається як співучасть у контрабанді, торгівлі, перевезенні, виробництві наркотиків.

Стаття 350 КК встановлює, що незаконні перевезення, перенесення при перетині кордону опію, опію, хлороформу, етилового спирту або іншої сировини чи сумішей для виготовлення наркотиків, незаконна торгівля усередині країни вищезазначеними предметами караються позбавленням волі на строк до трьох років, арештом або наглядом. При великій кількості – позбавленням волі на строк від трьох до десяти років, як додаткове покарання застосовується штраф.

Завідоме постачання предметів, передбачених положеннями ч. 1 ст. 350 КК, іншій особі, що виробляє наркотики, розглядається як співучасть у виробництві наркотиків.

Організація, що вчинила злочин, передбачений ч. 1 і ч. 2 цієї статті, карається штрафом, крім тієї особи, яка безпосередньо відповідала за керівництво, а інші безпосередньо відповідальні особи караються відповідно до положень ч. 1 і ч. 2 зазначеної статті.

Положення ст. 351 КК встановлюють, що незаконно культивовані опійний мак, сорти конопель та інші рослини, що містять наркотичні речовини, підлягають повному примусовому знищенню. Позбавлення волі на строк до п'яти років, арешт або нагляд і штраф як додаткове покарання застосовуються у таких випадках:

1) культивування 500–3000 одиниць опійного маку або інших рослин, що містять наркотичні речовини, у значній кількості;

2) повторне культивування після заходів, ужитих органами громадської безпеки;

3) опір знищенню.

Незаконне культивування від 3000 одиниць і більше опійного маку чи інших рослин, які містять наркотичні речовини, у великій кількості карається позбавленням волі на п'ять і більше років, як додаткове покарання застосовується штраф або конфіскація майна.

При самостійному знищенні до збору врожаю незаконно культивованих опійного маку чи інших рослин, які містять наркотичні речовини, можна звільнити особу від покарання.

Незаконні торгівля, перевезення, перенесення, збереження життєздатного насіння, розсади опійного маку чи інших рослин, що містять наркотичні речовини, у значній кількості згідно зі ст. 352 КК караються позбавленням волі на строк до трьох років, арештом або наглядом, як додаткове чи самостійне покарання застосовується штраф.

Забороняється згідно зі ст. 353 КК залучення, схиляння, обманним шляхом принадження інших осіб до вживання наркотиків чи наркотичних ін'єкцій. Такі дії караються позбавленням волі на строк до трьох років, арештом або наглядом, як додаткове покарання застосовується штраф. При обтяжуючих обставинах – позбавленням волі на строк від трьох до семи років, як додаткове покарання також застосовується штраф.

Примус інших осіб до вживання наркотиків чи наркотичних ін'єкцій карається позбавленням волі на строк від трьох до десяти років, як додаткове покарання застосовується штраф.

Залучення, схиляння, обманним шляхом принадження або примус неповнолітніх до вживання наркотиків чи наркотичних ін'єкцій карається більш суворо.

Залучення інших осіб для вживання наркотиків чи наркотичних ін'єкцій карається позбавленням волі на строк до трьох років, арештом або наглядом, як додаткове покарання застосовується штраф (ст. 354 КК).

Стаття 355 КК встановлює таке: надання контрольованих державою наркотичних засобів чи психотропних речовин, здатних викликати в людей пристрасть до них, на порушення державних настанов працівниками, що займаються відповідно до закону виробництвом, перевезенням, розподілом, застосуванням цих засобів чи психотропних речовин, особам, які споживають наркотики через наркотичні ін'єкції, карається позбавленням волі на строк до трьох років або арештом, як додаткове покарання застосовується штраф. При обтяжуючих обставинах – позбавленням волі на строк від трьох до семи років, як додаткове покарання також застосовується штраф.

Надання контрольованих державою наркотичних засобів, психотропних речовин, здатних викликати в людей пристрасть до них, злочинцям, які займаються контрабандою, торгівлею наркотиків, чи з метою отримання вигоди надання їх особам, які споживають наркотики через наркотичні ін'єкції, кваліфікується і карається відповідно до положень ст. 347 чинного

Кодексу.

Організація, що вчинила злочин, передбачений ч. 1, карається штрафом, крім цього особи, безпосередньо відповідальні за керівництво, та інші безпосередньо відповідальні особи караються відповідно до положень ч. 1 цієї статті.

Виходячи зі змісту ст. 356 КК, особи, які раніше відбули покарання за контрабанду, торгівлю, перевезення, виробництво, незаконне зберігання наркотиків і знову вчинили злочин, передбачений положеннями чинного параграфу, караються більш суворо.

Стаття 357 КК, яка є завершальною у цьому параграфі, визначає, що у чинному Кодексі під наркотиками слід розуміти опій, героїн, метіламфетамін (наркотик «лід»), морфій, гашиш, кокаїн, а також визначені державою інші наркотичні засоби та психотропні речовини, здатні викликати в людей пристрасть до них.

При контрабанді, торгівлі, перевезенні, виробництві, незаконному зберіганні наркотиків, їхня кількість визначається за фактично встановленим обсягом без урахування характеру їхньої переробки.

ЯПОНІЯ

У КК Японії (1907 р.) кримінальна відповідальність за наркозлочини передбачена лише щодо незаконного обігу опію. Це свідчить про неповну криміналізацію японським законодавцем суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з торгівлею наркотиками. Невеликі статті з 136 по 141, що встановлюють відповідальність за наркотизм, містяться у главі 14 «Злочини пов'язані з опієм» частини другої «Злочини» КК Японії²².

Стаття 136 КК («Ввезення та інші дії щодо опію») встановлює, що особа, яка ввозить, виготовляє, продає чи володіє з метою продажу опієм, карається позбавленням волі з примусовою фізичною працею на строк від шести місяців до семи років.

Як зазначено у ст. 137 КК («Ввезення та інші дії щодо приладів для паління опію»), особа, що ввозить, виготовляє, продає чи володіє з метою продажу приладами для паління опію, карається позбавленням волі з примусовою фізичною працею на строк від трьох місяців до п'яти років.

Якщо особа, що відає митними справами, ввозила чи дозволяла ввозити опій або прилади для його паління, то такі дії караються позбавленням волі з примусовою фізичною працею на строк від одного до десяти років. Це засвідчують положення ст. 138 КК («Ввезення та інші дії з опієм чи приладами для паління опію, вчинені особами, що відають митними справами»).

Згідно зі ст. 139 КК («Паління опію та надання приміщення для паління опію»), особа, що палила опій, карається позбавленням волі з примусовою фізичною працею на строк до трьох років. Особа, яка надавала приміщення

²²Уголовный кодекс Японии / Науч. ред. и предисловие докт. юрид. наук, проф. А. И. Коробеева. – СПб. : «Юридический центр Пресс», 2002. – С. 91–93.

для паління опію та отримувала від цього вигоду, карається позбавленням волі з примусовою фізичною працею на строк від шести місяців до семи років.

Норми ст. 140 КК («Володіння опієм або приладом для паління опію») встановлюють, що особа, яка володіє опієм або приладом для його паління, карається позбавленням волі з примусовою фізичною працею на строк до одного року.

Наприкінці глави у ст. 141 («Замах») зазначається, що замах на вчинення діянь, передбачених у цій главі, також караний.

Отже, вибіркового аналізу кримінального законодавства зарубіжних країн щодо відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, дає підстави стверджувати таке:

1) майже всі держави світу суворо засуджують кримінальний наркотизм у його різноманітних проявах і приділяють належну увагу кримінально-правовій протидії наркозлочинам;

2) криміналізація посягань у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів ґрунтується на вимогах міжнародних і європейських конвенцій, а склади наркозлочинів можуть передбачатися не тільки національними кримінальними кодексами, а й окремими законодавчими актами;

3) відповідальність за наркозлочини в іноземних державах диференціюється залежно від багатьох чинників: змісту та форм кримінальних посягань; наявності попередньої змови групи осіб; повторності чи рецидиву злочинів; кількості наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів; наявності неповнолітнього потерпілого від злочинів тощо;

4) суб'єктом наркозлочинів може бути не тільки фізична, а й юридична особа (найнебезпечнішою формою є злочинна організація чи злочинне підприємство);

5) за кордоном до осіб, визнаних винними в наркозлочинах, застосовують переважно суворі покарання: до фізичних осіб – довгострокове позбавлення волі чи смертну кару, до юридичних осіб – штраф та їх ліквідацію (додатковим покаранням є конфіскація майна та позбавлення різних прав, пільг і благ). Водночас ретельне дослідження санкцій демонструє вельми широкий їх спектр – від незначного штрафу до смертної кари;

6) у деяких іноземних державах кримінальне законодавство «не йде в ногу з часом», а тому не повністю регулює питання відповідальності за кримінальний наркотизм (наприклад, у Японії до наркозлочинів належить лише протиправні діяння щодо незаконного обігу опію).

1.3. Дискусійні моменти щодо легалізації наркотиків за кордоном

На протидію незаконному обігу та вживанню наркотиків витрачаються величезні сили й кошти: у світовому масштабі – це десятки тисяч співробітників правоохоронних органів і сотні мільйонів, якщо не мільярдів доларів. Схоже, однак, що ці зусилля призводять до прямо протилежного ефекту. Боротьба з наркоманією, навпаки, спричиняє збагачення наркокланів і зміцнення наркоманії в цілому. Вочевидь, що попит на «зілля» породжує пропозицію. Не дивно, що за таких умов законодавці деяких країн останнім часом активно дискутують щодо того, чи не краще легалізувати наркотики? Тож розглянемо ставлення деяких країн до цієї проблеми і, в першу чергу, вирішення цієї проблеми на законодавчому рівні²³.

Найбільш неординарне ставлення до наркотиків у *Нідерландах*. У цій державі з 1976 р. вперше у світі на законодавчому рівні було дозволено населенню вживати наркотичні засоби у визначених дозах у спеціально відведених для цього місцях. Отож виникла зовсім нова модель вирішення складної проблеми боротьби з наркотиками. Розуміючи, що «заборонений плід» завжди здається солодким, нідерландці відмовилися від суворих заборон і надали можливість громадянам самим обирати стиль свого життя – з наркотиками чи без них. Нині у спеціальних торговельних закладах із назвою «кофешопи» («Coffee Shop»), яких на території Голландії близько 1 тис., повнолітні особи можуть легально придбати та спожити марихуану різних сортів у невеликих дозах (заборонено продавати одній людині понад 5 г. цього наркотичного засобу). При цьому вартість одного граму марихуани – від 7 євро.

У широкому асортименті пропонуються і пристрої для вживання (паління) марихуани (наприклад, кальяни). Якихось обмежень щодо місць розташування таких закладів не існує. Приміром у Амстердамі, столиці Нідерландів, «кофешопи» можуть бути й у центрі міста, і на околиці, і в приміщеннях деяких готелів, клубів тощо. Спеціального документа, що поспівдчує особу, ніхто не буде вимагати.

Разом з тим відповідно до прийнятого законодавства з 1 січня 2012 р. у північних провінціях Нідерландів, а саме, у Південному Брабанті, Лимбурзі та Зеландії, а з 1 січня 2013 р. в інших регіонах країни (у Амстердамі в тому числі) запроваджено заборону на збут марихуани в таких «кофешопах» для туристів-іноземців. Новий закон перетворить «кофешопи» у приватні закриті клуби, кількість членів їх буде обмежене до 2000 осіб. Право на членство буде у всіх мешканців Нідерландів, яким виповнилося 18 років та які мають так звані «допінг-картки». Останні вирішили створити ще у 2010 р.: картки будуть перевіряти при вході до вказаних ліцензійних закладів²⁴. Більше того,

²³ Ларін М. Легалізація наркотиків, «за» і «проти» / М. Ларін // Юридичний вісник. – 4–10 серпня 2001 року. – № 31. – С. 10.

²⁴ В Амстердамі вводять заперт на продажу марихуани іностранным туристам [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://fineworld.info/v-amsterdam-e-vvodyat-zapret-na-prodazhu-marixuany-inostrannym-turistam/>

в Амстердамі «кофешопи», що розташовані поблизу шкіл закривають, а учнів, яких схоплюють на курінні марихуани, будуть штрафувати.

Уряд Нідерландів сподівається, що нові обмеження допоможуть боротися зі злочинністю і так званим «наркотуризмом», однак багато хто вважає, що ефект від таких заходів буде зворотним, адже це може призвести до зростання кількості вуличних наркодилерів.

Загалом, продаючи наркотики нелегально, продавець не відповідає за якість марихуани чи гашишу, які він постачає. Тепер державні структури контролюють якість наркотичного товару та його продаж. Дуже прибутковий бізнес став оподатковуватися. Згідно з приблизними підрахунками сукупний обсяг легального та нелегального продажу наркотиків у Нідерландах складає сотні мільйонів євро. Крім того, на кошти, одержані від оподаткування легального наркобізнесу, урядом Нідерландів було здійснено низку важливих заходів, зокрема: посилено службу надання допомоги соціально небезпечним наркоманам; запроваджено безкоштовний обмін використаних шприців на нові; у містах створено автобусні маршрути для безоплатного розподілу синтетичного аналога морфіну; профінансовано програми протидії СНІДу та ВІЛ-інфекції. Загалом оподаткування наркобізнесу посприяло поповненню державного бюджету та розв'язанню багатьох соціальних завдань²⁵.

У **Бельгії** у 2003 р. було прийнято закон, який декриміналізував вживання і зберігання марихуани для особистого користування (без мети збуту) та у малих дозах (при цьому зазначимо, що у 1998 р. вже було ухвалено рішення віднести марихуану до так званих «слабких» наркотиків і звести переслідування її споживачів до мінімуму). Згідно закону, споживач може мати при собі до 5 г. марихуани для «особистого споживання», не побоюючись переслідування згідно із законом. Судове переслідування може бути застосовано лише у випадку, якщо наявний запас перевершує особисті потреби, або споживач марихуани втратить контроль над собою. Торгівля будь-якими наркотиками залишається в Бельгії забороненою, так само, як і зберігання і вживання інших наркотиків. У випадку, якщо проти наркозалежної особи буде порушена кримінальна справа, новий закон передбачає лікарську допомогу підсудному.²⁶

З серпня 2009 р. у **Мексикі** на законодавчому рівні дозволено зберігання та перевезення 2 г опію, 0,05 г героїну, 5 г марихуани, 0,5 г кокаїну, 0,04 г меатамфетаміну та 0,015 г ЛСД. До кримінальній відповідальності будуть притягуватись лише ті особи, у яких виявлено наркотики, розмір яких перевищує вказані норми. Відносно осіб, які затримані з наркотиками для «особистого вживання», але не перевищують вказаних розмірів будуть вживатись заходи профілактичного характеру²⁷.

У 2001 р. **Канада** стала першою країною світу, де почала діяти

²⁵ Ларін М. Оподаткування наркобізнесу поповнює бюджет / М. Ларін // Юридичний вісник. – 23–29 червня 2001 року. – № 25. – С. 10.

²⁶ Drugs FAQ v2.0 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://mednovosti.ru/news/2001/01/19/cannabis/>

²⁷ Страни, в которых легализованы наркотики. Справка [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.ria.ru/spravka/20110603/383694171.html>

впорядкована система використання марихуани в медичних цілях для лікування від епілепсії та деяких видах м'язових і кісткових хвороб. Відтепер у цій країні можна законно вирощувати та палити марихуану, але спочатку для цього треба одержати спеціальний дозвіл урядових органів і висновок лікаря про те, що людина серйозно хвора. Виробництво (виготовлення) марихуани й торгівля нею в комерційних цілях, а також використання без медичних показань, як і раніше, залишаються кримінальним злочином. Тож канадський уряд опинився в досить складній ситуації: оскільки марихуану не можна купувати та легально вирощувати з метою продажу, то владі доведеться вживати заходів щодо культивування рослин для пацієнтів, які отримали відповідний дозвіл.

Організації з охорони прав пацієнтів позитивно поставилися до легалізації медичного використання марихуани для осіб, які страждають на деякі хронічні хвороби, проте для того, щоб довести владі, що наркотик дійсно допомагає пацієнтові, потрібні письмові свідчення його особистого лікаря та ще двох фахівців. Дехто вважає, якщо Канада піде шляхом Нідерландів і декриміналізує будь-яке використання марихуани, тоді відпаде необхідність у створенні складного законодавства щодо цього явища.

У **Великій Британії** проблема легалізації деяких наркотичних засобів викликала палкі дискусії. Комітет внутрішніх справ Палати обшин британського парламенту вже почав обговорення можливих наслідків легалізації марихуани. Зокрема, законодавці проаналізують ефективність реалізованої у державі десять років тому національної антинаркотичної стратегії й обговорять діяльність Антинаркотичного фонду. Не оминуть увагою й кількість захворювань, пов'язаних зі вживанням наркотиків і скоєних на цьому ґрунті злочинів. Зараз у Великій Британії набуває значної популярності рух за легалізацію марихуани: його вже підтримують не тільки ряд загальнонаціональних газет, але й відомі діячі, що репрезентують практично всі кольори політичного спектру.

Ще одне нововведення туманного Альбіону, поки як спроба, – Лондонська поліція буде відпускати людей, затриманих на вулиці з невеликою кількістю марихуани. Це нововведення отримало у цілому розуміння як у британських політиків, так і в колах громадськості. Поки нова схема буде діяти тільки у Брікстоні – одному з районів південної частини Лондона. Якщо експеримент, розрахований на півроку, буде вдалим, то схема пошириться на весь Лондон. Такий інноваційний крок допоможе констеблям не відволікатися на дрібниці та зосередитися на серйозних злочинах. Попередження та конфіскація займуть лише десять хвилин, тоді як арешт і доставка порушника до поліцейської ділянки та його допит можуть вилитися у десять годин.

У **Сполучених Штатах Америки** Верховний Суд цієї держави заборонив медичне використання марихуани, заявивши, що не існує обставин, які б виправдовували такий підхід. Це рішення, без сумніву, розчарує багатьох хворих на СНІД, рак, склероз тощо, які стверджують, що марихуана допомагає їм полегшити страждання, пов'язані з цими

захворюваннями. Рішення щодо легалізації та продажу марихуани для тих, хто страждає на ці недуги, було прийнято в результаті референдумів на Гаваях та у восьми штатах американського Заходу. У 1998 р. у штаті Каліфорнія, де вперше виникла ця ініціатива, вже існувала розгалужена мережа клубів і кооперативів зі збуту марихуани для тих, хто мав спеціальні рецепти, але через судові позови п'ять з них припинили існування.

Представники влади заявили, що хворі на СНІД, склероз і рак можуть використовувати синтетичні замінники речовин, які містяться у марихуані. Подальше легальне поширення цього наркотику буде залежати від пом'якшення федеральних законів, але на це в найближчому майбутньому не варто очікувати, якщо тільки вчені не нададуть змістовних і переконливих доказів щодо лікувальної спроможності марихуани.

Отож, у більшості європейських країн марихуана в цілому заборонена, хоча дебати з цього приводу продовжуються. Мовляв, щорічно більше людей помирають від наслідків алкоголізму та паління, але ніхто не намагається заборонити продаж спиртного й тютюну. Американці спробували один раз запровадити «сухий закон» – усім відомо, чим це скінчилося. За прикладами далеко ходити не треба. Колись ми самі були свідками того, як колишній СРСР намагався зробити всіх «непитущими», і нам відома подальша доля таких заборон. Небажання урядів багатьох країн йти шляхом лібералізації законодавства в цій галузі, на думку багатьох фахівців, пояснюється незручністю змінювати свою позицію щодо проблеми наркотиків, позицію традиційно сувору. Суперечки про те, що робити далі, безумовно, будуть продовжуватися. Усі розуміють, що простого вирішення цієї проблеми немає. Нинішня політика щодо проблеми наркотиків та їх вживання зайшла у глухий кут, а тому потрібні нові підходи, сучасне мислення та розуміння цього соціального явища.

У грудні 2013 року Конгрес *Уругваю* схвалив закон, що дозволяє легальне вирощування і продаж марихуани. Положення вказаного закону вступають в силу у квітні 2014 року. Рішення про легалізацію марихуани схвалив 16 з 29 сенаторів після тривалих дебатів. Відповідно до законопроекту, громадянам країни дозволяється вживання, покупка марихуани, вирощування цієї культури в некомерційних цілях, а також комерційна культивування під наглядом держави. Після вступу закону в силу Уругвай стане першою країною, в якій буде повністю легалізована марихуана. Вартість одного грама легальної марихуани, згідно із законопроектом, складе один долар США, що нижче «вуличної» ціни наркотику, складової в Уругваї близько півтора доларів. Продаж і комерційне вирощування марихуани буде контролюватися спеціальним державним органом, а споживачів будуть реєструвати в спеціальній базі даних. Щомісяця будь-який повнолітній уругвець зможе купувати до 40 грамів марихуани, продаватися наркотик буде в аптеках. Некомерційне культивування обмежене 6 кущами додому. Продаж марихуани іноземцям законом не дозволяється. Ідеологом легалізації марихуани в Уругваї є президент країни Хосе Мухіка. На його думку, витіснення наркотику з

тіньового ринку призведе до декриміналізації споживання марихуани і знизить імовірність переходу споживачів на більш важкі наркотики. Раніше вживання марихуани не становила правопорушенням в Уругваї, однак продаж і вирощування розцінювалося як кримінальний злочин²⁸.

²⁸ Уругвай легалізував марихуану [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2383/186/84795/>

РОЗДІЛ 2

НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДП ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕКУРСОРІВ

2.1. Загальна характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів

Згідно з Конституцією України кожна людина має право на охорону здоров'я (ст. 49) і держава повинна це право їй забезпечити.

Забезпечення кримінально-правового захисту здоров'я людей здійснюється в межах ст.ст. 305–327 розділу XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення» Особливої частини КК України.

Порівняно з попереднім кримінальним законодавством, КК України 2001 р. криміналізував низку нових діянь, зокрема: контрабанду, поряд з іншим, фальсифікованих лікарських засобів (ст. 305), а також фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів (ст. 321-1), порушення встановленого порядку доклінічного вивчення, клінічних випробувань і державної реєстрації лікарських засобів (ст. 321-2); вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, прекурсорів чи обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст.ст. 308, 312, 313 КК); спонукання неповнолітніх до застосування допінгу (ст. 323); незаконні дії з аналогами наркотичних засобів і психотропних речовин (ст.ст. 305–309, 313, 315, 317, 320). Поряд з цим були декриміналізовані дії, що визнавалися злочинними у КК України 1960 р., зокрема: незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (ст. 229); повідомлення завідомо неправдивих відомостей про обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (ст.229¹⁸). Щодо відповідальності за втягнення неповнолітніх у немедичне вживання лікарських та інших засобів, що викликають одурманювання (ст. 208² КК України 1960 р.), то такі дії набули дещо іншого трактування в межах ст. 324 КК України 2001 р. (схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів).

При кодифікації кримінального законодавства було використано методи часткової криміналізації (наприклад, при конструюванні ч. 1 ст. 306, ч. 2 ст. 315 КК) і, переважно, – часткової декриміналізації певних діянь (ст.ст. 305, 307, 308 КК). Часткової декриміналізації досягнуто переважно шляхом зменшення нижньої чи верхньої межі строку позбавлення волі; додання до санкцій аналізованих статей альтернативних видів покарань;

вилучення з кваліфікувальних ознак певних обтяжуючих обставин; уточнення конститутивних ознак диспозицій кримінально-правових норм; введення нової заохочувальної норми (ч. 4 ст. 311 КК). Загалом порівняння чинного та попереднього кримінального законодавства свідчить, що державна політика в галузі протидії незаконному обігу наркотиків стала більш гуманною, зокрема відповідальність за наркозлочини – не такою суворою²⁹. Однак, як стверджують деякі науковці, все ж таки за обсягом (рівнем) криміналізації діянь у сфері обігу наркотиків національний КК є найбільш суворим, порівняно з КК держав-учасниць СНД і країн Балтії³⁰.

В юридичній літературі кримінальні посягання, про які йдеться в розділі XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення» Особливої частини КК України зазвичай називають «злочинами проти здоров'я населення». Такі злочини – це передбачені кримінальним законом винні, суспільно небезпечні діяння, що створюють загрозу заподіяння шкоди або заподіюють фактичну шкоду здоров'ю невизначеного кола осіб³¹.

Родовий об'єкт злочинів, передбачених розділом XIII Особливої частини КК України, є встановлений порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, сильнодіючих і отруйних речовин, лікарських та одурманюючих засобів, радіоактивно забрудненої продукції, мікробіологічних та інших біологічних агентів і токсинів, як складова частина здоров'я населення. Під здоров'ям населення слід розуміти суспільні відносини, що забезпечують сприятливі умови і можливості невизначеному колу осіб перебувати в живому стані, користуватися благами життя, здорового буття³². Тож розділ XIII Особливої частини КК України містить норми не тільки щодо відповідальності за наркозлочини, а й за інші посягання на здоров'я населення. Ми ж звернемо увагу тільки на ті злочини, що прямо чи опосередковано пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, тобто діяння, передбачені ст.ст. 305–320 КК України.

Слід зазначити, що у період з 2003 по 2012 рр. до ст.ст. 305–320 КК України було внесено низку законодавчих змін і доповнень, зокрема:

1) до ст. **305 КК України**, де:

а) примітку до цієї статті після слів «або прекурсорів» було доповнено словами «а також отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів» (Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за

²⁹ Музика А. А. Незаконні дії з наркотичними засобами за новим Кримінальним кодексом України / А. А. Музика // Новий Кримінальний кодекс України: Питання застосування і вивчення: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. [Харків] 25–26 жовт. 2001 р. / Редкол.: Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. – К.–Х. : Юрінком Інтер, 2002. – С. 186–187.

³⁰ Музика А. А. Покарання за незаконний обіг наркотичних засобів : монографія / А. А. Музика, О. П. Горох. – Хмельницький : Вид-во Хмельницького ун-ту управління та права, 2010. – С. 126.

³¹ Кримінальне право України: Особлива частина : [підручник] / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.] ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-ге вид, переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – С. 393.

³² Музика А. А. Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів / Музика А. А. – К. : Логос, 1998. – С. 33.

незаконні дії стосовно отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів» від 5 квітня 2007 р.);

б) цю статтю було викладено у новій редакції (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фальсифікації лікарських засобів» від 8 вересня 2011 р.);

в) було змінено (поширено) санкції до всіх трьох частин цієї статті (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за фальсифікацію або обіг фальсифікованих лікарських засобів» від 5 липня 2012 р.);

г) у примітці до цієї статті слова «спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я» було замінено словами «центральною владою виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральною владою виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу» (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів, Державного комітету телебачення і радіомовлення України» від 16 жовтня 2012 р.);

2) до **ст. 306 КК України**, де:

а) частину першу цієї статті було викладено у новій редакції (Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України» від 16 січня 2003 р.);

б) було змінено (поширено) санкцію до частини першої цієї статті (Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з питань запобігання використанню банків та інших фінансових установ з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 6 лютого 2003 р.);

в) у назві та частині першій цієї статті слова «їх аналогів або прекурсорів» було замінено словами «їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів», а також в абзаці другому частини першої цієї статті слова «від п'яти до двадцяти» замінено словами «від семи до двадцяти» та абзац другий частини другої цієї статті після слів «до трьох років» доповнено словами «з конфіскацією коштів або іншого майна, одержаних злочинним шляхом» (Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів і одурманюючих засобів» від 6 жовтня 2011 р.);

г) в абзаці другому частини першої цієї статті слова «від семи до двадцяти» було замінено словами «від семи до дванадцяти» (Закон України

«Про внесення зміни до статті 306 Кримінального кодексу України» від 4 листопада 2011 р.);

3) до **ст. 307 КК України**, де було змінено (поширено) санкції до всіх трьох частин цієї статті (Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів і одурманюючих засобів» від 6 жовтня 2011 р.);

4) до **ст. 309 КК України**, де було змінено (пом'якшено) санкцію до частини першої цієї статті (Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» від 15 квітня 2008 р.);

5) до **ст. 310 КК України**, де:

а) абзац перший частини першої цієї статті було доповнено словами «у кількості понад сто рослин» (Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» від 15 квітня 2008 р.);

б) частину першу та абзац перший частини другої цієї статті було викладено у новій редакції (Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель» від 19 березня 2009 р.);

6) до **ст. 311 КК України**, де було змінено (пом'якшено) санкції до частин першої та другої цієї статті (Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» від 15 квітня 2008 р.);

7) до **ст. 312 КК України**, де абзац другий частини першої цієї статті було викладено в такій редакції: «караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк» (Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» від 15 квітня 2008 р.);

8) до **ст. 313 КК України**, де абзац другий частини першої цієї статті після слова «громадян» було доповнено словами «або арештом на строк від трьох до шести місяців» (Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» від 15 квітня 2008 р.);

9) до **ст. 317 КК України**, де в абзаці другому частини другої цієї статті слова «від п'яти до дванадцяти» замінено словами «від чотирьох до восьми» (Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» від 15 квітня 2008 р.);

10) до **ст. 319 КК України**, де:

а) абзац другий частини першої цієї статті було викладено у такій редакції: «карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років» (Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» від 15 квітня 2008 р.);

б) в абзаці другому частини першої цієї статті слова «до п'ятдесяти» було замінено словами «до сімдесяти» (Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів і одурманюючих засобів» від 6 жовтня 2011 р.);

11) до **ст. 320 КК України**, де в абзаці другому частини першої цієї статті слова «до п'ятдесяти» було замінено словами «до сімдесяти», а після слів «доходів громадян» доповнено словами «або арештом на строк до шести місяців», а також в абзаці другому частини другої цієї статті слова «до сімдесяти» було замінено словами «від сімдесяти до ста двадцяти», а після слів «доходів громадян» доповнено словами «або арештом на строк від трьох до шести місяців» (Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів і одурманюючих засобів» від 6 жовтня 2011 р.).

Далі варто наголосити на тому, що правовий режим обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів регламентовано не тільки КК України, а й *нормами міжнародного права* (Єдиною конвенцією про наркотичні засоби 1961 р., Конвенцією про психотропні речовини 1971 р., Конвенцією ООН про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів від 20 грудня 1988 р.), *національним законодавством*, а саме: *законами України*: «Про наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори» від 15 лютого 1995 р., «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними» від 15 лютого 1995 р., «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 р.; *постановами Кабінету Міністрів України*: «Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» від 6 травня 2000 р. № 770, «Про реалізацію частини шостої статті 7 Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів»» від 21 листопада 2007 р. № 1339, «Про затвердження Порядку ліцензування діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів,

психотропних речовин і прекурсорів, та внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2000 р. № 1698 і від 4 липня 2001 р. № 756» від 5 грудня 2007 р. № 1387, «Про затвердження Порядку перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на території України та оформлення необхідних документів» від 17 квітня 2008 р. № 366, «Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом» від 3 червня 2009 р. № 589, «Деякі питання видачі дозволу на використання об'єктів і приміщень, призначених для провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» від 13 квітня 2011 р. № 469, «Про затвердження Порядку придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я» від 13 травня 2013 р. № 333; *наказами Міністерства охорони здоров'я України*: «Про затвердження Порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів у закладах охорони здоров'я України» від 21 січня 2010 р. № 11; «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці І Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку» від 2 лютого 2010 р. № 66, «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу» від 1 серпня 2000 р. № 188; *іншими нормативними актами Кабінету Міністрів України, міністерств і відомств*.

Спеціальні питання кваліфікації та призначення покарання за аналізовані злочин, тлумачення певних термінів і понять, відмежування їх від інших злочинів розкриваються у постанові Пленуму Верховного Суду України (далі – ППВСУ) «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» від 26 квітня 2002 р. № 4³³.

Обов'язковою ознакою злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів є наявність предметів, які становлять певну небезпеку для здоров'я людей.

Такими **предметами** у ст.ст. 305–320 КК України можуть бути:

³³ Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 4 {із змінами, внесеними згідно з Постановою Верховного Суду № 16 від 18 грудня 2009 р.} {У тексті Постанови слова «Закон «Про обіг ...» та скорочення «ст.», «ч.», «п.» замінено словами «Закон «Про наркотичні засоби ...», «стаття», «частина», «пункт» у відповідних відмінках згідно з Постановою Верховного Суду № 16 від 18 грудня 2009 р.} [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02>

1) **наркотичні засоби** (ст.ст. 305, 307–309, 315, 320 КК України) – це речовини природні чи синтетичні, препарати, рослини, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» від 6 травня 2000 р. № 770 (далі – Перелік).

Наркотичні засоби *рослинного походження* – похідні різних сортів конопель (каннабісу смола, каннабісу олія тощо), опійні препарати (опій, ацетильований опій, екстракційний опій) тощо; *напівсинтетичні* наркотичні засоби – отримують шляхом синтезування наркотичних засобів рослинного походження (героїн, кокаїн); *синтетичні* наркотичні засоби – отримують у хімічних лабораторіях (часто кустарних) із різних хімічних речовин (наприклад, перветин, метадон, фенамін, фентаніл та ін.), а також до них належать наркотичні лікарські засоби. Зловживання наркотичними засобами призводить до захворювання на наркоманію;

2) **психотропні речовини** (ст.ст. 305, 307–309, 315, 320 КК України) – речовини природні чи синтетичні, препарати, природні матеріали, включені до Переліку. Психотропні речовини викликають стан психічної залежності та справляють депресивний або стимулюючий вплив на центральну нервову систему, або викликають порушення сприйняття, або емоцій, або мислення, або поведінки, і становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними. До психотропних речовин відносять: амфетамін, барбітал, діазепам, ЛСД, мескалін, тетрагідроканнабінол, феназепам тощо;

3) **прекурсори** (ст.ст. 305, 311, 312, 320 КК України) – речовини, які використовуються для виробництва, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Наприклад, ацетон, етиловий спирт, ефедрин, ангідрид оцтової кислоти, соляна та сірчана кислоти, толуол тощо. У Переліку, затвердженому постановою Кабінету Міністрів від 6 травня 2000 р. № 770, прекурсори згруповано у два списки. Список № 1 містить перелік прекурсорів, обіг яких обмежено та щодо яких встановлено заходи контролю. Йдеться про хімічні речовини та їх солі, під час переробки яких можна одержати синтетичні наркотичні чи психотропні речовини: ергометрин, ефедрин, лізергінова кислота, фенілацетон та ін. У Списку № 2 Переліку перелічено прекурсори, обіг яких не обмежено, але стосовно них теж встановлено заходи контролю. Ці прекурсори (розчинники, окислювачі й інші хімікати промислового чи побутового призначення) використовуються в процесі виготовлення наркотичних або психотропних речовин (наприклад, ангідрид оцтової кислоти, ацетон, етиловий ефір, калію перманганат, сірчана кислота, соляна кислота).

4) **наркотиковмісні рослини** (ст. 310 КК України) – це рослини виду мак снотворний та роду коноплі.

Рослини виду мак снотворний – це різні рослини виду папавер сомніферум Л. (опійний, у тому числі олійний та інші, що містять опій). Поширеним є виготовлення макової соломи. Це усі частини, цілі чи

подрібнені (за винятком дозрілого насіння), рослини виду мак снотворний, зібрані будь-яким способом, що містять алкалоїди, а також речовини, які отримують з цієї макової соломи. Нерідко з макової соломи різними способами (наприклад, виділенням наркотично активних алкалоїдів водою чи органічними розчинниками) отримують опій екстракційний в розчиненому, смолоподібному або твердому стані.

Рослини роду коноплі – це рослини будь-якого виду роду каннабіс, як правило однорічна рослина, плодоносні та квітучі верхівки (суцвіття) якої, пилок і смола містять тетрагідроканнабінол – психотропно активний алкалоїд. Наркотичні засоби конопляної групи – каннабіс (верхівки рослин каннабісу з квітками чи плодами за винятком дозрілого насіння, з яких не була виділена смола), каннабісу смола, каннабісу олія, настойки та екстракти;

Перелік, який складено з урахуванням положень і вимог відповідних міжнародних конвенцій і протоколів ООН та який періодично переглядається Державною службою України з контролю за наркотиками і затверджується Кабінетом Міністрів України, складається з чотирьох таблиць (таблиці I, II, III, IV), кожна з яких містить список № 1 і список № 2, а таблиця I – ще й список № 3. Ці списки – це переліки наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, обіг яких в Україні взагалі заборонений (наприклад, списки № 1 і № 2 таблиці I) чи обмежений, але щодо якого встановлюються заходи контролю різної суворості.

Таблиця I містить переліки особливо небезпечних наркотичних засобів і психотропних речовин (відповідно списки № 1 і № 2), обіг яких в Україні заборонено, а також переліки наркотичних засобів і психотропних речовин, обіг яких в Україні дозволено лише в цілях і на підставах, визначених законодавством, – список № 3.

Списки № 1 і № 2 таблиці II перераховують відповідно наркотичні засоби і психотропні речовини, обіг яких в Україні обмежено та щодо яких встановлюються заходи контролю згідно із законодавством. Ці засоби та речовини надзвичайно небезпечні в разі зловживання ними, але, з урахуванням їх терапевтичної цінності, можуть використовуватися в медичних цілях. Для засобів і речовин з обох списків Таблиці II, передбачено однакові заходи контролю.

Таблиця III містить переліки наркотичних засобів і психотропних речовин (відповідно списки № 1 і № 2), обіг яких в Україні обмежено, щодо них можливі пом'якшення деяких заходів контролю згідно із законодавством. Це певні наркотиковмісні препарати (список № 1) і психотропні речовини (список № 2), що є менш небезпечними при зловживанні ними, порівняно із засобами та речовинами таблиці II, і мають більш широке терапевтичне застосування. Для них також передбачено однакові заходи контролю.

Таблиця IV називає прекурсори (списки № 1 і № 2), обіг яких в Україні обмежено та щодо яких встановлюються заходи контролю згідно із законодавством. Список № 1 перераховує хімічні речовини та їх солі, під час переробки яких одержують синтетичні наркотичні засоби чи психотропні

речовини, список № 2 – розчинники, окислювачі та хімікати промислового або побутового призначення, що використовуються у виробництві чи виготовленні наркотичних засобів або психотропних речовин. Стосовно прекурсорів встановлено різні заходи контролю – більш суворі щодо речовин зі списку № 1;

5) **аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин** (ст.ст. 305, 307–309, 315, 320 КК України) – заборонені до обігу на території України речовини синтетичні чи природні, не включені до Переліку, хімічна структура та властивості яких подібні до хімічної структури та властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких вони відтворюють. Зазвичай наркотики–аналоги виготовляють при створенні нового фармацевтичного препарату, під час якого визначається та вивчається низка речовин, що мають порівнювані властивості, але дещо відрізняються своєю молекулярною структурою. Наданий час механізм притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення протиправних діянь з аналогами наркотичних засобів і психотропних речовин» не врегульований;

6) **кошти, здобуті від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що використовуються з метою їх відмивання; кошти, здобуті від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що використовуються з метою його продовження** (ст. 306 КК України). Під коштами в даному випадку слід розуміти гроші, акції, векселі, інші матеріальні цінності, одержані від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Майном вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки;

7) **обладнання, призначене для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів** (ст. 313 КК України). Під обладнанням, призначеним для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, потрібно розуміти апарати, пристрої, прилади, за допомогою яких ці засоби й речовини виготовляються (наприклад, конденсаційна труба, випарник, генератор пари, прес, необхідні для виготовлення гашишу), чи окремі вузли, деталі відповідного агрегата (наприклад, насос для відсмоктування фільтра при перегонці опію). Використані для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів побутові предмети (кухонний посуд, млинок для кави, м'ясорубка тощо) обладнанням, призначеним для цієї мети, за змістом закону не визнаються. Не належать до зазначеного обладнання і такі предмети медичного призначення, як шприци, стандартні флакони для розфасування ліків, скляні відвідні трубки та ін.

8) **документи (незаконно виготовлені, підроблені чи незаконно одержані), які дають право на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів** (ст. 318 КК України). Це документи, які безпосередньо засвідчують таке право (зокрема, ліцензія, рецепт,

довіреність, товарно-транспортна накладна);

9) **рецепт (незаконно виданий) на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин** (ст. 319 КК України). Це письмове звернення лікаря до фармацевта, у якому містяться розпорядження про виготовлення та відпуск ліків, а також вказівки, як цими ліками повинен користуватися хворий.

Громадяни мають право придбавати лікарські наркотичні (психотропні) засоби, що містять наркотичні засоби та психотропні речовини, включені до таблиць II і III Переліку, за рецептом лікаря³⁴. Роздрібна реалізація громадянам наркотичних засобів, психотропних речовин, включених до таблиць II і III Переліку, та прекурсорів, включених до списку № 1 таблиці IV Переліку, дозволених до застосування у медичній практиці, здійснюється через аптечні заклади будь-якої форми власності за наявності у них відповідної ліцензії на цей вид діяльності.

Рецепти на наркотичні (психотропні) лікарські засоби повинні виписуватися на спеціальних рецептурних бланках форми № 3, зазвичай, за наявності відповідних показів з обов'язковим записом про призначення лікарських засобів чи виробів медичного призначення в медичній документації (історія хвороби, медична карта амбулаторного чи стаціонарного хворого). Рецепти повинні мати кутовий штамп закладу охорони здоров'я та завірятися підписом і особистою печаткою лікаря, в окремих випадках – додатково круглою печаткою суб'єкта господарювання, що провадить діяльність, пов'язану з медичною практикою. Рецепт форми № 3 додатково підписується керівником закладу охорони здоров'я або його заступником з лікувальної роботи (а в разі їх відсутності – підписом завідувача відділення цього закладу, на якого покладена відповідальність за призначення наркотичних (психотропних) лікарських засобів та трамадолу) і завіряється печаткою суб'єкта господарювання, що провадить діяльність, пов'язану з медичною практикою. Детально ці питання регулюються Правилами виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і виробів медичного призначення, Порядком відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек та їх структурних підрозділів, Інструкцією про порядок зберігання, обліку та знищення рецептурних бланків та вимог-замовлень, затвердженими наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19 липня 2005 р. № 360;

10) **отруйні чи сильнотоксичні речовини або отруйні чи сильнотоксичні лікарські засоби** (ст. 306 КК України).

Отруйні речовини – це отрути, токсини (бойові, лікарські, сільськогосподарські та інші), які, потрапляючи всередину організму людини

³⁴ Про затвердження гранично допустимої кількості наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що містяться в препаратах: пост. Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2007 р. № 1203 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 78. – С. 15. – Ст. 2885 ; Про затвердження критеріїв віднесення наркотичних (психотропних) лікарських засобів, що містять малу кількість наркотичних засобів або психотропних речовин і прекурсорів, до категорії лікарських засобів, які відпускаються без рецептів, та Переліку цих засобів : наказ Міністерства охорони здоров'я від 14 травня 2003 р. № 210 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 46. – С. 112. – Ст. 2404.

через органи дихання, травлення або через шкіру, здатні викликати смерть людини або психоневрологічний розлад, порушення дихання чи функції серцево-судинної системи, ураження нирок (нефропатію) чи печінки (гепатопатію) тощо. Вони можуть бути мінерального (миш'як, стрихнін, ртуть та сулема, синильна кислота та інші ціаніди, пестициди тощо), рослинного (отрута, виділена із мухомора, блідої поганки тощо), тваринного (зміїна отрута та отрута, що виробляється членистоногими тваринами) або змішаного чи штучного (хімічного) походження. Обіг та перелік отруйних речовин регламентується постановою Кабінету Міністрів України від 20 червня 1995 р. № 440 «Про затвердження Порядку одержання дозволу на виробництво, зберігання, транспортування, використання, захоронення, знищення та утилізацію отруйних речовин, у тому числі продуктів біотехнології та інших біологічних агентів».

Сильнодіючі речовини – це лікарські, побутові, промислові та інші хімічні речовини, здатні своїм впливом на живий організм заподіяти йому шкоди (це, зокрема, аміназин, бісептол, гросептол, еритроміцин, ефералган, камфора, корвалол, ністатин, нітрогліцерин, новокаїн, сульфадимезин, тетрациклін, фурацилін, деякі інсуліни та вітаміни, кислота нікотинова, настойки женьшеню і прополісу, розчин йоду спиртовий). До сильнодіючих речовин належать й інші кислоти, луги, солі.

Лікарські засоби – це речовини або їх суміші природного, синтетичного чи біотехнологічного походження, які застосовуються для запобігання вагітності, профілактики, діагностики та лікування захворювань людей або зміни стану і функцій організму.

Отруйні лікарські засоби – це лікарські засоби, віднесені до отруйних Міністерством охорони здоров'я України.

Сильнодіючі лікарські засоби – лікарські засоби, віднесені до сильнодіючих Міністерством охорони здоров'я України.

Перелік отруйних та сильнодіючих лікарських засобів затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 серпня 2007 р. № 490. Це, зокрема, атропін, кетамін (отруйні лікарські засоби) та буторфанол, клофелін, прометазин (сильнодіючі лікарські засоби). Великі та особливо великі розміри отруйних та сильнодіючих лікарських засобів, які знаходяться у незаконному обігу, затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України 31 серпня 2007 р. № 511. Крім вказаних нормативних документів обіг отруйних та сильнодіючих лікарських засобів регулюється такими наказами Міністерства охорони здоров'я України: «Про затвердження Правил зберігання та проведення контролю якості лікарських засобів у лікувально-профілактичних закладах» від 16 грудня 2003 р. № 584; «Про затвердження Правил проведення утилізації та знищення неякісних лікарських засобів» від 8 липня 2004 р. № 349; «Про затвердження Порядку відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек та їх структурних підрозділів» від 19 липня 2005 р. № 360.

11) фальсифіковані лікарські засоби (ст. 305 КК України) – це лікарський засіб, який умисно промаркований неідентично (невідповідно)

відомостям (одній або кільком з них) про лікарський засіб з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України, а так само лікарський засіб, умисно підроблений у інший спосіб, і не відповідає відомостям (одній або кільком з них), у тому числі складу, про лікарський засіб з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України» (стаття 2 Закону України «Про лікарські засоби»³⁵).

Цим же законом України визначається поняття «лікарський засіб», під яким необхідно розуміти «...будь-яку речовину або комбінацію речовин (одного або декількох *активних фармацевтичних інгредієнтів*³⁶ та допоміжних речовин), що має властивості та призначена для лікування або профілактики захворювань у людей, чи будь-яка речовина або комбінація речовин (одного або декількох АФІ та допоміжних речовин), яка може бути призначена для запобігання вагітності, відновлення, корекції чи зміни фізіологічних функцій у людини шляхом здійснення фармакологічної, імунологічної або метаболічної дії або для встановлення медичного діагнозу», а також надається перелік речовин та предмети, які до них належать – АФІ, продукція «in bulk»; готові лікарські засоби (лікарські препарати, ліки, медикаменти); гомеопатичні засоби; засоби, які використовуються для виявлення збудників хвороб, а також боротьби із збудниками хвороб або паразитами; лікарські косметичні засоби та лікарські домішки до харчових продуктів.

Виходячи із зазначеного вище поняття «лікарський засіб» його основними необхідними ознаками є маркування та внесення до Державного реєстру лікарських засобів України.

Маркування наноситься на етикетку, зовнішню та внутрішню упаковку такого засобу та повинно містити наступні відомості: назву лікарського засобу; назву та адресу його виробника; реєстраційний номер; номер серії; способи застосування; дозу діючої речовини в кожній одиниці та їх кількість в упаковці; термін придатності; умови зберігання; запобіжні заходи³⁷.

У свою чергу Державний реєстр лікарських засобів України – це нормативний документ, який містить відомості про лікарські засоби, дозволені для виробництва і застосування в медичній практиці. У Інформаційно-пошуковій системі «Державний реєстр лікарських засобів України» можна отримати інформацію про зареєстровані в Україні лікарські засоби та інструкції для медичного застосування до них. Вказана система сформована державним підприємством «Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України» та розміщена на сайті:

³⁵ Про лікарські засоби : Закон України від 04 квітня 1996 р. № 123/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 22. – Ст. 86.

³⁶ **Активний фармацевтичний інгредієнт (лікарська речовина, діюча речовина, субстанція) (далі - АФІ або діюча речовина)** - будь-яка речовина чи суміш речовин, що призначена для використання у виробництві лікарського засобу і під час цього використання стає його активним інгредієнтом. Такі речовини мають фармакологічну чи іншу безпосередню дію на організм людини, у складі готових форм лікарських засобів їх застосовують для лікування, діагностики чи профілактики захворювання, для зміни стану, структури або фізіологічних функцій організму, для догляду, обробки та полегшення симптомів.

³⁷ Про лікарські засоби : Закон України від 04 квітня 1996 р. № 123/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 22. – Ст. 86.

В абз. 21 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4 зазначено про таке: «Вирішуючи питання про кваліфікацію дій винного, суд повинен мати на увазі, що в тих випадках, коли вони були пов'язані з наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами різних видів, розмір цих засобів (речовин) визначається виходячи з їх загальної кількості. Якщо ж поряд із такими засобами чи речовинами предметом злочину був ще й прекурсор, *неприпустимо об'єднувати* їх кількість із кількістю останнього. Можна складати лише кількість прекурсорів різних видів».

Згадана вище ППВСУ (п. 25) також звертає увагу судів на те, що при постановленні вироків обов'язково має визначатися доля речових доказів – наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, обладнання для їх виготовлення, а також прекурсорів. При цьому треба керуватись інструкцією про порядок знищення вилучених із незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, використання яких у законному обігу визнано недоцільним, а також обладнання для їх виготовлення (затверджена спільним наказом МВС, СБУ, Генеральної прокуратури, МОЗ, Міністерства юстиції та Верховного Суду України від 27 червня 1995 р. № 437; зареєстрована Міністерством юстиції України 10 липня 1995 р. за № 210/746).

У деяких злочинах наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги є не предметом, а *знаряддям* вчинення злочину (ст. 314 КК України)³⁸ чи *засобом* вчинення злочину (ст. 316 КК України)³⁹ або місцем (ст. 317 КК України). Так, під *місцем* (*кубло, осередок, притон*) чи *приміщенням для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів* слід розуміти житло (будинок, квартиру, кімнату, дачу), а також інше приміщення, не призначене для проживання (казино, більярдну, лазню, гараж, сарай, склад, горище, підвал, землянку тощо), що призначені для багаторазового незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також систематично відвідуються одними й тими ж або різними споживачами зазначених засобів або речовин. Приміщення для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це відповідне місце, де забезпечується можливість одній або кільком особам використати його хоча б один раз для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Об'єктивна сторона злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів полягає в порушенні правового режиму обігу зазначених засобів і речовин, а також у суспільно небезпечному та протиправному заподіянні шкоди здоров'ю населення.

³⁸ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К. : Юридична думка, 2012. – С. 889.

³⁹ Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – Т. 2 – Луганськ : видавництво «Елтон – 2», 2012. – С. 248.

Особливістю більшості диспозицій кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за такі злочини, є те, що вони *бланкетні*. Їхній зміст визначається не тільки вже наявними нормами, а й іншими законними та підзаконними актами інших галузей. Регламентація обігу зазначених засобів і речовин створює їх особливий правовий режим. Кримінальна відповідальність за ці злочинні діяння настає згідно з міжнародними договорами України, що передбачають переслідування осіб, винних у вчиненні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Злочини, передбачені статтями 305–320 КК України, вчиняються переважно як дії, деякі – як бездіяльність (наприклад, ст. 320 КК України «Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів»). Зазвичай, вищеназвані злочини з основним складом за конструкцією об'єктивної сторони – *формальні*. Виняток становлять ст.ст. 308, 312 і 313 КК України. У них деякі склади злочинів можуть належати не тільки до формальних (наприклад, при вимаганні), а й до *матеріальних* (наприклад, при крадіжці, грабежі, привласненні, шахрайстві чи заволодінні шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем) та *усічених* (наприклад, при розбої). Усічений склад злочину також має організація чи утримання місць для незаконного вживання, виробництва або виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317 КК України), оскільки злочин вважається закінченим від моменту створення такого місця (організації кубла), незалежно від того, чи почало воно функціонувати.

Слід наголосити на кваліфікованих та особливо кваліфікованих ознаках злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Подекуди вони мають матеріальні склади. Наприклад, незаконне введення в організм іншої особи будь-яким способом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, якщо воно заподіяло середньої тяжкості чи тяжке тілесне ушкодження потерпілому (ч. 2 ст. 314 КК України), чи якщо внаслідок таких дій настала смерть потерпілого (ч. 3 ст. 314 КК України).

Якщо кримінально-правова норма передбачає матеріальний склад злочину, то обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є причинний зв'язок між діянням і наслідком. У випадку фактичного заподіяння шкоди необхідно встановити, що це діяння безпосередньо причиново пов'язане з відповідним наслідком як закономірний його результат.

Суб'єкт злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів переважно загальний, тобто будь-яка фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку. Лише за викрадення (розбій, грабїж, крадіжку) і вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів відповідальність настає з 14-річного віку (ч. 2 ст. 22 та ст. 308 КК України), проте за аналогічні дії, пов'язані з прекурсорами та з обладнанням, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, відповідальність настає з 16-річного

віку (ст.ст. 312 та 313 КК України). При вчиненні окремих злочинів цієї групи із залученням неповнолітнього або малолітнього (частини 2 і 3 ст. 307, ч. 3 ст. 309, ч. 2 ст. 317 КК України) та щодо малолітнього (ч. 3 ст. 307 КК України) або неповнолітнього (ч. 2 ст. 315, ст.ст. 323, 324 КК України) суб'єктом може бути лише повнолітня особа, тобто особа, котра досягла 18-річного віку.

Є низка злочинів, за вчинення яких до кримінальної відповідальності може притягуватися лише спеціальний суб'єкт. Це заволодіння наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 308 КК України), заволодіння прекурсорами шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 312 КК України), заволодіння обладнанням, призначеним для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 313 КК України), незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин (ст. 319 КК України), порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320 КК України). Привласнення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів може бути вчинено лише особою, якій вони були ввірені чи перебували у її віданні у зв'язку з її професійною діяльністю (ст.ст. 308, 312, 313 КК України).

Суб'єктивна сторона злочинів, які ми розглядаємо, з формальними складами характеризуються *прямим умислом*. У деяких злочинах для кваліфікації вчиненого важливе встановлення *мети* (наприклад, при вчиненні незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів). Водночас порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320 КК) може бути вчинено з *необережності*.

Три статті розділу XIII Особливої частини КК України (307, 309, 311) встановлюють **заохочувальні норми**, що передбачають звільнення особи від кримінальної відповідальності за наявності відповідних підстав. Кожна з цих норм має свою специфіку, про що буде зазначено далі. Відповідно до чинного законодавства звільнення від кримінальної відповідальності здійснюється виключно судом. При цьому, за змістом норм, передбачених ч. 4 ст. 307 та ч. 4 ст. 309 КК України, особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності незалежно від того, коли вона вчинила дії, які дають для цього підстави, але до закінчення судового слідства (п. 24 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Залежно від *безпосереднього об'єкта, особливостей предмета й об'єктивної сторони* злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів можна поділити на такі групи:

1) злочини, пов'язані з незаконними діями у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст.ст. 305–307, 309–311, 320 КК України);

2) злочини, пов'язані з незаконним вживанням наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст.ст. 314–317 КК України);

3) злочини, пов'язані з незаконним заволодінням наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами і обладнанням, призначеним для їх виготовлення (ст.ст. 308, 312, 313, 318, 319 КК України).

2.2. Зміст кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів

Відповідно до розділу XIII Особливої частини КК України кримінально-правові норми, що передбачають відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, охоплюють склади таких злочинів:

1) контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (ст. 305);

2) використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів (ст. 306);

3) незаконні виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307);

4) викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 308);

5) незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (ст. 309);

6) посів або вирощування снотворного маку чи конопель (ст. 310);

7) незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів (ст. 311);

8) викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 312);

9) викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням (ст. 313);

10) незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 314);

11) схилення до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин

або їх аналогів (ст. 315);

12) незаконне публічне вживання наркотичних засобів (ст. 316);

13) організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317);

14) незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів (ст. 318);

15) незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин (ст. 319);

16) порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320).

Відтак пропонуємо далі з'ясувати конкретний зміст кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (ст. 305 КК України)

Стаття складається з трьох частин, які містять заборонювальні норми, та примітку, у якій зазначено про поняття великого й особливо великого розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, або фальсифікованих лікарських засобів, про які йдеться в розділі XIII Особливої частини КК України.

Безпосереднім об'єктом злочину є встановлений із метою забезпечення охорони здоров'я населення порядок переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів через митний кордон України.

Предмет злочину – наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналози чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби.

Об'єктивна сторона злочину полягає в діях, а саме в переміщенні зазначених вище предметів через митний кордон поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю. Під *переміщенням* предметів *поза митним контролем* слід розуміти їх переміщення через митний кордон поза місцем розташування митниці або поза часом здійснення митного оформлення. *Переміщення* предметів *з приховуванням від митного контролю* – це їх переміщення через митний кордон: із використанням тайників або інших засобів, які утруднюють їх виявлення; через надання одним предметам вигляду інших; через подання до митного органу як підстави для переміщення предметів підроблених документів або таких, які одержані незаконним шляхом, містять неправдиві дані чи є підставою для переміщення інших предметів.

Злочин вважається *закінченим* з моменту фактичного незаконного переміщення вказаних предметів через митний кордон України (формальний

склад). Якщо предмети контрабанди виявлено під час огляду чи переогляду речей або ж особистого огляду, зокрема й повторного, *при виїзді за межі України*, вчинене належить кваліфікувати як замах на контрабанду (ч. 2 ст. 15 і відповідна частина ст. 305 КК України). Незаконне переміщення *на територію України* предметів контрабанди, виявлених під час митного контролю, утворює закінчений склад злочину.

Суб'єкт злочину – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом.

Кваліфікуючі ознаки злочину (ч. 2 ст. 305 КК України) – це учинення його: 1) повторно; 2) за попередньою змовою групою осіб; 3) якщо предметом цього злочину є особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини; 4) великі розміри наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Особливо кваліфікуючі ознаки злочину (ч. 3 ст. 305 КК України) – це вчинення його: 1) організованою групою; 2) щодо наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів у особливо великих розмірах.

Згідно примітки до цієї статті поняття великий та особливо великий розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, або фальсифікованих лікарських засобів, що застосовується в розділі XIII Особливої частини КК України, визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу.

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 305 КК України – позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, що були предметом контрабанди; за ч. 2 ст. 305 КК України – позбавлення волі на строк від восьми до десяти років з конфіскацією наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, що були предметом контрабанди, та з конфіскацією майна; за ч. 3 ст. 305 КК України – позбавлення волі на строк від десяти до дванадцяти років із конфіскацією наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, що були предметом контрабанди, та з конфіскацією майна.

Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів (ст. 306 КК України)

Стаття складається з двох частин, які містять заборонювальні норми, та примітки, у якій визначено великий розмір коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Основний безпосередній об'єкт злочину – це порядок здійснення підприємницької та іншої господарської діяльності, встановлений із метою протидії залученню в економіку «брудних» коштів і виконання Україною взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань. *Додатковим безпосереднім об'єктом* можуть бути інтереси правосуддя, нормальне функціонування фінансово-кредитної системи, право власності тощо.

Предметом злочину є кошти, а також доходи (кошти і майно), здобуті від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Під коштами у даному випадку розуміють – гроші у національній або іноземній валюті. При цьому необхідно зауважити, що кошти можуть будуть предметом злочинної діяльності у всіх випадках, передбачених диспозицією ст. 306 КК України. Що стосується доходів (коштів і майна), то вони можуть бути предметом злочинної діяльності тільки у випадках, коли використовується з метою продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Якщо гроші, що «відмиваються», були одержані від іншої злочинної діяльності, відповідальність настає за ст. 209 КК України.

Об'єктивна сторона злочину передбачає три альтернативні дії: 1) розміщення коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, у банках, на підприємствах, в установах, організаціях та їх підрозділах; 2) використання таких коштів для придбання об'єктів, майна, що підлягають приватизації, чи обладнання для виробничих або інших потреб; 3) використання таких доходів (коштів і майна) для продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Розміщення коштів означає відкриття від імені фізичної або юридичної особи рахунку в банку (на підприємстві, в установі чи організації будь-якої форми власності), внесення коштів на рахунок, додатковий внесок коштів на рахунок, який вже існує, переказ або переведення коштів з одного рахунку на інший, внесення цих коштів у фонди підприємств, установ, організацій і їх підрозділів, що мають самостійний баланс, або у фонди їхніх філій та інші подібні дії, пов'язані з використанням коштів, здобутими внаслідок незаконної діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів у легальні структури.

Друга форма діяння полягає в придбанні за ці кошти об'єктів, які підлягають приватизації, чи обладнання для виробничих або інших потреб, під яким необхідно розуміти відчуження об'єктів та майна, яке знаходиться у державній власності, на користь фізичних або юридичних осіб, які можуть бути їх покупцями. Таке відчуження виявляється у купівлі таких об'єктів на аукціоні чи конкурсі або купівлі частки (акція, пай) в майні підприємств, що приватизуються.

Третя форма діяння полягає у використанні доходів (коштів та майна), отриманих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів та може виражатися у вчиненні різноманітних дій, найбільш поширеними з яких є: а) придбання наркосировини, прекурсорів, обладнання для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів або готового наркотичного засобу чи психотропної речовини з метою їх подальшого збуту; б) фінансування незаконного культивування наркотиковмісних рослин, виробництва, виготовлення, зберігання, розподілу, перевезення, пересилання, збуту, ввезення, вивезення та використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів; в) придбання транспортних засобів, засобів зв'язку (телефони, рації) з метою їх безпосереднього використання для продовження протиправної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів; г) забезпечення заходів конспірації, підкупу осіб правоохоронних органів, виконавчої та судової влад, з метою продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Визначальним у вирішенні питання про віднесення витрат до поняття «використання з метою продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів» є об'єктивна властивість таких витрат сприяти організації та продовженню незаконного наркообігу, а також усвідомлення цього винною особою та її бажання робити так само.

Злочин вважається *закінченим* з моменту вчинення будь-якої із зазначених вище дій (формальний склад).

Суб'єкт злочину – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. Для третьої форми прояву цього злочину спеціальною метою є продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів

або прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Кваліфікуючими ознаками злочину (ч. 2 ст. 306 КК України) є вчинення його: 1) повторно; 2) за попередньою змовою групою осіб; 3) у великих розмірах (згідно з приміткою до ст. 306 КК України, під великим розміром слід розуміти кошти, загальна вартість яких становить 200 і більше неоподатковуваних мінімумів доходів громадян).

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 306 КК України – позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією коштів або іншого майна, одержаних злочинним шляхом, та з конфіскацією майна; за ч. 2 ст. 306 КК України – позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією коштів або іншого майна, одержаних злочинним шляхом, та з конфіскацією майна.

Незаконні виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання та збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК України)

Стаття складається з чотирьох частин (перші три є заборонювальними нормами, а четверта – заохочувальною).

Основний безпосередній об'єкт злочину – це встановлений з метою захисту здоров'я населення порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Додаткові безпосередні об'єкти злочину – здоров'я особи, громадський порядок, суспільна моральність, система правосуддя тощо.

Предмет злочину – наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги. При цьому слід мати на увазі, що відповідальність за незаконні виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання та збут таких засобів і речовин настає незалежно від їх мінімального розміру.

Дії особи, яка під виглядом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів умисно збуває будь-які інші засоби чи речовини з метою заволодіння грошима чи майном, потрібно кваліфікувати як шахрайство, а за наявності до того підстав – і як підбурювання до замаху на незаконне придбання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, дії ж покупця – як замах на вчинення злочинів, передбачених ст. 307 або ст. 309 КК України (абз. 3 п. 4 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Об'єктивна сторона злочину (ч. 1 ст. 307 КК України) передбачає незаконні: 1) виробництво; 2) виготовлення; 3) придбання; 4) зберігання, 5) перевезення; 6) пересилання, а також 7) незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Незаконне виробництво наркотичних засобів та (або) психотропних речовин – це всі дії, пов'язані з серійним одержанням наркотичних засобів,

психотропних речовин з хімічних речовин та (або) рослин, включаючи відокремлення частин рослин або наркотичних засобів, психотропних речовин від рослин, з яких їх одержують, здійснені всупереч установленому законом порядку. Під *серійним одержанням* наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та (або) рослин слід розуміти виробничий процес, спрямований на отримання партій наркотичних засобів, психотропних речовин за відповідною технологією, стандартом, зразком.

Незаконне виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це всі дії (включаючи рафінування, підвищення в препараті концентрації наркотичних засобів і психотропних речовин чи їх переробку), здійснені всупереч встановленого законом порядку, у результаті яких на основі наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів наркотичних засобів і психотропних речовин одержуються готові до використання та (або) вживання форми наркотичних засобів, психотропних речовин або лікарські засоби, що їх містять, чи інші наркотичні засоби, психотропні речовини. Незаконне виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин утворює закінчений склад злочину з моменту, коли почали вчинятися дії, спрямовані на одержання таких засобів чи речовин, готових до вживання, або на рафінування чи підвищення у препаратах їх концентрації.

Незаконне придбання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це їх купівля, обмін на інші товари або речі, прийняття як плати за виконану роботу чи надані послуги, позика, подарунок або сплата боргу, привласнення знайденого, а також збирання залишків наркотиковмісних рослин на пожнивних земельних площах після зняття з них охорони, на земельних ділянках громадян, а також збирання таких дикорослих рослин або їх частин на пустирях. Під *незаконним придбанням* розуміється також збирання залишків наркотиковмісних рослин на пожнивних земельних площах після зняття з них охорони, на земельних ділянках громадян, а також збирання таких дикорослих рослин чи їх частин на пустирях. Не визнається незаконним придбання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, якщо воно здійснено у відповідності до вимог ст. 27 Закону України «Про наркотичні засоби ...», а також згідно зі ст. 5 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу ...» (під час оперативної закупівлі). У таких випадках у діях осіб, які придбали ці засоби й речовини, складу злочину немає.

Незаконне зберігання зазначених предметів – це будь-які умисні дії, пов'язані з фактичним перебуванням наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у володінні винної особи (вона може тримати їх при собі, у будь-якому приміщенні, сховищі або в іншому місці). Відповідальність за незаконне зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів настає незалежно від його тривалості.

Незаконне перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це їх умисне переміщення будь-яким видом транспорту з однієї території на іншу в межах території України з порушенням порядку і правил,

установлених чинним законодавством. Від перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів слід відрізняти їх перенесення з одного місця в інше, при якому транспорт не використовується. Такі дії мають розглядатися як зберігання цих засобів і речовин.

Незаконне пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це їх незаконне переміщення у просторі шляхом відправлення поштою, багажем, посылним або в інший спосіб з одного місця в інше в межах території України. При цьому злочин вважається закінченим з моменту оформлення і відправлення посылки, багажу, листа, бандеролі з цими засобами або речовинами незалежно від того, отримав їх адресат чи ні. Якщо злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від волі винної особи (наприклад, у зв'язку із затриманням під час оформлення квитанції на відправлення посылки, бандеролі чи вантажного контейнера або при їх огляді в момент здачі для пересилання), дії останньої належить кваліфікувати як замах на вчинення цього злочину.

Незаконний збут зазначених вище предметів – це будь-які оплатні чи безоплатні форми їх реалізації всупереч законом України «Про наркотичні засоби ...» та «Про заходи протидії незаконному обігу...» (продаж, дарування, обмін, сплата боргу, позика, введення володільцем цих засобів або речовин ін'єкцій іншій особі за її згодою тощо). Обопільне введення ін'єкцій наркотичного засобу, психотропної речовини чи їх аналогу особами, які їх придбали за спільні кошти, збуту не утворюють.

Злочин є закінченим від моменту вчинення будь-якої із зазначених вище дій (формальний склад).

Суб'єкт злочину – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом і спеціальною метою подальшого збуту при виробництві, виготовленні, придбанні, зберіганні, перевезенні, пересиланні предметів злочину. Саме метою збуту відрізняється цей злочин від злочину, передбаченого ст. 309 КК України, у якому така мета відсутня. Про умисел на збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів може свідчити як відповідна домовленість з особою, яка придбала ці засоби чи речовини, так й інші обставини, зокрема: великий або особливо великий їх розмір; спосіб упакування та розфасування; поведінка суб'єкта злочину; те, що особа сама наркотичні засоби або психотропні речовини не вживає, але виготовляє та зберігає їх; тощо. При цьому слід мати на увазі, що відповідальність за збут таких засобів і речовин настає незалежно від їх розміру (абз. 2 п. 4 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

У випадках, коли наркотичний засіб, психотропну речовину або їх аналоги було одночасно виготовлено і для особистого вживання, і для збуту, вчинене кваліфікується за сукупністю злочинів, передбачених ст.ст. 307 і 309 КК України. При цьому слід мати на увазі, що за ст. 309 КК України повинні кваліфікуватися дії винного лише в частині виробництва, виготовлення і зберігання цих засобів і речовин у тому розмірі, в якому він їх ужив чи

планував ужити (абз. 4 п. 4 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Кваліфікуючими ознаками злочину (ч. 2 ст. 307 КК України) є вчинення його: 1) повторно; 2) за попередньою змовою групою осіб; 3) особою, що раніше вчинила один зі злочинів, передбачених ст.ст. 308–310, 312, 314, 315, 317 КК України; 4) із залученням неповнолітнього; 5) щодо наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у великих розмірах (наприклад, героїн – від 1 г до 10 г; канабіс – від 500 г до 2500 г; кокаїн – від 1 г до 15 г; макова солома – від 500 г до 5000 г тощо); 6) щодо особливо небезпечних наркотичних засобів або психотропних речовин (належать до Списків № 1 і № 2 таблиці I Переліку, наприклад, героїн, опій, каннабіс, смола каннабісу, ЛСД, МДМА, фенциклідин тощо); 7) збут наркотичних засобів чи психотропних речовин у місцях, призначених для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян; 8) збут чи передача цих засобів або речовин у місця позбавлення волі.

Особливо кваліфікуючими ознаками злочину (ч. 3 ст. 307 КК України) є учинення його: 1) організованою групою; 2) щодо наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у особливо великих розмірах (наприклад, героїн – 10 г і більше; канабіс – 2500 г і більше; кокаїн – 15 г і більше; макова солома – 5000 г і більше тощо); 3) із залученням малолітнього або стосовно малолітнього.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів і незаконне перевезення або пересилання їх за межі території України необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 307 чи ст. 309 і як контрабанду за ст. 305 КК України (п. 5 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Частина 4 ст. 307 КК України передбачає заохочувальну норму, відповідно до якої особа, яка добровільно здала наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги і вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних з їх незаконним обігом, *звільняється від кримінальної відповідальності* за незаконне їх виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання (ч. 1 ст. 307, ч. 1 ст. 309 КК України). Здача наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів визнається добровільною, якщо відбулася за обставин, коли особа мала й усвідомлювала можливість продовжувати протиправну діяльність, але не побажала цим скористатися.

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 307 КК України – позбавлення волі на строк від чотирьох до восьми років; за ч. 2 ст. 307 КК України – позбавлення волі на строк від шести до десяти років з конфіскацією майна; за ч. 3 ст. 307 КК України – позбавлення волі на строк від дев'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 308 КК

України)

Стаття складається з трьох частин, які містять заборонювальні норми.

Основний безпосередній об'єкт злочину – це встановлений із метою захисту здоров'я населення порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Додатковим безпосереднім об'єктом* може бути життя та здоров'я особи, власність.

Предмет злочину – наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги.

Об'єктивна сторона злочину полягає в умисному протиправному вилученні наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів будь-яким способом із підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності або в окремих громадян (при цьому не має значення правомірно чи незаконно особа володіла зазначеними предметами).

Способи такого вилучення: 1) викрадення; 2) привласнення; 3) вимагання; 4) заволодіння вказаними засобами та речовинами шляхом шахрайства (ч. 1 ст. 308 КК України); 5) заволодіння ними шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 308 КК України); 6) розбій (ч. 3 ст. 308 КК України).

Зокрема, *викрадення* – це протиправне таємне чи відкрите вилучення їх у юридичних чи фізичних осіб, які володіють ними як законно, так і незаконно (крадіжка, ненасильницький грабіж).

Привласнення – це дії з наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами, що пов'язані з їх протиправним утриманням чи неповерненням володільцю особою, якій вони були довірені по службі (для зберігання, перевезення, пересилання) або якою були вилучені в іншої особи, котра протиправно ними володіла, тощо.

Вимагання – це вимога передачі вказаних засобів або речовин з погрозою застосування (зазвичай у майбутньому. – автори) насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які вони бажають зберегти в таємниці. Вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, поєднане із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя чи здоров'я особи, або з погрозою застосування такого насильства, утворює склад злочину, передбаченого ч. 2 ст. 308 КК України, а якщо такі дії поєднані з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, вони кваліфікуються за ч. 3 ст. 308 КК України. При цьому вимагання є закінченим складом злочину з моменту пред'явлення вимоги, поєднаної з відповідними погрозою чи насильством.

Заволодіння наркотичними засобами, психотропними речовинами чи їх аналогами шляхом шахрайства – це заволодіння ними шляхом обману або зловживання довірою.

Злочин є закінченим залежно від форми та способу діяння (усічений склад – при розбій; формальний склад – при вимаганні; матеріальний склад – при крадіжці, грабежі, привласненні, шахрайстві чи заволодінні шляхом

зловживання службовою особою своїм службовим становищем).

Суб'єкт злочину є фізична осудна особа, що досягла 14-річного віку (при вчиненні крадіжки, грабежу, розбою та вимагання) або 16-річного віку (у всіх інших випадках).

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. При розбої спеціальною метою є заволодіння наркотичними засобами, психотропними речовинами чи їх аналогами.

Кваліфікуючі ознаки злочину (ч. 2 ст. 308 КК України) – учинення його: 1) повторно; 2) за попередньою змовою групою осіб; 3) із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого або з погрозою застосування такого насильства; 4) особою, що раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст.ст. 306, 307, 310, 311, 312, 314, 317 КК України; 5) у великих розмірах; 6) службовою особою шляхом зловживання своїм службовим становищем.

Особливо кваліфікуючі ознаки злочину (ч. 3 ст. 308 КК України) є вчинення його: 1) в особливо великих розмірах; 2) організованою групою, а також 3) розбій з метою викрадення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів; 4) вимагання цих засобів або речовин, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я.

Незаконне заволодіння наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами та наступне їх зберігання, перевезення, пересилання з метою збуту чи без такої мети, а також їх незаконний збут утворюють сукупність злочинів, передбачених ст. 308 і ст. 307 чи ст. 309 КК України, проте не утворюють ознаки повторності, передбаченої ч. 2 ст. 307 або ч. 2 ст. 309 КК України (абз. 1 п. 10 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4). Сукупність має місце й тоді, коли з викрадених наркотиковмісних рослин виготовляється наркотичний засіб нового виду (з коноплі – гашиш, анаша, настойка та екстракт, марихуана; з макової соломи – екстракційний або ацетилований опій тощо). Повторності в цьому разі також немає.

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 308 КК – позбавлення волі на строк від трьох до шести років; за ч. 2 ст. 308 КК – позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна; за ч. 3 ст. 308 КК – позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (ст. 309 КК України)

Стаття складається з чотирьох частин (перші три є заборонювальними нормами, а четверта – заохочувальною).

Основний безпосередній об'єкт злочину – це встановлений з метою захисту здоров'я населення порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Додаткові безпосередні об'єкти* злочину – здоров'я особи, суспільна моральність тощо.

Предмет злочину – наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги.

Об’єктивна сторона злочину (ч. 1 ст. 309 КК України) передбачає незаконні: 1) виробництво; 2) виготовлення; 3) придбання; 4) зберігання, 5) перевезення; 6) пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Поняття зазначених дій розкриті при характеристиці ст. 307 КК України.

З урахуванням того, що ст. 44 КУпАП передбачено відповідальність за незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту *в невеликих розмірах*, відповідальність за ч. 1 ст. 309 КК настає в разі вчинення зазначених у цій частині незаконних дій з наркотичними засобами або психотропними речовинами *у розмірах, які становлять величину між верхньою межею невеликих розмірів і нижньою межею великих розмірів, зазначених у Таблицях 1* (абз. 2 п. 20 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4). Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин *без мети збуту в невеликих розмірах* тягнуть за собою відповідальність за ст. 44 КУпАП.

Злочин є закінченим від моменту вчинення будь-якої із зазначених вище дій (формальний склад).

Суб’єкт злочину – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб’єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. У цьому злочині спеціальна мета подальшого збуту наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів відсутня, тобто особа не має на меті безоплатно чи за винагороду в будь-якій формі передавати ці засоби чи речовини в розпорядження іншої особи. Саме відсутністю мети збуту відрізняється цей злочин від злочину, передбаченого ст. 307 КК України, де така мета наявна.

Кваліфікуючі ознаки злочину (ч. 2 ст. 309 КК України) – учинення його: 1) повторно; 2) за попередньою змовою групою осіб; 3) особою, що раніше вчинила один зі злочинів, передбачених ст.ст. 307, 308, 310, 317 КК України; 4) щодо наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у великих розмірах.

Особливо кваліфікуючими ознаками злочину (ч. 3 ст. 309 КК України) є вчинення його: 1) із залученням неповнолітнього; 2) щодо наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у особливо великих розмірах.

Частина 4 ст. 309 КК України передбачає заохочувальну норму, відповідно до якої *звільняється від кримінальної відповідальності* (за дії, передбачені ч. 1 ст. 309 КК України) особа, яка добровільно звернулася до лікувального закладу та розпочала лікування від наркоманії. Вирішуючи питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності з цієї підстави, суду необхідно з’ясовувати, чи дійсно особа страждала на наркоманію і потребувала лікування від неї, чи дійсно вона звернулася до лікувального закладу і розпочала лікування добровільно, а не вимушено і чи

дійсно ставить за мету вилікуватися від наркоманії, а не ухилитись у такий спосіб від кримінальної відповідальності за вчинений злочин (абз. 3 п. 23 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 309 КК України – штраф від п’ятдесяти до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до трьох років або позбавлення волі на такий же строк; за ч. 2 ст. 309 КК України – позбавлення волі на строк від двох до п’яти років; за ч. 3 ст. 309 КК України – позбавлення волі на строк від п’яти до восьми років.

Посів або вирощування снотворного маку чи конопель (ст. 310 КК України)

Стаття складається з двох частин, які містять заборонувальні норми.

Безпосередній об’єкт злочину – це встановлений порядок культивування рослин, що що можуть бути сировиною чи технологічними компонентами для виготовлення (виробництва) наркотичних засобів або психотропних речовин для промислових цілей.

Предмет цього злочину – будь-які види снотворного маку чи конопель (наприклад, опійний або снотворний мак, індійська чи іншого сорту конопля тощо).

Об’єктивна сторона злочину (ч. 1 ст. 310 КК України) полягає в незаконному посіві або незаконному вирощуванні снотворного маку в кількості від *ста* до *п’ятисот* рослин чи конопель у кількості від *десяти* до *п’ятдесяти* рослин.

Посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель буде *незаконним*, коли культивування зазначених рослин здійснюється юридичними особами без спеціального дозволу – ліцензії на здійснення відповідних видів діяльності, або такі дії вчиняються фізичними особами.

Під *посівом* слід розуміти висівання насіння маку снотворного чи конопель або висадження їх розсади на земельній ділянці.

Вирощування – це догляд за посівами чи паростками маку снотворного чи конопель (спушування, прополювання, проріджування, поливання, підживлення добривами тощо) з метою доведення їх до стадії достигання.

Способи та засоби вчинення цього злочину можуть бути різними і для кваліфікації значення не мають. Місцем вчинення злочину можуть бути присадибна ділянка, пустирище, поле державних чи колективних господарств тощо.

За загальним правилом *культивування* (тобто посів і вирощування) наркотиковмісних рослин, до яких належать снотворний мак та коноплі, з метою виробництва та (або) виготовлення наркотичних засобів і психотропних речовин, а також діяльність, пов’язану з культивуванням рослин із низьким змістом наркотичних засобів для промислових цілей, можуть здійснювати підприємства всіх форм власності за наявності в них ліцензії на здійснення відповідних видів діяльності. Детально ці питання

регулюються наказом Міністерства охорони здоров'я від 2 лютого 2010 р. № 66 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці І Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку». Граничне допустимий уміст наркотичних засобів у цих рослинах визначено постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. № 770.

Злочин є закінченим від моменту висівання насіння чи висадження розсади в ґрунт.

Суб'єкт злочину – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом.

Кваліфікуючими ознаками злочину (ч. 2 ст. 310 КК України) є незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель: 1) особою, яка була засуджена за цією статтею; 2) особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст.ст. 307, 309, 311, 317 КК України; 3) за попередньою змовою групою осіб з метою збуту; 4) у кількості *п'ятисот* і більше рослин снотворного маку чи у кількості *п'ятдесят* і більше рослин коноплі.

При підрахунку кількості рослин потрібно брати лише ті, які мають самостійний корінь, при цьому кількість стебел рослини в розрахунок не береться. Враховуючи те, що законодавець диференційовано визначив (в обох частинах ст. 310 КК України) нижні межі кількості рослин, що культивуються, то при підрахунку кількості рослин різних видів – маку снотворного і конопель – не допускається їх складання.

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 310 КК України – штраф від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до трьох років; за ч. 2 ст. 310 КК України – позбавлення волі на строк від трьох до семи років.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів (ст. 311 КК України)

Стаття складається з чотирьох частин (перші три є заборонювальними нормами, а четверта – заохочувальною).

Основний безпосередній об'єкт злочину – це встановлений із метою захисту здоров'я населення порядок обігу прекурсорів.

Предмет злочину – прекурсори.

Об'єктивна сторона (ч. 1 ст. 311 КК України) передбачає незаконні: 1) виробництво; 2) виготовлення; 3) придбання; 4) зберігання; 5) перевезення; 6) пересилання прекурсорів.

Поняття зазначених дій розкриті при характеристиці ст. 307 КК України,

однак окремі форми прояву цього злочину мають свою специфіку. Наприклад, під виготовленням прекурсорів треба розуміти процес їх одержання з відповідної вихідної сировини будь-яким способом, у будь-якому вигляді (порошку, рідини, суміші тощо), приготування шляхом змішування різних хімічних препаратів або хімічного синтезу (реакції) (абз. 4 п. 3 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Визначаючи *незаконність* дій, зазначених у диспозиції цієї статті, слід брати до уваги, що правовий режим поводження з прекурсорами регламентується Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори» від 15 лютого 1995 р. та іншими нормативно-правовими актами. Зокрема, господарська діяльність, пов'язана з розробленням, виробництвом, виготовленням, зберіганням, перевезенням, пересиланням, придбанням, реалізацією (відпуском), ввезенням на територію України, вивезенням з території України, транзитом через територію України, використанням, знищенням, можуть здійснювати юридичні особи всіх форм власності за наявності в них відповідної ліцензії. При цьому підприємцям (юридичним особам) не дозволяється зосереджувати в своєму розпорядженні кількість прекурсорів, унесених до таблиці IV Переліку, що перевищує їх виробничі потреби, а підприємствам роздрібною торгівлі забороняється оптова реалізація прекурсорів, включених до Списку № 1 таблиці IV Переліку.

Детально ці питання регулюються наказом Міністерства охорони здоров'я від 2 лютого 2010 р. № 66 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку».

Злочин є закінченим від моменту вчинення будь-якої зі зазначених вище дій (формальний склад).

Суб'єкт злочину – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом і спеціальною метою незаконних дій з прекурсорами, спрямованих на їх використання для виробництва або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин.

Кваліфікуючими ознаки злочину (ч. 2 ст. 311 КК України) є вчинення його: 1) повторно; 2) за попередньою змовою групою осіб; 3) у великих розмірах; 4) із метою збуту, а також 5) незаконний збут прекурсорів.

Особливо кваліфікуючими ознаки злочину (ч. 3 ст. 311 КК України) є вчинення його: 1) організованою групою; 2) в особливо великих розмірах.

Розміри прекурсорів (великий і особливо великий) визначені Таблицями невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів,

психотропних речовин і прекурсорів, які перебувають у незаконному обігу, затвердженими наказом Міністерства охорони здоров'я від 1 серпня 2000 р. № 188. Наприклад, ангідрид оцтової кислоти за кількісним критерієм класифікується так: від 0,002 кг до 0,02 кг – великий, 0,2 кг і більше – особливо великий; ацетон (у такій же послідовності) – від 50 л до 200 л, 200 л і більше; калію перманганат – від 1 кг до 3 кг, 3 кг і більше; сірчана та соляна кислоти – від 20 л до 100 л, 100 л і більше.

Для кваліфікації за ч. 1 ст. 311 КК України при незаконному виробництві, виготовленні, придбанні, зберіганні, перевезенні чи пересиланні прекурсорів з метою їх використання для виробництва або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин, мінімальний розмір прекурсорів не має значення.

Виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут прекурсорів у незначних розмірах без мети їх використання для виробництва або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин є діями, що не вважаються суспільно небезпечними, та згідно з ч. 2 ст. 11 КК України відповідальність за них не передбачено, якщо ці діяння не утворюють інший склад злочину, наприклад, передбачений ст. 320 КК України.

Частина 4 ст. 311 КК України передбачає заохочувальну норму, відповідно до якої *звільняється від кримінальної відповідальності* (за дії, передбачені ч. 1 ст. 311 КК України, щодо незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання прекурсорів) особа, яка добровільно здала прекурсори, що призначалися для виробництва чи виготовлення наркотичних засобів або психотропних речовин, і вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних із незаконним обігом прекурсорів, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 311 КК України – штраф до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до трьох років; за ч. 2 ст. 311 КК України – позбавлення волі на строк від двох до п'яти років; за ч. 3 ст. 311 КК України – позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років із конфіскацією майна.

Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 312 КК України)

Стаття складається з трьох частин, які містять заборонювальні норми.

Основний безпосередній об'єкт злочину – це встановлений з метою захисту здоров'я населення порядок обігу прекурсорів. *Додатковим безпосереднім об'єктом* може бути життя та здоров'я особи, власність.

Предмет злочину – прекурсори.

Об'єктивна сторона злочину полягає в умисному протиправному вилученні прекурсорів будь-яким способом із підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, а також із правомірного або незаконного володіння громадян із метою подальшого збуту, а також їх збут

для виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Передбачено такі *способи* вилучення: 1) викрадення (крадіжка чи грабїж); 2) привласнення; 3) вимагання; 4) заволодіння прекурсорами шляхом шахрайства (ч. 1 ст. 312 КК України); 5) заволодіння ними шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 312 КК України); 6) розбїй (ч. 3 ст. 312 КК України).

За змістом і різновидами способи вилучення прекурсорів аналогічні способом, передбаченим ст. 308 КК України.

Злочин є закінченим залежно від форми та способу діяння (усічений склад – при розбїї; формальний склад – при вимаганні; матеріальний склад – при крадіжці, грабежі, привласненні, шахрайстві чи заволодінні шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем).

Суб'єкт злочину – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом і спеціальною метою: такий збут здійснюється для виробництва або виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Кваліфікуючі ознаки злочину (ч. 2 ст. 312 КК України) – це вчинення його: 1) повторно; 2) за попередньою змовою групою осіб; 3) із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя або здоров'я, чи з погрозою застосування такого насильства; 4) у великих розмірах; 5) шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

Особливо кваліфікуючі ознаки злочину (ч. 3 ст. 312 КК України) – це вчинення його: 1) організованою групою; 2) в особливо великих розмірах; 3) розбїй із метою викрадення прекурсорів; 4) вимагання, поєднане з насильством, небезпечним для життя та здоров'я.

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 312 КК України – штраф до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на той самий строк; за ч. 2 ст. 312 КК України – позбавлення волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років; за ч. 3 ст. 312 КК України – позбавлення волі на строк від п'яти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням (ст. 313 КК України)

Стаття складається з трьох частин, які містять заборонювальні норми.

Безпосередній об'єкт злочину – це встановлений із метою захисту здоров'я населення порядок обігу обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Предмет злочину – обладнання, призначене для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у легальних чи підпільних лабораторіях, домашніх умовах тощо.

Об'єктивну сторону цього злочину (ч. 1 ст. 313 КК України) складають такі альтернативно зазначені діяння: 1) викрадення обладнання; 2) привласнення; 3) вимагання; 4) заволодіння ним шляхом шахрайства; 5) виготовлення (означає, що внаслідок певних дій обладнання доведене до стану, придатного для використання); 6) придбання; 7) зберігання; 8) передача (безоплатне вручення іншій особі); 9) продаж обладнання іншим особам.

Ознаки, що характеризують об'єктивну сторону цього злочину, аналогічні відповідним ознакам злочину, передбаченого ст. 308 КК України, із деякими винятками. Передача чи продаж зазначеного обладнання утворюють його збут. Заволодіння обладнанням для виробництва (а не для виготовлення) зазначених засобів або речовин не тягне за собою відповідальності за ст. 313 КК України.

Злочин є закінченим залежно від форми та способу діяння (формальний склад – при вимаганні, виготовленні, придбанні, зберіганні, передачі або продажі зазначеного обладнання; матеріальний склад – при його крадіжці, грабежі, привласненні, шахрайстві).

Суб'єкт злочину – загальний, тобто фізична осудна особа з 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом.

Кваліфікуючими ознаками злочину (ч. 2 ст. 313 КК України) є вчинення його: 1) повторно; 2) за попередньою змовою групою осіб; 3) особою, що раніше вчинила один зі злочинів, передбачених ст.ст. 306, 312, 314, 315, 317, 318 КК України а також 4) заволодіння обладнанням шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

Особливо кваліфікуючі ознаки злочину (ч. 3 ст. 313 КК України) – це учинення його: 1) організованою групою; 2) із метою виготовлення особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; 3) розбій з метою викрадення обладнання; 4) вимагання, поєднане з насильством, небезпечним для життя та здоров'я.

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 313 КК України – штраф від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт від трьох до шести місяців, або обмеження волі на строк до трьох років; за ч. 2 ст. 313 КК України – позбавлення волі на строк від двох до шести років; за ч. 3 ст. 313 КК України – позбавлення волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 314 КК України)

Стаття складається з трьох частин, які містять заборонювальні норми.

Безпосередній об'єкт злочину – це встановлений із метою охорони здоров'я населення та життя особи порядок уведення в організм іншої

людини наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Об'єктивна сторона цього злочину характеризується незаконним введенням у будь-який спосіб наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у організм іншої особи проти її волі.

Способи вчинення злочину можуть бути різні (із застосуванням насильства чи погроз, навіть коли особа сама ввела собі наркотичний засіб, психотропну речовину або їх аналог, шляхом обману, ін'єкції препаратів, підмішування наркотиків у напої, дача під виглядом ліків тощо). Загальними рисами цих дій є їх незаконність і вчинення проти волі потерпілого.

Знаряддям скоєння злочину є наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналогів.

Злочин є закінченим від моменту введення зазначених засобів або речовини в організм іншої особи проти її волі (формальний склад).

Суб'єкт злочину – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. Винна особа усвідомлює, що наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналогів вводяться в організм потерпілого проти його волі, і бажає виконання цих дій.

Кваліфікуючими ознаками злочину (ч. 2 ст. 314 КК України) є вчинення його: 1) повторно; 2) особою, що раніше вчинила один зі злочинів, передбачених ст.ст. 306–312 та 314–318 КК України; 3) якщо це призвело до наркотичної залежності потерпілого; 4) якщо це заподіяло середньої тяжкості чи тяжке тілесне ушкодження потерпілому; 5) вчинені щодо двох чи більше осіб.

Під *наркотичною залежністю* слід розуміти стан особи, який характеризується хворобливою пристрастю до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, що виникла внаслідок їх незаконного введення в її організм. Вирішуючи питання про те, чи призвело до наркотичної залежності потерпілого незаконне введення в його організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, суди мають виходити як з обставин справи, так і з висновку експерта (абз. 2 п. 13 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

При кваліфікації цього злочину за ознакою незаконного введення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в організм двох і більше осіб (ч. 2 ст. 314 КК України) потрібно враховувати, що такі дії повинні охоплюватись єдиним злочинним наміром винного і вчинятись, як правило, в одному й тому ж місці та без значного розриву в часі. У випадках, коли зазначені засоби (речовини) було незаконно введено в організм двох і більше осіб у різні проміжки часу і це не охоплювалось єдиним умислом, має місце повторність даного злочину (абз. 3 п. 13 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Особливо кваліфікуючі ознаки злочину (ч. 3 ст. 314 КК України) – це учинення його: 1) щодо неповнолітнього; 2) стосовно особи, яка перебуває в безпорадному стані; 3) щодо вагітної жінки; 4) пов'язане з введенням у

організм іншої особи особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; 5) що спричинило смерть потерпілого.

Використання безпорадного стану потерпілого як особливо кваліфікуюча ознака незаконного введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ч. 3 ст. 314 КК України) наявна в тих випадках, коли особа за своїм фізичним або психічним станом була неспроможна розуміти характер та наслідки вчинюваних щодо неї дій або чинити опір (через малолітній вік, фізичні вади, розлад психічної діяльності, хворобливий або непритомний стан тощо). Для визнання незаконного введення таким, що вчинене з використанням безпорадного стану, не має значення, винний сам довів потерпілого до такого стану чи останній виник незалежно від його дій (абз. 4 п. 13 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Кваліфікація за ч. 3 ст. 314 КК України за ознакою настання смерті потерпілого можлива тоді, коли встановлено, що це сталося саме внаслідок незаконного введення в його організм проти його волі наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. При цьому дії винного мають характеризуватися прямим умислом щодо насильницького введення в організм людини зазначених засобів чи речовин і необережністю щодо настання смерті. Вони повністю охоплюються ч. 3 ст. 314 і додаткової кваліфікації за ст. 119 КК України не потребують (абз. 5 п. 13 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4). Якщо ж умисел винного був спрямований на позбавлення потерпілого життя, злочинні дії підлягають кваліфікації за ч. 1 або відповідними пунктами ч. 2 ст. 115 та ч. 2 чи ч. 3 ст. 314 КК України (абз. 6 п. 13 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 314 КК України – позбавлення волі на строк від двох до п'яти років; за ч. 2 ст. 314 КК України – позбавлення волі на строк від трьох до десяти років; за ч. 3 ст. 314 КК України – позбавлення волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 315 КК України)

Стаття складається з двох частин, які містять заборонювальні норми.

Безпосередній об'єкт злочину – це встановлений із метою захисту здоров'я населення порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також суспільні відносини у сфері охорони здоров'я, що усувають немедичне вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як фактор поширення наркоманії.

Предмет злочину – наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги.

Об'єктивна сторона злочину полягає у схилянні до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів, тобто вчиненні будь-яких умисних ненасильницьких дій, спрямованих на збудження в іншій особі бажання вжити ці засоби або речовини хоча б один раз (пропозиція, умовляння, порада, переконування тощо). Відповідальність за даний злочин

настає незалежно від наслідків схиляння, тобто від того, вжила інша особа наркотичний засіб, психотропну речовину або їх аналог чи відмовилася це зробити (абз. 1 п. 14 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Незаконне введення в організм іншої особи проти її волі наркотичного засобу, психотропної речовини або їх аналогу потрібно розглядати як злочин, передбачений ст. 314 КК України.

Злочин є закінченим з моменту вчинення дій, спрямованих на залучення інших осіб до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (формальний склад).

Суб'єкт злочину загальний, тобто фізична осудна особа з 16-річного віку. Суб'єктом схиляння неповнолітнього до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів може бути лише особа, що досягла 18-річного віку. Якщо неповнолітнього схиляє до вживання наркотиків інший неповнолітній, дії останнього слід кваліфікувати за ч. 1 ст. 315 КК України.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. Винна особа усвідомлює, що вона пропонує іншій особі вжити наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналоги.

Кваліфікуючі ознаки злочину (ч. 2 ст. 315 КК України) – це вчинення його: 1) повторно; 2) щодо двох або більше осіб; 3) щодо неповнолітнього; 4) особою, що раніше вчинила один зі злочинів, передбачених ст. ст. 307, 308, 310, 314, 317 КК України.

Дії винного, спрямовані на збудження бажання вжити наркотичний засіб, психотропну речовину або їх аналог у *двох осіб і більше*, кваліфікуються за ч. 2 ст. 315 КК України тоді, коли вони охоплювались єдиним умислом винного і вчинялись, як правило, в одному й тому ж місці без значного розриву в часі (абз. 2 п. 14 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів *неповнолітнього* утворює склад злочину, передбаченого ч. 2 ст. 315 КК України. Дії особи, яка поряд зі схилянням неповнолітнього до вживання таких засобів чи речовин залучала його до участі в організації або утриманні місця для їх вживання, виробництва чи виготовлення, мають кваліфікуватися за сукупністю злочинів, передбачених ч. 2 ст. 317 і ч. 2 ст. 315 КК України (абз. 3 п. 14 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Якщо особа, яка схиляла когось до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів, збувала ці засоби, речовини споживачеві або брала участь у їх викраденні, незаконному виробництві, виготовленні, придбанні, зберіганні, перевезенні, пересиланні з метою збуту або без такої мети, її дії належить кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 315 і відповідно ст. 307, або ст. 308, або ст. 309 КК України (абз. 4 п. 14 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 315 КК України – обмеження волі на строк до п'яти років або позбавлення волі на строк від двох до п'яти років; за ч. 2 ст. 315 КК України – позбавлення волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

Незаконне публічне вживання наркотичних засобів (ст. 316 КК України)

Стаття складається з двох частин, які містять заборонювальні норми.

Безпосередній об'єкт злочину – це громадський порядок, зокрема при забезпеченні нормального фізичного та морального розвитку особи, здоров'я населення.

Об'єктивна сторона злочину (ч. 1 ст. 316 КК України) характеризується такими діями: 1) незаконним публічним вживанням наркотичних засобів; 2) незаконним вживанням таких засобів групою осіб. Незаконне ж публічне вживання психотропних речовин чи аналогів зазначених засобів і речовин не визнається як злочин.

Першому варіанту злочинної поведінки властиві специфічні способи і обстановка вчинення дій – *публічність*, тобто відкрите (очевидне для інших осіб) вживання, що здійснюється не ховаючись, незважаючи на присутність третіх осіб, котрі усвідомлюють характер того, що відбувається.

Це можуть бути ін'єкція наркотичної рідини, куріння гашишу, крепу, опію, вживання макової соломи тощо. Відповідальність настає незалежно від того, вживає наркотики публічно одна особа чи група осіб (абз. 1 п. 15 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Для відповідальності за вживання наркотичних засобів групою осіб не має значення, вживали її учасники наркотики при інших особах чи в їх відсутності (абз. 2 п. 15 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Конструктивною ознакою цього складу злочину є *місце* його вчинення – територія, призначена для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів (училища, технікуми, коледжі, вищі навчальні заклади, стадіони, кінотеатри, театри, дискотеки та інші подібні заклади), а також інші місця масового перебування громадян (вокзали, пристані, пляжі, парки, дитячі майданчики, підземні переходи, вулиці, площі тощо).

Засобами вчинення цього злочину є наркотичні засоби.

Злочин є закінченим від моменту вчинення зазначених у ч. 1 ст. 316 КК України дій (формальний склад).

Суб'єкт злочину – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом.

Кваліфікуючі ознаки злочину (ч. 2 ст. 316 КК України) – це вчинення його: 1) повторно; 2) особою, що раніше вчинила один зі злочинів, передбачених ст.ст. 307, 310, 314, 315, 317, 318 КК України.

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 316 КК України – обмеження волі на строк до чотирьох років або позбавлення волі на строк до трьох років; за ч. 2 ст. 316 КК України – позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років.

Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317 КК України)

Стаття складається з двох частин, які містять заборонювальні норми.

Безпосередній об'єкт злочину – це встановлений із метою захисту здоров'я населення порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Предмет злочину – місце (осередок, кубло, притон) або приміщення для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Об'єктивну сторону злочину (ч. 1 ст. 317 КК України) утворюють такі альтернативні дії: 1) організація місць для незаконного вживання зазначених вище засобів або речовин; 2) утримання таких місць; 3) надання приміщення з такою метою.

Організація такого місця полягає у вчиненні однією чи кількома особами дій, що фактично призвели до його створення або були на це спрямовані (підшукування приміщення, готування пристроїв для вживання, виробництва та виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин, залучення клієнтів і співучасників, розроблення конспіративних заходів тощо).

Утримання зазначеного місця – це сукупність дій по підтриманню його функціонування (матеріальне забезпечення, охорона, залучення й обслуговування клієнтів, здійснення конспіративних заходів тощо). Особа, що утримує таке місце, може як володіти ним, так і розпоряджатися на інших підставах.

Під *наданням приміщення* для вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів потрібно розуміти забезпечення можливості одній чи декільком особам використати його в такий спосіб хоча б один раз.

Якщо особа поряд з організацією (утриманням) місця чи наданням приміщення для незаконного вживання, виробництва або виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів викрадала ці засоби чи речовини або займалася їх незаконним виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням із метою чи без мети збуту, збувала їх або схиляла інших осіб до їх вживання, її дії необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 317 і відповідно ст. 307, або ст. 308, або ст. 309, або ст. 315 КК України.

Утримання місця, надання приміщення одночасно для вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і для розпусти кваліфікується за сукупністю злочинів, передбачених статтями 317 та 302 КК України (абз. 6 п. 16 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Утримання місця, надання приміщення одночасно для вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та для розпусти кваліфікується за сукупністю злочинів, передбачених статтями 317 та 302 КК України (абз. 7 п. 16 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Злочин є закінченим від моменту створення такого місця незалежно від того, почало воно функціонувати чи ні (усічений склад).

Суб'єкт злочину – загальний (фізична осудна особа, що дотягла 16-

річного віку).

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом і спеціальною метою – забезпечити незаконне вживання, виробництво чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Якщо такі дії вчинено з корисливих мотивів, вони кваліфікуються за ч. 2 ст. 317 КК України.

Кваліфікуючими ознаками злочину (ч. 2 ст. 317 КК України) є вчинення його: 1) повторно; 2) з корисливих мотивів; 3) групою осіб; 4) із залученням неповнолітнього.

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 317 КК України – позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років; за ч. 2 ст. 317 КК України – позбавлення волі на строк від чотирьох до восьми років з конфіскацією майна.

Незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів (ст. 318 КК України)

Стаття складається з двох частин, які містять заборонувальні норми.

Безпосередній об'єкт злочину – це встановлений із метою охорони здоров'я населення порядок отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів.

Предмет злочину – документи (незаконно виготовлені, підроблені чи незаконно одержані), що дають право на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів. Щодо офіційних документів, які посвідчують особу (зокрема, паспорт чи посвідчення), то вони можуть опосередковано використовуватися для незаконного отримання зазначених засобів або речовин (і якщо вони підроблені, то відповідальність за такі дії, за наявності підстав, має наставати ще й за ст.ст. 366 або 358 КК України).

Об'єктивну сторону злочину (ч. 1 ст. 318 Кк України) складають: 1) незаконне виготовлення; 2) підроблення; 3) використання; 4) збут підроблених чи незаконно одержаних документів, які дають право на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, призначених для вироблення, виготовлення цих засобів чи речовин.

Виготовлення – це повне створення фіктивного документа, а *підроблення* – це внесення часткових змін до тексту чи реквізитів уже наявного документа.

Використання зазначених документів полягає в їх поданні чи пред'явленні на підприємства, в установи чи організації з метою отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів. Факт одержання таких засобів або речовин має розглядатись як незаконне їх придбання і за наявності до того підстав додатково кваліфікуватися залежно від мети за ст. 307, або ст. 309, або ст. 311 КК України. Якщо ж дії винної особи було припинено в момент подання чи пред'явлення фальшивих документів, вчинене треба додатково кваліфікувати як замах на незаконне придбання цих засобів (речовин) (абз. 3 п. 17 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Збутом таких документів є будь-яка сплатна чи безоплатна форма їх реалізації (продаж, обмін, сплата боргу тощо) особою, що їх виготовила, підробила чи незаконно одержала, а так само іншою особою, яка усвідомлює, що документ підроблений або незаконно одержаний.

Злочин у формі підроблення вказаних документів є закінченим з моменту вчинення такої дії, у формі використання вказаних документів – з моменту їх подання або пред'явлення, незалежно від того, чи змогла особа отримати наркотичні засоби, психотропні речовини або прекурсори, а у формі збуту – з моменту фактичного їх відчуження у будь-якій формі (формальний склад).

Суб'єкт злочину – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом.

Кваліфікуючі ознаки злочину (ч. 2 ст. 318 КК України) – це вчинення його: 1) повторно; 2) за попередньою змовою групою осіб; 3) особою, що раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст.ст. 306–317 КК України.

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 318 КК України – штраф до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до трьох років; за ч. 2 ст. 318 КК України – позбавлення волі на строк від двох до п'яти років.

Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин (ст. 319 КК України)

Стаття складається з двох частин, які містять заборонювальні норми.

Безпосередній об'єкт злочину – це встановлений із метою охорони здоров'я населення порядок видачі рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин.

Предмет злочину – рецепт (незаконно виданий) на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин.

Об'єктивна сторона злочину (ч. 1 ст. 319 КК України) виражається в незаконній видачі рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин. Тобто, якщо медичний працівник (лікар), не маючи необхідних повноважень, виписує особі рецепт на право придбання таких засобів або речовин чи робить це без відповідних медичних показань і з порушенням правил виписування рецептів.

Злочин є закінченим від моменту незаконної видачі рецепта (формальний склад).

Суб'єкт злочину – спеціальний. Ним може бути: 1) лікар, який на підставі відповідного рішення керівника лікувально-профілактичного закладу чи установи отримав дозвіл на виписування рецептів на наркотичні (психотропні) лікарські засоби, але робить це з порушенням встановленого порядку видачі зазначених рецептів; 2) лікар, який не має дозволу на виписування наркотичних (психотропних) лікарських засобів на спеціальних рецептурних бланках, але видає рецепт на право придбання таких засобів.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом і

спеціальним мотивом – корисливим чи іншими особистими інтересами.

Кваліфікуючою ознакою злочину (ч. 2 ст. 319 КК України) є вчинення його повторно.

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 319 КК України – штраф до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або арешт на строк від трьох до шести місяців, або обмеження волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років; за ч. 2 ст. 319 КК України – позбавлення волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320 КК України)

Стаття складається з двох частин, які містять заборонювальні норми.

Об'єкт злочину – це встановлений із метою охорони здоров'я населення порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Предмет злочину – наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги або прекурсори.

Об'єктивна сторона злочину (ч. 1 ст. 320 КК України) виявляється у формі дії чи бездіяльності: 1) порушення встановлених правил посіву або вирощування снотворного маку чи конопель; 2) порушення правил виробництва, виготовлення, зберігання, обліку, відпуску, розподілу, торгівлі, перевезення, пересилання, використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Оскільки дана стаття має бланкетну диспозицію, то, вирішуючи питання відповідальності за цей злочин, необхідно з'ясувати, які конкретно правила було порушено. При цьому потрібно мати на увазі, що загальні правила обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів встановлено *законами України*: «Про наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори» від 15 лютого 1995 р. та «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року; *постановами Кабінету Міністрів України*: «Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» від 6 травня 2000 р. № 770; «Про реалізацію частини шостої статті 7 Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів»» від 21 листопада 2007 р. № 1339; «Про затвердження Порядку ліцензування діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2000 р. № 1698 і від 4 липня 2001 р. № 756» від 5 грудня 2007 р. № 1387; «Про затвердження Порядку перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на території України та оформлення необхідних документів» від 17 квітня 2008 р. № 366; «Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів,

психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом» від 3 червня 2009 р. № 589; «Деякі питання видачі дозволу на використання об'єктів і приміщень, призначених для провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» від 13 квітня 2011 р. № 469, *наказами Міністерства охорони здоров'я України*: «Про затвердження Порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів у закладах охорони здоров'я України» від 21 січня 2010 р. № 11; «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці І Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку» від 2 лютого 2010 р. № 66 та іншими нормативними актами Кабінету Міністрів, міністерств і відомств.

Від складу злочинів, передбачених статтями 307 і 310 КК України, склад злочину, відповідальність за який настає за ст. 320 КК України, відрізняється тим, що в даному разі виготовлення, зберігання, розподіл, реалізація наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, посів або вирощування маку снотворного чи конопель здійснюються на законних підставах, але з порушенням правил обігу цих засобів, речовин або наркотиковмісних рослин (абз. 2 п. 19 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4).

Злочин є закінченим від моменту порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (формальний склад).

Суб'єкт злочину – спеціальний. Відповідальність за ст. 320 КК України несуть як службові, так і інші особи, які у зв'язку з виконанням своїх службових або фахових обов'язків повинні додержувати зазначених правил (зокрема, працівники аптек, а також баз і складів, де зберігаються лікарські препарати, лікувальних закладів, науково-дослідних установ, лабораторій, підприємств, які вирощують наркотиковмісні рослини або виготовляють наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори) (абз. 3 п. 19 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 4). Якщо службова особа, поряд зі злочинним діянням, передбаченим ст. 320 КК України, вчиняє і службовий злочин, учинене необхідно додатково кваліфікувати за відповідними статтями з розділу XVII Особливої частини цього Кодексу.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується умислом або необережністю.

Кваліфікуючими ознаками злочину (ч. 2 ст. 320 КК України) є: 1) учинення його повторно; 2) спричинення ним нестачі наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів у великих розмірах; 3) призведення до викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм

службовим становищем.

Покарання за злочин: за ч. 1 ст. 320 КК України – штраф до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до чотирьох років, або позбавлення волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років; за ч. 2 ст. 320 КК України – штраф від сімдесяти до ста двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт на строк від трьох до шести місяців, або позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

ВИСНОВКИ

Здійснений аналіз міжнародних і національних стандартів кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів дає підстави до таких висновків:

1. Проблема кримінального наркотизму має бути усвідомлена в усіх сферах (державних і недержавних) і на всіх рівнях (регіональному, національному, європейському, міжнародному).

2. Кримінально-правова політика в Україні щодо протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів має бути виваженою та послідовною. Вона має спиратися на вимоги, окреслені в міжнародно-правових нормах і враховувати позитивний досвід та найкращі зразки іноземного законодавства. Потрібно усувати неузгодженості та суперечливі моменти, що існують у національному законодавстві України та міжнародному законодавстві, а також законодавстві держав Європейського Союзу й інших держав світу.

3. Необхідно запроваджувати комплексні державні програми протидії та профілактики наркозлочинності, забезпечувати належне лікування (реабілітацію) тих, хто вже став наркоманами, підвищувати освітній рівень населення, створювати 24-годинні консультативні лінії з медико-психологічних питань, працевлаштовувати молодь та активно залучати її до занять спортом і здорового способу життя.

4. Розповсюдження наркоманії тісно пов'язане з такими небезпечними хворобами, як СНІД, гепатит В і С тощо. Як свідчить статистика, понад половини ВІЛ-інфікованих є споживачами ін'єкційних наркотичних засобів. Однією з дієвих форм зниження шкідливих наслідків наркоманії має стати більш ширше впровадження на території України замісної підтримуючої терапії, яка на сьогодні є одним із найбільш ефективних методів лікування опіоїдної залежності, а також впливає на зменшення рівня злочинності⁴⁰.

5. Тактика та стратегія правоохоронних органів потребує перебудови відповідно до кількісно-якісних змін показників наркозлочинності. Потрібно здобувати довіру громадськості та розвивати активні партнерські стосунки з нею, залучати населення до співпраці з правоохоронними органами (зокрема й через сплату винагород за повідомлення інформації, необхідної для здійснення завдань кримінального судочинства).

6. При реформуванні національного кримінального законодавства потрібно комплексно розглянути питання щодо: а) декриміналізації окремих видів наркозлочинів; б) криміналізації створення нарколабораторій і злочинних підприємств; в) уточнення змісту окремих диспозицій задля правильної та точної кваліфікації злочинів, недопущення колізій кримінально-правових норм; г) кримінально-правової оцінки можливостей

⁴⁰ Вплив програм замісної підтримуючої терапії на криміногенну ситуацію у державі: аналітичний звіт за результатами наукового дослідження / О. М. Джужа, О. М. Стрільців, С. В. Дворяк та ін. ; за ред. О. М. Джужі. – Харків : Права людини, 2012. – С. 74–77.

Інтернету у розповсюдженні наркотичних засобів⁴¹; г) запровадження відповідальності юридичних осіб; д) перегляду санкцій у деяких статтях; е) усунення суперечностей між деякими загальними (ст.ст. 201 і 209 КК України) та спеціальними (ст.ст. 305 і 306 КК України) нормами в частині конструктивних і кваліфікуючих ознак; є) чіткого відмежування складів наркозлочинів від складів адміністративних правопорушень; ж) розширення заохочувальних норм про відповідальність за наркозлочини; з) ухвалення Пленумом Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ оновленої постанови щодо судової практики в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

⁴¹ Ілько С. А. Деякі аспекти ситуації в сфері незаконного обігу наркотиків в Україні / С. А. Ілько // Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матеріали науково-практичної конференції (м. Одеса, 9 жовтня 2009 р.). – Одеса, 2009. – С. 93.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ахметшин Х. М. Современное уголовное право КНР / Х. М. Ахметшин, Н. Х. Ахметшин, А. А. Петухов. – М. : ИД «Муравей», 2000. – 430 с.
2. В Амстердаме вводят запрет на продажу марихуаны иностранным туристам [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://fineworld.info/v-amsterdame-vvodyat-zapret-na-prodazhu-marixuany-inostrannym-turistam/>
3. Drugs FAQ v2.0 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті :
4. Federal Criminal Code and Rules. – St. Paul, Minn., West Group, 2003. – 1436 p.
<http://mednovosti.ru/news/2001/01/19/cannabis/>
<http://www.logos-pravo.ru/page.php?id=1097>
<http://www.ria.ru/spravka/20110603/383694171.html>
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02>
5. Вплив програм замісної підтримуючої терапії на криміногенну ситуацію у державі: аналітичний звіт за результатами наукового дослідження / О. М. Джужа, О. М. Стрільців, С. В. Дворяк та ін. ; за ред. О. М. Джужі. – Харків : Права людини, 2012. – 82 с.
6. Довідка щодо основних показників боротьби з наркобізнесом за 2002–2011 рр. – К. : УБНОН МВС України, 2012. – 9 с.
7. Ілько С. А. Деякі аспекти ситуації в сфері незаконного обігу наркотиків в Україні / С. А. Ілько // Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матеріали науково-практичної конференції (м. Одеса, 9 жовтня 2009 р.). – Одеса, 2009. – С. 92–95.
8. Кримінальна відповідальність за контрабанду: національний та міжнародний досвід : монографія / Музика А. А., Савченко А. В., Процюк О. В. [та ін.]. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2011. – 276 с.
9. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 2 – Луганськ : видавництво «Елтон – 2», 2012. – 780 с.
10. Кримінальне право України. Особлива частина : [підручник] / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.] ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид, переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 608 с.
11. Ларін М. Легалізація наркотиків, «за» і «проти» / М. Ларін // Юридичний вісник. – 4–10 серпня 2001 року. – № 31. – С. 10.
12. Ларін М. Оподаткування наркобізнесу поповнює бюджет // Юридичний вісник № 25. – 23–29 червня 2001 року. – С. 10.
13. Международное уголовное право : учебн. пособие / Под общ. ред. В. Н. Кудрявцева. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : Наука, 1999. – 264 с.
14. Музика А. А. Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів / Музика А. А. – К. : Логос, 1998. – 324 с.
15. Музика А. А. Незаконні дії з наркотичними засобами за новим Кримінальним кодексом України / А. А. Музика // Новий Кримінальний

кодекс України: Питання застосування і вивчення: Матер. міжнар. наук.–практ. конф [Харків] 25–26 жовт. 2001 р. / Редкол. : Сташис В. В. (голов. ред.) та ін. – К.–Х. : Юрінком Інтер, 2002. – С. 186–187.

16. Музика А. А. Покарання за незаконний обіг наркотичних засобів : монографія / А. А. Музика, О. П. Горох. – Хмельницький : Вид-во Хмельницького ун-ту управління та права, 2010. – 256 с.

17. Музика А. А. Покарання та його застосування за злочини проти здоров'я населення : монографія / А. А. Музика, О. П. Горох. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 404 с.

18. Наркологія [Текст] : навч. посіб. / [Западнюк Б. В., Галан Н. В., Стрільців О. М. та ін.] ; за ред. О. М. Джужі. – К. : КНТ, 2012. – 328 с.

19. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.

20. Панов В. П. Международное уголовное право : учеб. пособ. / Панов В. П. – М. : ИНФРА–М, 1997. – 320 с.

21. Питання сучасної наркополітики України: права людини та доступ до лікування / Одеська правозахисна група «Верітас». – Харків : Права людини, 2012. – 94 с.

22. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 4 (Із змінами, внесеними згідно з Постановою Верховного Суду № 16 від 18 грудня 2009 р.) (У тексті Постанови слова «Закон «Про обіг...» та скорочення «ст.», «ч.», «п.» замінено словами «Закон «Про наркотичні засоби...», «стаття», «частина», «пункт» у відповідних відмінках згідно з Постановою Верховного Суду № 16 від 18 грудня 2009 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови :

23. Савченко А. DEA: функціональні обов'язки та організаційна структура / А. Савченко // Міліція України. – 2001. – № 1. – С. 20–21.

24. Савченко А. В. Федеральні правоохоронні органи США: місія, організаційна структура та застосування кримінального законодавства : навч. посіб. / Савченко А. В. – К. : Текст, 2003. – 122 с.

25. Страны, в которых легализованы наркотики. Справка [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті :

26. Тимченко Л. Д. Международное право : учебник / Тимченко Л. Д. – Х. : Консум; Ун-т внутр. дел, 1999. – 528 с.

27. Уголовный кодекс Австрии / Пер. с нем. – М. : ИКД «Зерцало–М», 2001. – 144 с.

28. Уголовный кодекс Дании / Научное редактирование и предисловие С. С. Беляева, канд. юрид. наук (МГУ им. М. В. Ломоносова). Перевод с датского и английского канд. юрид. наук С. С. Беляева, А. Н. Рычевой. – СПб : «Юридический центр Пресс», 2001. – 230 с.

29. Уголовный кодекс Испании / Под ред. и с предисл. доктора юридических наук, профессора Н. Ф. Кузнецовой и доктора юридических

наук, профессора Ф. М. Решетникова. – М. : «Зерцало–М», 1998. – 218 с.

30. Уголовный кодекс Российской Федерации (по состоянию на январь 2013 года) : официальный текст [Электронный ресурс]. – Режим доступа до кодексу :

31. Уголовный кодекс Франции / Науч. ред канд. юрид. наук, доц. Л. В. Головки, канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой; перевод с французского и предисловие канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой. – СПб. : «Юридический центр Пресс», 2002. – 650 с.

32. Уголовный кодекс Японии / Науч. ред. и предисловие докт. юрид. наук, проф. А. И. Коробеева. – СПб. : «Юридический центр Пресс», 2002. – 226 с.

33. Уругвай легалізував марихуану [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2383/186/84795/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Кодекс України про адміністративні правопорушення

Прийнятий Верховною Радою УРСР
7 грудня 1984 року № 8073–Х

(Відомості Верховної Ради УРСР, 1984, додаток до № 51, ст. 1122)

(В и т я г)

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Глава 5

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ І ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Стаття 44. Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах

Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах -

тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Особа, що добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, які були у неї в невеликих розмірах і які вона виробила, виготовила, придбала, зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту, звільняється від адміністративної відповідальності за дії, передбачені цією статтею.

Примітка. Невеликий розмір наркотичних засобів та психотропних речовин визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу.

Стаття 44¹. Ухилення від медичного огляду чи медичного обстеження

Ухилення особи, хворої на наркоманію, від медичного огляду на наявність наркотичного сп'яніння -

тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ухилення особи, яка зловживає наркотичними засобами або психотропними речовинами, від медичного обстеження -

тягне за собою накладення штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

<...>

Глава 9

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ. ПОРУШЕННЯ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИХ ПРАВИЛ

Стаття 106¹. Невжиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки

Невжиття заходів щодо забезпечення встановленого режиму охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць зберігання і переробки врожаю цих культур, а так само невиконання заходів щодо знищення післязливних залишків чи відходів виробництва, що містять наркотичні речовини, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від тридцяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Невиконання землекористувачами або землевласниками на закріплених за ними земельних ділянках заходів щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на посадових осіб - від тридцяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 106². Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель

Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку в кількості до ста рослин чи конопель у кількості до десяти рослин -

тягнуть за собою накладення штрафу від вісімнадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно вирощуваних наркотиковмісних рослин.

<...>

Глава 10

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ НА ТРАНСПОРТІ, В ГАЛУЗІ ШЛЯХОВОГО ГОСПОДАРСТВА І ЗВ'ЯЗКУ

Стаття 129. Допуск до керування транспортними засобами або суднами водіїв чи судноводіїв, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, або осіб, які не мають права керування транспортним засобом

Допуск до керування транспортними засобами водіїв, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, або у хворобливому стані, або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, або таких, що не пройшли у встановлений строк медичного огляду, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб, відповідальних за технічний стан, обладнання, експлуатацію транспортних засобів, громадян - суб'єктів господарської діяльності від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Допуск до керування транспортним засобом особи, яка не має права на керування транспортним засобом, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб, відповідальних за технічний стан, обладнання, експлуатацію транспортних засобів, громадян - суб'єктів господарської діяльності від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Допуск до керування річковим або маломірним судном осіб, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб, відповідальних за експлуатацію суден, від шістдесяти до сімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 130. Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції

Керування транспортними засобами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а також передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лікарських препаратів, а так само відмова особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, -

тягнуть за собою накладення штрафу на водіїв від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від одного до двох років, або громадські роботи на строк від сорока до п'ятдесяти годин, або адміністративний арешт на строк від семи до десяти діб і на інших осіб -

накладення штрафу від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до п'ятдесяти годин, або адміністративний арешт на строк від семи до десяти діб.

Повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, -

тягне за собою на водіїв позбавлення права керування транспортними засобами на строк від двох до трьох років з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого або громадські роботи на строк від п'ятдесяти до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб і на інших осіб - оплатне вилучення транспортного засобу чи без такого або громадські роботи на строк від п'ятдесяти до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яка двічі протягом року піддавалась адміністративному стягненню за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, за відмову від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, -

тягнуть за собою на водіїв позбавлення права керування транспортними засобами на строк до десяти років з оплатним вилученням транспортного засобу і на інших осіб - оплатне вилучення транспортного засобу.

Вживання водієм транспортного засобу після дорожньо-транспортної пригоди за його участю алкоголю, наркотиків, а також лікарських препаратів, виготовлених на їх основі (крім тих, що входять до офіційно затвердженого складу аптечки або призначені медичним працівником), або після того, як транспортний засіб був зупинений на вимогу працівника міліції, до проведення уповноваженою особою медичного огляду з метою встановлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, чи до прийняття рішення про звільнення від проведення такого огляду, -

тягне за собою на водіїв позбавлення права керування транспортними засобами на строк від двох до трьох років або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.

Керування річковими або маломірними суднами судноводіями в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а так само передача керування судном особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лікарських препаратів, а також відмова осіб, які керують річковими або маломірними суднами від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого

сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування всіма видами плаваючих засобів на строк від одного до трьох років, або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.

Дії, передбачені частиною п'ятою цієї статті, вчинені особами, які не мають права керування річковими або маломірними суднами, -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.

<...>

Глава 12

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ ТОРГІВЛІ, ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ, СФЕРІ ПОСЛУГ, В ГАЛУЗІ ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 164. Порушення порядку провадження господарської діяльності

Провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, а так само без одержання дозволу, іншого документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачене законом (крім випадків застосування принципу мовчазної згоди), -

тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини і грошей, одержаних внаслідок вчинення цього адміністративного правопорушення, чи без такої.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме правопорушення, або пов'язані з отриманням доходу у великих розмірах, -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини і грошей, одержаних внаслідок вчинення цього адміністративного правопорушення.

Надання суб'єктом господарювання дозвільному органу або адміністратору недостовірної інформації щодо відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства -

тягне за собою накладення штрафу від сорока до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Отримання доходу у великих розмірах має місце, коли його сума у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

<...>

Кримінальний кодекс України

**Прийнятий Верховною Радою України
5 квітня 2001 року № 2341-III**

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25–26 (29.06.2001), ст. 131)

(В и т я г)

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Розділ XIII

**ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ,
ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ ТА
ІНШІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ**

Стаття 305. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів

1 Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, тобто їх переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, що були предметом контрабанди.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, а також якщо предметом цих дій були особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини або наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби у великих розмірах, -

караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з конфіскацією наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, що були предметом контрабанди, та з конфіскацією майна.

3. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, вчинена організованою групою, а також якщо предметом контрабанди були наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби в особливо великих розмірах, -

карається позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років із конфіскацією наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, що були предметом контрабанди, та з конфіскацією майна.

Примітка. Поняття великий та особливо великий розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, або фальсифікованих лікарських засобів, що застосовується в цьому розділі, визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу.

Стаття 306. Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів

1. Розміщення коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, у банках, на підприємствах, в установах, організаціях та їх підрозділах або використання таких коштів для придбання об'єктів, майна, що підлягають приватизації, чи обладнання для виробничих чи інших потреб, або використання таких доходів (коштів і майна) з метою продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів -

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією коштів або іншого майна, одержаних злочинним шляхом, та з конфіскацією майна.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або у великих розмірах, -

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією коштів або іншого майна, одержаних злочинним шляхом, та з конфіскацією майна.

Примітка. Під великим розміром слід розуміти кошти, сума яких становить двісті та більше неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 307. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання,

**зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів,
психотропних речовин або їх аналогів**

1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів -

караються позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 308-310, 312, 314, 315, 317 цього Кодексу, або із залученням неповнолітнього, а також збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян, або збут чи передача цих речовин у місця позбавлення волі, або якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги у великих розмірах чи особливо небезпечні наркотичні засоби або психотропні речовини, -

караються позбавленням волі на строк від шести до десяти років з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, а також якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги в особливо великих розмірах, або вчинені із залученням малолітнього або щодо малолітнього, -

караються позбавленням волі на строк від дев'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.

4. Особа, яка добровільно здала наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги і вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних з їх незаконним обігом, звільняється від кримінальної відповідальності за незаконне їх виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання (частина перша цієї статті, частина перша статті 309 цього Кодексу).

**Стаття 308. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів,
психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом
шахрайства або зловживання службовим становищем**

1. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства -

караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 306, 307, 310, 311, 312, 314, 317 цього Кодексу, або у великих розмірах, а також заволодіння

наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені в особливо великих розмірах, або організованою групою, розбій з метою викрадення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також вимагання цих засобів чи речовин, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, -

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Стаття 309. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту

1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту -

караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 307, 308, 310, 317 цього Кодексу, або якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги у великих розмірах, -

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені із залученням неповнолітнього, а також якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги в особливо великих розмірах, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

4. Особа, яка добровільно звернулася до лікувального закладу і розпочала лікування від наркоманії, звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені частиною першою цієї статті.

Стаття 310. Посів або вирощування снотворного маку чи конопель

1. Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку в кількості від ста до п'ятисот рослин чи конопель у кількості від десяти до п'ятдесяти рослин -

караються штрафом від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів

доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель особою, яка була засуджена за цією статтею чи яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 307, 309, 311, 317 цього Кодексу, або вчинені за попередньою змовою групою осіб з метою збуту, а також незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку в кількості п'ятисот і більше рослин чи конопель у кількості п'ятдесят і більше рослин - караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

Стаття 311. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів

1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів з метою їх використання для виробництва або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин -

караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або у великих розмірах, або з метою збуту, а також незаконний збут прекурсорів -

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

3. Дії, передбачені частиною першою, вчинені організованою групою або в особливо великих розмірах, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна.

4. Особа, яка добровільно здала прекурсори, що призначалися для виробництва або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин, і вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних із незаконним обігом прекурсорів, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, звільняється від кримінальної відповідальності за незаконні їх виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання (частина перша цієї статті).

Стаття 312. Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем

1. Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства з метою подальшого збуту, а також їх збут для виробництва або виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів -

караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на

строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя або здоров'я, чи з погрозою застосування такого насильства, або у великих розмірах, а також заволодіння прекурсорами шляхом зловживання службовою особи своїм службовим становищем, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великих розмірах, розбій з метою викрадення прекурсорів, а також їх вимагання, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Стаття 313. Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням

1. Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства, а також незаконне виготовлення, придбання, зберігання, передача чи продаж іншим особам такого обладнання -

караються штрафом від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 306, 312, 314, 315, 317, 318 цього Кодексу, а також заволодіння обладнанням, призначеним для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем -

караються позбавленням волі на строк від двох до шести років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою або з метою виготовлення особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, розбій з метою викрадення обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також його вимагання, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з

конфіскацією майна.

Стаття 314. Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

1. Незаконне введення будь-яким способом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в організм іншої особи проти її волі - карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

2. Ті самі дії, якщо вони призвели до наркотичної залежності потерпілого або вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 306-312 та 314-318 цього Кодексу, або вчинені щодо двох чи більше осіб, або якщо вони заподіяли середньої тяжкості чи тяжке тілесне ушкодження потерпілому, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або особи, яка перебуває в безпорадному стані, чи вагітної жінки, або якщо вони були пов'язані з введенням в організм іншої особи особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також якщо внаслідок таких дій настала смерть потерпілого, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

Стаття 315. Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

1. Схиляння певної особи до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів -

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

2. Та сама дія, вчинена повторно або щодо двох чи більше осіб, або щодо неповнолітнього, а також особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 307, 308, 310, 314, 317 цього Кодексу, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

Стаття 316. Незаконне публічне вживання наркотичних засобів

1. Публічне або вчинене групою осіб незаконне вживання наркотичних засобів у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян -

карається обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 307, 310, 314, 315, 317, 318 цього Кодексу, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

Стаття 317. Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

1. Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також надання приміщення з цією метою -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або з корисливих мотивів, або групою осіб, або із залученням неповнолітнього, -

караються позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з конфіскацією майна.

Стаття 318. Незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів

1. Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут підроблених чи незаконно одержаних документів, які дають право на отримання наркотичних засобів чи психотропних речовин або прекурсорів, призначених для вироблення або виготовлення цих засобів чи речовин, -

караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 306-317 цього Кодексу, -

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

Стаття 319. Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин

1. Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах -

карається штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Та сама дія, вчинена повторно, -

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 320. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів

1. Порушення встановлених правил посіву або вирощування снотворного

маку чи конопель, а також порушення правил виробництва, виготовлення, зберігання, обліку, відпуску, розподілу, торгівлі, перевезення, пересилання чи використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, призначених для виробництва чи виготовлення цих засобів чи речовин, -

караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно, або якщо вони спричинили нестачу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів у великих розмірах, або призвели до викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм службовим становищем, -

караються штрафом від сімдесяти до ста двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

**ПОСТАНОВА
ПЛЕНУМ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

від 26 квітня 2002 року № 4

ПОСТАНОВА

*(Із змінами, внесеними згідно з Постановою Верховного Суду
№ 16 від 18.12.2009)*

(У тексті Постанови слова «Закон «Про обіг ...» та скорочення «ст.», «ч.», «п.» замінено словами «Закон «Про наркотичні засоби ...», «стаття», «частина», «пункт» у відповідних відмінках згідно з Постановою Верховного Суду № 16 від 18.12.2009)

У зв'язку з тим, що поширення наркоманії та зростання злочинності, пов'язаної з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, набувають усе більших масштабів і стають серйозним соціальним чинником, який негативно впливає на життя, здоров'я та благополуччя людей, важливе значення має правильне застосування кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за вчинення таких злочинів.

З метою забезпечення однакового і правильного застосування судами чинного законодавства у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та роз'яснення питань, які виникають у судовій практиці, Пленум Верховного Суду України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. При розгляді справ про злочини, предметом яких є наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги, обладнання, призначене для виготовлення цих засобів, речовин, їх аналогів, або прекурсори (статті 305-320 Кримінального кодексу України (далі – КК), суди мають керуватися законами України від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» (в редакції Закону від 22 грудня 2006 року № 530-V; далі – Закон «Про наркотичні засоби ...»), від 15 лютого 1995 року № 62/95-ВР «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» (далі – Закон «Про заходи протидії незаконному обігу ...»), Переліком наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (далі – Перелік), який затверджується та змінюється Кабінетом Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого органу виконавчої влади у сфері охорони здоров'я, а також Таблицями невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які

знаходяться в незаконному обігу (далі – Таблиці), що затверджуються спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я.

Оскільки для встановлення виду, назви і властивостей наркотичного засобу, психотропної речовини, аналога такого засобу, речовини або прекурсора, їх походження, способу виготовлення чи переробки, а також належності наркотиковмісних рослин необхідні спеціальні знання, у справах даної категорії обов'язково має бути висновок експерта з цих питань.

2. Звернути увагу судів на те, що Законом «Про наркотичні засоби ...» регулюються суспільні відносини у сфері обігу в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, визначаються порядок, умови та особливості здійснення діяльності, пов'язаної з таким обігом. При цьому слід мати на увазі, що згідно з частиною третьою статті 3 зазначеного Закону в разі, коли міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж передбачені законодавством про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори, застосовуються правила міжнародного договору.

Законом «Про заходи протидії незаконному обігу ...» передбачено систему заходів, спрямованих проти незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, повноваження відповідних державних органів щодо протидії такому обігу, в тому числі і щодо контрольованої поставки та оперативної закупівлі наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Статтями 305-320 КК встановлено кримінальну відповідальність за діяння, що вчиняються всупереч вимогам названих законів, і зокрема за незаконні виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання, збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, посів і вирощування наркотиковмісних рослин.

3. За змістом Закону «Про наркотичні засоби ...» під незаконним виробництвом наркотичних засобів та (або) психотропних речовин слід розуміти всі дії, пов'язані з серійним одержанням наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та (або) рослин, включаючи відокремлення частин рослин або наркотичних засобів, психотропних речовин від рослин, з яких їх одержують, здійснені всупереч установленому законом порядку.

Серійним одержанням наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та (або) рослин слід розуміти виробничий процес, спрямований на отримання партій наркотичних засобів, психотропних речовин за відповідною технологією, стандартом, зразком.

Незаконне виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин - це всі дії (включаючи рафінування, підвищення в препараті концентрації наркотичних засобів і психотропних речовин чи їх переробку), здійснені всупереч встановленого законом порядку, у результаті яких на основі наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів наркотичних засобів і психотропних речовин одержуються готові до використання та (або)

вживання форми наркотичних засобів, психотропних речовин або лікарські засоби, що їх містять, чи інші наркотичні засоби, психотропні речовини.

Під незаконним виготовленням прекурсорів слід розуміти процес їх одержання з відповідної вихідної сировини будь-яким способом, у будь-якому вигляді (порошку, рідини, суміші тощо), приготування шляхом змішування різних хімічних препаратів або хімічного синтезу (реакції).

Незаконне виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин утворює закінчений склад злочину з моменту, коли почали вчинятися дії, спрямовані на одержання таких засобів чи речовин, готових до вживання, або на рафінування чи підвищення у препаратах їх концентрації.

Незаконним придбанням наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів необхідно вважати їх купівлю, обмін на інші товари або речі, прийняття як плати за виконану роботу чи надані послуги, позики, подарунка або сплати боргу, привласнення знайденого. Під незаконним придбанням розуміється також збирання залишків наркотиківмісних рослин на пожнивних земельних площах після зняття з них охорони, на земельних ділянках громадян, а також збирання таких дикорослих рослин чи їх частин на пустирях. Не визнається незаконним придбання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, якщо воно здійснено у відповідності до вимог статті 27 Закону «Про наркотичні засоби ...», а також згідно зі статтею 5 Закону «Про заходи протидії незаконному обігу ...» (під час оперативної закупівлі). У таких випадках у діях осіб, які придбали ці засоби й речовини, складу злочину немає.

Під незаконним зберіганням потрібно розуміти будь-які умисні дії, пов'язані з фактичним незаконним перебуванням наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів чи прекурсорів у володінні винної особи (вона може тримати їх при собі, у будь-якому приміщенні, сховищі або в іншому місці). Відповідальність за незаконне зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів настає незалежно від його тривалості.

Незаконне перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів полягає в умисному переміщенні їх будь-яким видом транспорту в межах території України з порушенням порядку і правил, установлених чинним законодавством.

Від перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів слід відрізнати їх перенесення з одного місця в інше, під час якого транспорт не використовується. Такі дії мають розглядатись як зберігання цих засобів і речовин.

Незаконне пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів – це незаконне переміщення їх у просторі шляхом відправлення поштою, багажем, посильним або в інший спосіб з одного місця в інше в межах території України. При цьому злочин вважається закінченим з моменту оформлення і відправлення посилки, багажу, листа, бандеролі з цими засобами або речовинами незалежно від того, отримав їх адресат чи ні.

Якщо злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від волі винної особи (наприклад, у зв'язку із затриманням під час оформлення квитанції на відправлення посылки, бандеролі чи вантажного контейнера або при їх огляді в момент здачі для пересилання), дії останньої належить кваліфікувати як замах на вчинення цього злочину.

Злочини, передбачені статтями 307, 309 або 311 КК, визнаються закінченими з моменту вчинення однієї із зазначених у диспозиціях цих статей альтернативних дій. У випадках, коли винна особа вчинила одну або декілька зазначених дій, але не встигла вчинити іншу дію із тих, які охоплювались її умислом, скоєне слід розглядати як закінчений злочин за виконаними діями, а незавершена дія окремої кваліфікації як готування до злочину або як замах на злочин не потребує.

Здійснення суб'єктом підприємницької діяльності діянь, пов'язаних з обігом наркотичних засобів та (або) психотропних речовин, без отримання ліцензії охоплюється складом злочину, передбаченого статтею 307 або 309 КК, і додаткової кваліфікації за статтею 203 або 202 КК не потребує.

4. Під незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (стаття 307 КК, а також прекурсорів (частина 2 статті 311 КК)) потрібно розуміти будь-які оплатні чи безоплатні форми їх реалізації всупереч законам «Про наркотичні засоби...» та «Про заходи протидії незаконному обігу...» (продаж, дарування, обмін, сплата боргу, позика, введення володільцем цих засобів або речовин ін'єкцій іншій особі за її згодою тощо). Обопільне введення ін'єкцій наркотичного засобу, психотропної речовини чи їх аналогу особами, які їх придбали за спільні кошти, збуту не утворюють.

Про умисел на збут наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів може свідчити як відповідна домовленість з особою, яка придбала ці засоби чи речовини, так й інші обставини, зокрема: великий або особливо великий їх розмір; спосіб упакування та розфасування; поведінка суб'єкта злочину; те, що особа сама наркотичні засоби або психотропні речовини не вживає, але виготовляє та зберігає їх; тощо. При цьому слід мати на увазі, що відповідальність за збут таких засобів і речовин настає незалежно від їх розміру.

Дії особи, яка під виглядом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів умисно збуває будь-які інші засоби чи речовини з метою заволодіння грошима чи майном, потрібно кваліфікувати як шахрайство, а за наявності до того підстав – і як підбурювання до замаху на незаконне придбання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, дії ж покупця – як замах на вчинення злочинів, передбачених статтею 307, або статтею 309, або статтею 311 КК.

У випадках, коли наркотичний засіб, психотропну речовину або їх аналоги було одночасно виготовлено і для особистого вживання, і для збуту, вчинене кваліфікується за сукупністю злочинів, передбачених статтями 307 і 309 КК. При цьому слід мати на увазі, що за статтею 309 КК повинні кваліфікуватися дії винного лише в частині виробництва, виготовлення і

зберігання цих засобів і речовин у тому розмірі, в якому він їх ужив чи планував ужити.

Гроші або інші речі, одержані особою за реалізовані наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори, передаються в доход держави на підставі пункту 4 частини 1 статті 81 Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК), за винятком отриманих під час оперативної закупівлі, які згідно з пунктом 5 частини 1 зазначеної статті належить повертати їх законному володільцеві.

5. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів і незаконне перевезення або пересилання їх за межі території України необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених статтею 307 чи статтею 309 і як контрабанду за статтею 305 КК.

6. Відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, обладнання, призначеного для виготовлення цих засобів, речовин та їх аналогів, а також прекурсорів, за заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм службовим становищем настає відповідно за статтями 308, 313, 312 КК у разі умисного незаконного їх вилучення будь-яким із цих способів з підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності чи в окремих громадян, у тому числі вилучення наркотиковмісних рослин або їх частин із земельних ділянок господарств чи громадян до закінчення збирання врожаю. При цьому не має значення, правомірно чи незаконно особа володіла наркотичним засобом, психотропною речовиною, їх аналогом чи прекурсором або вирощувала наркотиковмісні рослини, які стали предметом незаконного вилучення.

7. За змістом частин 1 і 2 статті 308, частини 1 статті 313, частин 1 і 2 статті 312 КК відповідальність за викрадення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, обладнання, призначеного для їх виготовлення, або прекурсорів настає у випадках протиправного таємного чи відкритого, у тому числі із застосуванням насильства, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я, або з погрозою застосування такого насильства (за винятком викрадення в такий спосіб обладнання), вилучення їх у юридичних чи фізичних осіб, які володіють ними як законно, так і незаконно (крадіжка, грабіж).

Розбій з метою викрадення таких засобів, речовин, їх аналогів, обладнання або прекурсорів утворює склад злочинів, передбачених частиною 3 статті 308, частиною 3 статті 313, частиною 3 статті 312 КК.

8. Під привласненням наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, обладнання, призначеного для їх виготовлення, або прекурсорів слід розуміти дії, пов'язані з їх протиправним утриманням чи неповерненням володільцю особою, якій вони були довірені по службі (для зберігання, перевезення, пересилання) або якою були вилучені в іншій особі, котра протиправно ними володіла, тощо.

9. За частиною 1 статті 308, частиною 1 статті 313, частиною 1 статті 312 КК кваліфікується відповідно вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, обладнання, призначеного для їх виготовлення, або прекурсорів, поєднане з погрозою застосування насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які вони бажають зберегти в таємниці.

Вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, поєднане із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя чи здоров'я особи, або з погрозою застосування такого насильства, утворює склад злочину, передбаченого частиною 2 статті 308 або частиною 2 статті 312 КК.

Якщо такі дії, а також вимагання обладнання поєднані з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, вони кваліфікуються за частиною 3 статті 308, або частиною 3 статті 312, або частиною 3 статті 313 КК.

Вимагання є закінченим складом злочину з моменту пред'явлення вимоги, поєднаної з відповідними погрозою чи насильством.

10. Незаконне заволодіння наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами та наступне їх зберігання, перевезення, пересилання з метою збуту чи без такої мети, а також їх незаконний збут утворюють сукупність злочинів, передбачених статтею 308 і статтею 307 чи статтею 309 КК, проте не утворюють ознаки повторності, передбаченої частиною 2 статті 307 або частиною 2 статті 309 КК.

Сукупність має місце й тоді, коли з викрадених наркотиковмісних рослин виготовляється наркотичний засіб нового виду (з коноплі – гашиш, анаша, настойка та екстракт, марихуана; з макової соломи – екстракційний або ацетилований опій тощо). Повторності в цьому разі також немає.

11. За статтею 312 КК кваліфікуються дії особи, яка вчинила викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволоділа ними шляхом шахрайства чи зловживання своїм службовим становищем з метою подальшого збуту. Незаконне заволодіння цими речовинами без такої мети має кваліфікуватися за відповідними статтями розд. VI Особливої частини КК, якими передбачено відповідальність за злочини проти власності.

Коли особа заволоділа прекурсорами без мети їх збуту, а через певний проміжок часу збула їх іншим особам для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вчинене належить кваліфікувати за сукупністю злочинів за статтями, якими передбачено відповідальність за викрадення або інше незаконне посягання на чуже майно, та за статтею 312 КК за ознакою збуту.

За статтею 312 КК несуть відповідальність також особи, які збули прекурсор для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

12. Відповідно до статті 313 КК під обладнанням, призначеним для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів,

потрібно розуміти апарати, пристрої, прилади, за допомогою яких ці засоби й речовини виготовляються (наприклад, конденсаційна труба, випарник, генератор пари, прес, необхідні для виготовлення гашишу), чи окремі вузли, деталі відповідного агрегата (наприклад, насос для відсмоктування фільтра при перегонці опію). Використані для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів побутові предмети (кухонний посуд, млинок для кави, м'ясорубка тощо) обладнанням, призначеним для цієї мети, за змістом закону не визнаються. Не належать до зазначеного обладнання і такі предмети медичного призначення, як шприци, стандартні флакони для розфасування ліків, скляні відвідні трубки та ін.

Якщо заволодіння обладнанням було здійснено без мети використання для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, дії винного мають кваліфікуватися тільки за відповідною статтею розд. VI Особливої частини КК, якою передбачено відповідальність за злочини проти власності.

13. Відповідальність за статтею 314 КК настає, коли в організм іншої особи проти її волі будь-яким способом було введено наркотичний засіб, психотропну речовину чи їх аналог. Злочин вважається закінченим з моменту введення зазначених засобу або речовини.

За змістом частини 2 статті 314 КК і статті 1 Закону «Про заходи протидії незаконному обігу ...» під наркотичною залежністю слід розуміти стан особи, який характеризується хворобливою пристрастю до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, що виникла внаслідок їх незаконного введення в її організм. Вирішуючи питання про те, чи призвело до наркотичної залежності потерпілого незаконне введення в його організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, суди мають виходити як з обставин справи, так і з висновку експерта.

При кваліфікації цього злочину за ознакою незаконного введення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в організм двох і більше осіб (частина 2 статті 314 КК потрібно враховувати, що такі дії повинні охоплюватись єдиним злочинним наміром винного і вчинятись, як правило, в одному й тому ж місці та без значного розриву в часі. У випадках, коли зазначені засоби (речовини) було незаконно введено в організм двох і більше осіб у різні проміжки часу і це не охоплювалось єдиним умислом, має місце повторність даного злочину.

Використання безпорадного стану потерпілого як кваліфікуюча ознака незаконного введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (частина 3 статті 314 КК) наявна в тих випадках, коли особа за своїм фізичним або психічним станом була неспроможна розуміти характер та наслідки вчинюваних щодо неї дій або чинити опір (через малолітній вік, фізичні вади, розлад психічної діяльності, хворобливий або непритомний стан тощо). Для визнання незаконного введення таким, що вчинене з використанням безпорадного стану, не має значення, винний сам довів потерпілого до такого стану чи останній виник незалежно від його дій.

Кваліфікація за частиною 3 статті 314 КК за ознакою настання смерті потерпілого можлива тоді, коли встановлено, що це сталося саме внаслідок незаконного введення в його організм проти його волі наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. При цьому дії винного мають характеризуватися прямим умислом щодо насильницького введення в організм людини зазначених засобів чи речовин і необережністю щодо настання смерті. Вони повністю охоплюються частиною 3 статті 314 і додатковою кваліфікації за статтею 119 КК не потребують.

Якщо ж умисел винного був спрямований на позбавлення потерпілого життя, злочинні дії підлягають кваліфікації за частиною 1 або відповідними пунктами частини 2 статті 115 та частини 2 чи частини 3 статті 314 КК.

14. Під схилянням до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів (стаття 315 КК потрібно розуміти будь-які умисні ненасильницькі дії, спрямовані на збудження в іншій особі бажання вжити ці засоби або речовини хоча б один раз (пропозицію, умовляння, пораду, переконування тощо). Відповідальність за даний злочин настає незалежно від наслідків схиляння, тобто від того, вжила інша особа наркотичний засіб, психотропну речовину або їх аналог чи відмовилася це зробити.

Дії винного, спрямовані на збудження бажання вжити наркотичний засіб, психотропну речовину або їх аналог у двох осіб і більше, кваліфікуються за частиною 2 статті 315 КК тоді, коли вони охоплювались єдиним умислом винного і вчинялись, як правило, в одному й тому ж місці без значного розриву в часі.

Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів неповнолітнього утворює склад злочину, передбаченого частиною 2 статті 315 КК. Дії особи, яка поряд зі схилянням неповнолітнього до вживання таких засобів чи речовин залучала його до участі в організації або утриманні місця для їх вживання, виробництва чи виготовлення, мають кваліфікуватися за сукупністю злочинів, передбачених частиною 2 статті 317 і частиною 2 статті 315 КК.

Якщо особа, яка схиляла когось до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів, збувала ці засоби, речовини споживачеві або брала участь у їх викраденні, незаконному виробництві, виготовленні, придбанні, зберіганні, перевезенні, пересиланні з метою збуту або без такої мети, її дії належить кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених статтею 315 і відповідно статті 307, або статті 308, або статті 309 КК.

15. Під незаконним публічним вживанням наркотичних засобів (стаття 316 КК слід розуміти вживання їх відкритим (очевидним для інших осіб) способом. Це можуть бути ін'єкція наркотичної рідини, куріння гашишу, крепу, опію, вживання макової соломи тощо. Відповідальність настає незалежно від того, вживає наркотики публічно одна особа чи група осіб.

Для відповідальності за вживання наркотичних засобів групою осіб не має значення, вживали її учасники наркотики при інших особах чи в їх відсутності. Важливим є те, що групове вживання наркотичних засобів

здійснюється в таких місцях, як школи, училища, технікуми, коледжі, вищі навчальні заклади, стадіони, кінотеатри, театри, дискотеки та інші подібні заклади. Під іншими місцями масового перебування громадян маються на увазі вокзали, пристані, пляжі, парки, дитячі майданчики, підземні переходи, вулиці, площі тощо.

16. За змістом статті 317 КК під місцями для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів розуміються будь-які жилі або нежилі приміщення (будинки, квартира, казино, більярдна, лазня, гараж, сарай, склад, горище, підвал, землянка тощо) за умови, що вони визначені для використання із зазначеною метою.

Організація такого місця полягає у вчиненні однієї чи кількох особами дій, що фактично призвели до його створення або були на це спрямовані (підшукування приміщення, готування пристроїв для вживання, виробництва та виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин, залучення клієнтів і співучасників, розроблення конспіративних заходів тощо). Злочин вважається закінченим з моменту створення такого місця незалежно від того, почало воно функціонувати чи ні.

Утримання зазначеного місця – це сукупність дій по підтриманню його функціонування (матеріальне забезпечення, охорона, залучення й обслуговування клієнтів, здійснення конспіративних заходів тощо). Особа, яка утримує таке місце, може як володіти ним, так і розпоряджатися на інших підставах.

Під наданням приміщення для вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів потрібно розуміти забезпечення можливості одній чи декільком особам використати його в такий спосіб хоча б один раз.

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого статтею 317 КК, характеризується виною у виді прямого умислу. Обов'язковою ознакою діяння є спеціальна мета – забезпечити незаконне вживання, виробництво чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Якщо особа поряд з організацією (утриманням) місця чи наданням приміщення для незаконного вживання, виробництва або виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів викрадала ці засоби чи речовини або займалася їх незаконним виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням з метою чи без мети збуту, збувала їх або схиляла інших осіб до їх вживання, її дії необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених статтею 317 і відповідно статтею 307, або статтею 308, або статтею 309, або статтею 315 КК.

Утримання місця, надання приміщення одночасно для вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та для розпуску кваліфікується за сукупністю злочинів, передбачених статтями 317 та 302 КК.

17. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого статтею 318 КК, полягає в незаконному виготовленні, підробленні, використанні або збуті

підроблених чи незаконно одержаних документів, які дають право на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, призначених для вироблення, виготовлення цих засобів чи речовин.

Збутом таких документів є будь-яка оплатна чи безоплатна форма їх реалізації (продаж, обмін, сплата боргу тощо) особою, що виготовила, підробила чи незаконно одержала такий документ, а так само іншою особою, яка усвідомлює, що документ підроблений або незаконно одержаний.

Використання зазначених документів має місце при їх поданні або пред'явленні на підприємства, в установи чи організації з метою отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів. Злочин вважається закінченим з моменту подання або пред'явлення цих документів незалежно від того, чи змогла особа отримати зазначені засоби (речовини). Факт одержання таких засобів або речовин має розглядатись як незаконне їх придбання і за наявності до того підстав додатково кваліфікуватися залежно від мети за статтею 307, або статтею 309, або статтею 311 КК. Якщо ж дії винної особи було препинено в момент подання чи пред'явлення фальшивих документів, вчинене треба додатково кваліфікувати як замах на незаконне придбання цих засобів (речовин).

18. Відповідно до статті 15 Закону «Про наркотичні засоби ...» видача лікарем рецепта на право придбання наркотичних засобів і психотропних речовин здійснюється за правилами, встановленими МОЗ. Умисна видача таких рецептів у супереччя цим правилам із корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах тягне відповідальність за статтею 319 КК. Злочин вважається закінченим з моменту незаконної видачі рецепта.

19. Вирішуючи питання про відповідальність за статтею 320 КК за порушення встановлених правил посіву або вирощування маку снотворного чи конопель, а також за порушення правил виробництва, виготовлення, зберігання, обліку, відпуску, розподілу, торгівлі, перевезення, пересилання чи використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, призначених для виробництва чи виготовлення цих засобів (речовин), суди повинні з'ясувати, які конкретно правила були порушені. При цьому потрібно мати на увазі, що загальні правила обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів встановлено Законом «Про наркотичні засоби ...», а також Положенням про порядок здійснення діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 3 січня 1996 р. № 6 та іншими нормативними актами Кабінету Міністрів, міністерств і відомств.

Від складу злочинів, передбачених статтями 307 і 310 КК, склад злочину, відповідальність за який настає за статтею 320 КК, відрізняється тим, що в даному разі виготовлення, зберігання, розподіл, реалізація наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, посів або вирощування маку снотворного чи конопель здійснюються на законних підставах, але з порушенням правил обігу цих засобів, речовин або наркотиковмісних рослин.

Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів може бути вчинено як умисно, так і з необережності. Відповідальність за статтею 320 КК несуть як службові, так і інші особи, які у зв'язку з виконанням своїх службових або фахових обов'язків повинні додержувати зазначених правил (зокрема, працівники аптек, а також баз і складів, де зберігаються лікарські препарати, лікувальних закладів, науково-дослідних установ, лабораторій, підприємств, які вирощують наркотиковмісні рослини або виготовляють наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори).

20. Однією з кваліфікуючих ознак злочинів даного виду є розмір наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: значний, великий або особливо великий. При його визначенні судам слід керуватися Таблицями 1-3.

3 урахуванням того, що статтею 44 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено відповідальність за незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах, відповідальність за частиною першою статті 309 КК настає в разі вчинення зазначених у цій частині незаконних дій з наркотичними засобами або психотропними речовинами у розмірах, які становлять величину між верхньою межею невеликих розмірів і нижньою межею великих розмірів, зазначених у Таблицях 1 і 2.

21. Вирішуючи питання про кваліфікацію дій винного, суд повинен мати на увазі, що в тих випадках, коли вони були пов'язані з наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами різних видів, розмір цих засобів (речовин) визначається виходячи з їх загальної кількості. Якщо ж поряд із такими засобами чи речовинами предметом злочину був ще й прекурсор, неприпустимо об'єднувати їх кількість із кількістю останнього. Можна складати лише кількість прекурсорів різних видів.

22. Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах тягнуть відповідальність за статтею 44 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

23. Звернути увагу судів на те, що за чинним законодавством звільнення від кримінальної відповідальності здійснюється виключно судом. У зв'язку з цим слід мати на увазі, що звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі частини 4 статті 307 КК за злочини, передбачені частиною 1 цієї статті та частиною 1 статті 309 КК, допускається лише за умови, що винна особа добровільно здала наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналоги і вказала джерело придбання цих засобів (речовин) або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних із їх незаконним обігом.

Здача наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів визнається добровільною, якщо відбулася за обставин, коли особа мала й усвідомлювала можливість продовжувати протиправну діяльність, але не побажала цим скористатися. Звільнення від кримінальної відповідальності та

закриття кримінальної справи із зазначених підстав має здійснюватися за правилами, передбаченими статтями 7, 71, 72 КПК. За такими ж правилами звільняється від кримінальної відповідальності на підставі частини 4 статті 309 КК за дії, передбачені частиною 1 цієї статті, винна особа, яка добровільно звернулася до лікувального закладу і розпочала лікування від наркоманії.

Вирішуючи питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності з цієї підстави, суду необхідно з'ясувати, чи дійсно особа страждала на наркоманію і потребувала лікування від неї, чи дійсно вона звернулася до лікувального закладу і розпочала лікування добровільно, а не вимушено і чи дійсно ставить за мету вилікуватися від наркоманії, а не ухилитись у такий спосіб від кримінальної відповідальності за вчинений злочин.

24. За змістом норм, передбачених частиною 4 статті 307 та частиною 4 статті 309 КК, особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності незалежно від того, коли вона вчинила дії, які дають для цього підстави, але до закінчення судового слідства.

25. Звернути увагу судів на те, що при постановленні вироків обов'язково має визначатися доля речових доказів - наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, обладнання для їх виготовлення, а також прекурсорів. При цьому треба керуватись інструкцією про порядок знищення вилучених із незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, використання яких у законному обігу визнано недоцільним, а також обладнання для їх виготовлення (затверджена спільним наказом МВС, СБУ, Генеральної прокуратури, МОЗ, Міністерства юстиції та Верховного Суду України від 27 червня 1995 р. № 437; зареєстрована Міністерством юстиції України 10 липня 1995 р. за № 210/746).

26. При розгляді судами справ даної категорії треба приділяти увагу з'ясуванню причин вчинення злочинів та умов, які цьому сприяли, і вживати належних заходів до їх усунення. У разі встановлення місця вирощування наркотиковмісних рослин, а також фактів відсутності належного контролю за використанням присадибних та інших земельних ділянок громадян, внаслідок чого на них висіваються й вирощуються мак снотворний чи коноплі, суди з додержанням правил, передбачених КПК, повинні повідомляти про це органи державної влади для відповідного реагування.

27. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 1998 р. № 3 «Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з наркотичними засобами, психотропними речовинами та прекурсорами».

Голова Верховного Суду України

В.Ф.Бойко

Секретар Пленуму, суддя
Верховного Суду України

М.П.Селіванов

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 6 травня 2000 р. № 770

ПЕРЕЛІК
наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів

Таблиця І

Список № 1

Особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких заборонено

Міжнародна незареєстрована назва	Хімічна назва
Альфа-метилтіофентаніл	<i>N</i> -[1-[1-метил-2-(2-тієніл)етил]-4-піперидил]-пропіонанілід
Альфа-метилфентаніл	<i>N</i> -[1-(<i>a</i> -метилфенетил)-4-піперидил]-пропіонанілід
Ацетил-альфа-метилфентаніл	<i>N</i> -(1-(<i>a</i> -метилфенетил)-4-піперидил)-ацетанілід
Ацеторфін	3- <i>o</i> -ацетилтетрагідро-7 <i>a</i> -(1-гідрокси-1-метилбутил)-6,14-ендоетаноорипавін
Бета-гідрокси-3-метилфентаніл	<i>N</i> -[1-(<i>b</i> -гідроксифенетил)-3-метил-4-піперидил]-пропіонанілід
Бета-гідроксифентаніл	<i>N</i> -[1-(<i>b</i> -гідроксифенетил)-4-піперидил]-пропіонанілід
Героїн	діацетилморфін
Дезоморфін	дигідродезоксиморфін
Дигідроеторфін	7,8-дигідро-7 <i>a</i> -[1-(<i>R</i>)-гідрокси-1-метилбутил]-6,14-ендо-етанотетрагідроорипавін
Еторфін	7,8-дигідро-7 <i>a</i> -(1-(<i>R</i>)-гідрокси-1-метилбутил)-6,14-ендо-етанотетрагідроорипавін
Канабіс, смола канабісу, екстракти і настойки канабісу	
обемідон	4-мета-гідроксифеніл-1-метил-4-пропіонілпіперидин
Кокаїновий кущ, кока лист	
Кустарно виготовлені препарати з ефедрину, псевдоефедрину, фенілпропаноламіну (ФПА, норефедрин) або препаратів, які їх містять	
Макова солома, концентрат з макової соломи	усі частини, цілі чи подрібнені (за винятком дозрілого насіння), рослини виду мак снотворний, зібрані будь-яким способом, що містять алкалоїди, а

	також речовини, які отримують з цієї макової соломи
3-метилтіофентаніл	<i>N</i> -[3-метил-1-[2-(2-тієніл)етил]-4-піперидил]-пропіонанілід
3-метилфентаніл	<i>N</i> -(3-метил-1-фенетил-4-піперидил)-пропіонанілід
Меткатинон (ефедрон)	2-(метиламіно)-1-фенілпропан-1-он
МППП (десметилпродин)	1-метил-4-феніл-4-піперидинол пропіонат (ефір)
Опій	
Пара-фторфентаніл	4'-фтор- <i>N</i> -(1-фенетил-4-піперидил)-пропіонанілід
Пепап	1-фенетил-4-феніл-4-піперидинол ацетат (ефір)
Реміфентаніл	1-(2-метоксикарбонілетил)-4-(фенілпропіонаміно)піперидин-4-карбоксиметилловий ефір
Тіофентаніл	<i>N</i> -[1-[2-(2-тієніл)етил]-4-піперидил]-пропіонанілід

Примітка. До цього списку також включаються:

ізомери (якщо вони свідомо не виключені) перелічених у ньому наркотичних засобів у разі, коли існування таких ізомерів можливе;

складні та прості ефіри (якщо вони не включені до інших списків) перелічених у цьому списку наркотичних засобів у разі, коли існування таких ефірів можливе;

солі всіх перелічених у ньому наркотичних засобів, включаючи солі складних та простих ефірів і ізомерів, у разі, коли існування таких солей можливе.

абзац п'ятий примітки виключено

Список № 2

Особливо небезпечні психотропні речовини, обіг яких заборонено

Міжнародна незареєстрована назва	Хімічна назва
Броламфетамін (ДЮБ, ДОВ)	(±)-4-бромо-2,5-диметокси- <i>a</i> -метилфенетиламін
<i>N</i> -гідрокси-МДА (<i>N</i> -гідроксиметилен, діоксіамфетамін)	(±)- <i>N</i> -[<i>a</i> -метил-3,4-(метилендіокси)фенетил]-гідроксиламін
ДЕТ (діетилтриптамін)	3-[2-(діетиламіно)етил]-індол
ДМА (2,5-диметоксіамфетамін)	(±)-2,5-диметокси- <i>a</i> -метилфенетиламін
ДМГП	3-(1,2-диметилгептил)-7,8,9,10-тетрагідро-6,6,9-триметил-6 <i>H</i> -добензо- [<i>b,d</i>]-піран-1-ол
ДМТ (диметилтриптамін)	3-[2-(диметиламіно)етил]-індол
ДОЕТ (2,5-диметокси-4-етиламфетамін)	(±)-4-етил-2,5-диметокси- <i>a</i> -фенетиламін
<i>N</i> -етилтенамфетамін (МДЕ, <i>N</i> -етил-МДА)	(±)- <i>N</i> -етил- <i>a</i> -метил-3,4-(метилендіокси)фенетиламін

Етициклідин (ФЦГ)	<i>N</i> -етил-1-фенілциклогексиламін
Етриптамін	3-(2-амінобутил)індол
Катинон	(-)-(S)-2-амінопропіофенон
(±)-лізергід (ЛСД, ЛСД-25)	9,10-дидегідро- <i>N,N</i> -діетил-6-метилерголін-8 <i>b</i> -лізергінової кислоти
Кустарно виготовлені препарати з ефедрину, псевдоєфедрину, фенілпропаноламіну (ФПА, норефедрин) або препаратів, які їх містять	
МДМА (3,4-метилендіоксиметамфетамін)	(±)- <i>N,α</i> -диметил-3,4-(метилендіокси)фенетиламін
Мескалін	3,4,5-триметоксифенетиламін
4-метиламінорекс	(±)- <i>cis</i> -2-аміно-4-метил-5-феніл-2-оксазолін
4-МТА	-метил-4-метилтіофенетиламін
ММДА (5-метокси-3,4-метилендіоксіамфетамін)	2-метокси- <i>α</i> -метил-4,5-(метилендіокси)фенетиламін
Парагексил	3-гексил-7,8,9,10-тетрагідро-6,6,9-триметил-6 <i>H</i> -дibenзо-[<i>b,d</i>]-піран-1-ол
ПМА (параметоксіамфетамін)	<i>p</i> -метокси- <i>α</i> -метилфенетиламін
Псилоцибін	3-[2-(диметиламіно)етил]-індол-4-іл дигідрофосфат
Псилоцин	3-[2-(диметиламіно)етил]-індол-4-ол
Роліциклідин (РНР, РСРУ)	1-(1-фенілциклогексил)піролідин
СТП (ДОМ)	2,5-диметокси- <i>α</i> , 4-диметилфенетиламін
Тенамфетамін (МДА)	<i>α</i> -метил-3,4-(метилендіокси)фенетиламін
Теноциклідин (ТСР)	1-[1-(2-тієніл)циклогексил]піперидин
Тетрагідроканнабінол (наступні ізомери та їх стереохімічні варіанти)	7,8,9,10-тетрагідро-6,6,9-триметил-3-пентил-6 <i>H</i> -дibenзо[<i>b,d</i>]-піран-1-ол
	(9 <i>R</i> , 10 <i>aR</i>)-8,9,10, 10 <i>a</i> -тетрагідро-6,6,9-триметил-3-пентил-6 <i>H</i> -дibenзо[<i>b,d</i>]-піран-1-ол
	(6 <i>aR</i> , 9 <i>R</i> , 10 <i>aR</i>)-6 <i>a</i> ,9,10,10 <i>a</i> -тетрагідро-6,6,9-триметил-3-пентил-6 <i>H</i> -дibenзо-[<i>b,d</i>]-піран-1-ол
	(6 <i>aR</i> , 10 <i>aR</i>)-6 <i>a</i> ,7,10,10 <i>a</i> -тетрагідро-6,6,9-триметил-3-пентил-6 <i>H</i> -дibenзо-[<i>b,d</i>]-піран-1-ол
	6 <i>a</i> ,7,8,9-тетрагідро-6,6,9-триметил-3-пентил-6 <i>H</i> -дibenзо[<i>b,d</i>]-піран-1-ол
	(6 <i>aR</i> ,10 <i>aR</i>)-6 <i>a</i> ,7,8,9,10,10 <i>a</i> -гексагідро-6,6-диметил-9-метил-3-пентил-6 <i>H</i> -дibenзо [<i>b,d</i>]-піран-1-ол
ТМА (3,4,5-триметоксіамфетамін)	(±)-3,4,5-триметокси- <i>α</i> -метилфенетиламін

Фенциклідин	1-(1-фенілциклогексил)піперидин
-------------	---------------------------------

Примітка. До цього списку також включаються солі всіх перелічених у ньому речовин у разі, коли існування таких солей можливе.

Список № 3

Рослини, які містять наркотичні засоби та психотропні речовини і обіг яких допускається для промислових цілей

Міжнародна незареєстрована назва	Пояснення назви
Рослини виду мак снотворний (<i>Papaver somniferum</i> L)	рослини виду папавер сомніферум Л (опійний, у тому числі олійний та інші, що містять опій)
Рослини роду коноплі (<i>Cannabis</i>)	рослини будь-якого виду роду канабіс

Примітка. Культивування рослин виду мак снотворний для виробництва насіння допускається лише за умови використання насіння, зібраного із сортів рослин, у висушеній соломі яких вміст морфіну не перевищував 0,15 відсотка.

Культивування рослин роду коноплі для промислових цілей, за винятком виробництва та (або) виготовлення наркотичних засобів і психотропних речовин, допускається за умови використання насіння, зібраного із сортів рослин, у висушеній соломі яких вміст тетрагідроканнабінолу не перевищував 0,15 відсотка.

Таблиця II

Список № 1

Наркотичні засоби, обіг яких обмежено

Міжнародна незареєстрована назва	Хімічна назва
Алілпродин	3-аліл-1-метил-4-феніл-4-пропіоноксипіперидин
Алфентаніл	<i>N</i> -[1-[2-(4-етил-4,5-дигідро-5-оксо-1 <i>H</i> -тетразол-1-ил)-етил]-4-(метоксиметил)-4-піперидиніл]- <i>N</i> -фенілпропанамід
Альфапродин	<i>альфа</i> -3-етил-1-метил-4-феніл-4-пропіоноксипіперидин
Альфаметадол	<i>альфа</i> -6-диметиламіно-4,4-дифеніл-3-гептанол
Альфапродин	<i>альфа</i> -1,3-диметил-4-феніл-4-пропіоноксипіперидин
Альфацетилметадол	<i>альфа</i> -3-ацетокси-6-диметиламіно-4,4-дифенілгептан
Анілеридин	етильовий ефір 1- <i>пара</i> -амінофенетил-4-фенілпіперидин-4-карбонової кислоти
Ацетилдигідрокодеїн	6-ацетокси-3-метокси- <i>N</i> -метил-4,5-

	епоксиморфінан
Ацетилметадол	3-ацетокси-6-диметиламіно-4,4-дифенілгептан
Безитрамід	1-(3-ціано-3,3-дифенілпропіл)-4-(2-оксо-3-пропіоніл-1-бензимидазолініл-піперидин
Бензетидин	етилловий ефір 1-(2-бензилоксиетил)-4-фенілпіперидин-4-карбонової кислоти
Бетамепродин	<i>бета</i> -3-етил-1-метил-4-феніл-4-пропіоноксипіперидин
Бетаметадол	<i>бета</i> -6-диметиламіно-4-4-дифеніл-3-гептанол
Бетапродин	<i>бета</i> -1,3-диметил-4-феніл-4-пропіоноксипіперидин
Бетацетилметадол	<i>бета</i> -3-ацетокси-6-диметиламіно-4,4-дифенілгептан
Бупренорфін	21-циклопропіл-7a-[(S)-1-гідрокси-1,2,2-триметилпропіл]-6,14- <i>ендо</i> -етилен-6,7,8,14-тетрагідроорипавін
Гідрокодон	4,5-епокси-3-метокси-17-метилморфінан-6-он
Гідроксипетидин	дигідрокодеїнон
Гідроморфінол	14-гідроксидигідроморфін
Гідроморфон	дигідроморфінон
Декстроморамід	(+)-4-[2-метил-4-оксо-3,3-дифеніл-4-(1-піролідиніл)-бутил]морфолін
Декстпропоксифен	<i>альфа</i> -(+)-4-диметиламіно-1,2-дифеніл-3-метил-2-бутанолпропіонат
Дигідрокодеїн	4,5-епокси-6-гідрокси-3-метокси-N-метилморфінан
Дигідроморфін	7,8-дигідроморфін
Дименоксадол (естоцин)	2-диметиламіноетил-1-етокси-1,1-дифенілацетат
Димепгептанол	6-диметиламіно-4,4-дифеніл-3-гептанол
Диметилтіамбутен	3-диметиламіно-1,1-ди-(2'-тієніл)-1-бутен
Дипіпанон	4,4-дифеніл-6-піперидин-3-гептанон
Дифеноксилат	етилловий ефір 1-(3-ціано-3,3-дифенілпропіл)-4-фенілпіперидин-4-карбонової кислоти
Дифеноксин	1-(3-ціано-3,3-дифенілпропіл)-4-фенілізопекотинова кислота
Діампромід	N-[2-(метилфенетиламіно)пропіл]-пропіонанілід
Діетилтіамбутен	3-діетиламіно-1,1-ди-(2'-тієніл)-1-бутен
Діоксафетил бутират	етил-4-морфоліно-2,2-дифенілбутират
Дротекбанол	3,4-диметокси-17-метилморфінан-6b,14-діол
Екгонін, його складні ефіри та похідні, які можуть бути перетворені в екгонін і кокаїн	тропін-2-карбонова кислота
Етилметилтіамбутен	3-етилметиламіно-1,1-ди-(2'-тієніл)-1-бутен
Етилморфін	3-етилморфін
Етоксеридин	етилловий ефір 1-[2-(2-гідроксиетокси)етил]-4-фенілпіперидин-4-карбонової кислоти

Етонітазен	1–діетиламіноетил–2– <i>para</i> –етоксибензил–5–нітробензимидазол
Ізометадон	6–диметиламіно–5–метил–4,4–дифеніл–3–гексанон
Клонітазен	2– <i>para</i> –хлорбензил–1–діетиламіноетил–5–нітробензимидазол
Кодеїн	3–метилморфін
Кодоксим	дигідрокодеїнон–6–карбоксиметил оксим
Кокаїн	метиловий ефір бензоїлєконгінуну
Левометорфан	(–)–3–метокси– <i>N</i> –метилморфінан
Левоморамід	(–)–4–[2–метил–4–оксо–3,3–дифеніл–4–(1–піролідиніл)–бутил]–морфолін
Леворфанол	(–)–3–гідрокси– <i>N</i> –метилморфінан
Левофенацилморфан	(–)–3–гідрокси– <i>N</i> –фенацилморфінан
Метадон (фенадон)	6–(диметиламіно)–4,4–дифеніл–3–гептанон
Метадону проміжний продукт	4–ціано–2–диметиламіно–4,4–дифенілбутан
Метазоцин	2'–гідрокси–2,5,9–триметил–6,7–бензоморфан
Метилдезорфін	6–метил– <i>дельта</i> –6–дезоксиморфін
Метилдигідроморфін	6–метилдигідроморфін
Метопон	5–метилдигідроморфінон
Мірофін	міристилбензилморфін
Мораміду проміжний продукт	2–метил–3–морфоліно–1,1–дифенілпропанкарбонова кислота
Морфєридин	етиловий ефір 1–(2–морфоліноетил)–4–фенілпіперидин–4–карбонової кислоти
Морфін	3,6–дигідрокси– <i>N</i> –метил–4,5–єпоксиморфінєн–7
Морфін метобромід та інші азотисті похідні морфіну	морфін метилбромід
Морфін– <i>N</i> –оксид	3,6–дигідрокси– <i>N</i> –метил–4,5–єпоксиморфінєн–7– <i>N</i> –оксид
Нікодикодин	6–нікотинілдигідрокодеїн
Нікокодин	6–нікотинілкодеїн
Нікоморфін	3,6–динікотинілморфін
Норациметадол	($\pm$)– <i>a</i> –3–ацетокси–6–метиламіно–4,4–дифенілгептан
Норкодеїн	<i>N</i> –деметилкодеїн
Норлеворфанол	(–)–3–гідроксиморфінан
Норметадон	6–диметиламіно–4,4–дифеніл–3–гексанон
Норморфін	деметилморфін
Норпіпанон	4,4–дифеніл–6–(1–піперидил)–3–гексанон
Оксикодон	14–гідроксидигідрокодеїнон
Оксиморфон	14–гідроксидигідроморфінон
Омнопон	суміш алкалоїдів опіуму
Пентазоцин	(2 <i>R</i> *, 6 <i>R</i> *, 11 <i>R</i> *)–1,2,3,4,5,6–гексагідро–6,11–диметил–3–(3–метил–2–бутеніл)–2,6–метано–3–бензазоцин–8–ол
Петидин	етиловий ефір 1–метил–4–фенілпіперидин–4–

	карбонової кислоти
Петидину проміжний продукт А	4-ціано-1-метил-4-фенілпіперидин
Петидину проміжний продукт В	етилловий ефір 4-фенілпіперидин-4-карбонової кислоти
Петидину проміжний продукт С	1-метил-4-фенілпіперидин-4-карбонова кислота
Пімінодин	етилловий ефір 4-феніл-1-(3-феніламінопропіл)піперидин-4-карбонової кислоти
Піритрамід	1-(3-ціано-3,3-дифенілпропіл)-4-(1-піперидил)піперидино-4-карбоксіамід
Прогептазин	1,3-диметил-4-феніл-4-пропіонілоксіазациклогептан
Проперидин	ізопропіловий ефір 1-метил-4-фенілпіперидин-4-карбонової кислоти
Пропірам	N-(1-метил-2-піперидилетил)-N-2-піридилпропіонамід
Рацеметорфан	(±)-3-метокси-N-метилморфінан
Рацеморамід	(±)-4-(2-метил-4-оксо-3,3-дифеніл-4-(1-піролідиніл)бутил)-морфолін
Рацеморфан	(±)-3-гідрокси-N-метилморфінан
Суфентаніл	N-[4-(метоксиметил)-1-[2-(2-тієніл)-етил]-4-піперидил]-пропіонанілід
Тебаїн	3,6-диметокси-N-метил-4,5-епоксиморфінадієн-6,8
Тебакон	ацетилдигідрокодеїнон
Тилідин	(±)-етил-транс-2-(диметиламіно)-1-феніл-3-циклогексене-1-карбоксилат
Тримеперидин (промедол)	1,2,5-триметил-4-феніл-4-пропіоноксипіперидин
Фенадоксон	6-морфоліно-4,4-дифеніл-3-гептанон
Феназоцин	2-гідрокси-5,9-диметил-2-фенетил-6,7-бензоморфан
Фенампромід	N-(1-метил-2-піперидилетил)пропіонанілід
Феноморфан	3-гідрокси-N-фенетилморфінан
Феноперидин	етилловий ефір 1-(3-гідрокси-3-фенілпропіл)-4-фенілпіперидин-4-карбонової кислоти
Фентаніл	1-фенетил-4-N-пропіоніланілінопіперидин
Фолькодин	морфолінілетилморфін
Фуретидин	етилловий ефір 1-(2-тетрагідрофурфурилоксіетил)-4-фенілпіперидин-4-карбонової кислоти

Примітка. До цього списку також включаються:

ізомери (якщо вони свідомо не виключені з перелічених у ньому наркотичних засобів) у разі, коли існування таких ізомерів можливе;
складні та прості ефіри (якщо вони не включені до інших списків) перелічених у цьому списку наркотичних засобів у разі, коли існування таких ефірів можливе;

солі всіх перелічених у ньому наркотичних засобів, включаючи солі складних та простих ефірів, ізомерів, у разі, коли існування таких солей можливе.

Список № 2 Психотропні речовини, обіг яких обмежено

Міжнародна незареєстрована назва	Хімічна назва
Амфетамін	(±)- <i>a</i> -метилфенетиламін
Глютетимід	2-етил-2-фенілглутаримід
Дексамфетамін	(+)- <i>a</i> -метилфенетиламін
Дронабінол ((-)- <i>транс-дельта</i> -9-тетрагідроканабінол)	(6 <i>aR</i> ,10 <i>aR</i>)-6 <i>a</i> ,7,8,10 <i>a</i> -тетрагідро-6,6,9-триметил-3-пентил-6 <i>H</i> -добензо[<i>b,d</i>]-піран-1-ол
Левамфетамін	(-)-(<i>R</i>)- <i>a</i> -метилфенетиламін
Левометамфетамін	(-)- <i>N,a</i> -диметилфенетиламін
Меклоквалон	3-(<i>o</i> -хлорфеніл)-2-метил-4(3 <i>H</i>)-хіназолінон
Метаквалон	2-метил-3-(<i>o</i> -толіл)-4(3 <i>H</i>)-хіназолінон
Метамфетамін	(+)-(<i>S</i>)- <i>N,a</i> -диметилфенетиламін
Метамфетамін-рацемат	(±)- <i>N,a</i> -диметилфенетиламін
Метилфенідат	метил- <i>a</i> -феніл-2-піперидинацетат
Секобарбітал	5-аліл-5-(1-метилбутил)барбітурова кислота
2С-В	4-бромо-2,5-диметоксифенетиламін
Фенетилін	7-[2-[(<i>a</i> -метилфенетил)аміно]-етил]-теофілін
Фенметразин	3-метил-2-фенілморфолін
Ціпепрол	<i>альфа</i> -(<i>a</i> -метоксibenзил)-4-(<i>b</i> -метоксифенетил)-1-піперазинетанол

Примітка. До цього списку також включаються солі всіх перелічених у ньому речовин у разі, коли існування таких солей можливе.

Таблиця III

Список № 1 Наркотичні засоби, обіг яких обмежено і стосовно яких допускаються виключення деяких заходів контролю

1. Препарати ацетилдігидрокодеїну, дігидрокодеїну, етилморфіну, кодеїну, нікодикодину, нікокодину, норкодеїну, фолькодину

за умови, що вони поєднані з одним або кількома інгредієнтами і містять не більш як 100 мг наркотичного засобу на одиницю дози з концентрацією не

більш як 2,5 відсотка у нерозділених препаратах.

2. Препарати пропіраму, що містять не більш як 100 мг пропіраму на одиницю дози, поєднані щонайменше з такою ж кількістю метилцелюлози.

3. Препарати декстропропоксифену

для орального застосування, що містять не більш як 135 мг декстропропоксифену на одиницю дози або з його концентрацією не більш як 2,5 відсотка у нерозділених препаратах, за умови, що такі препарати не містять будь-яких речовин, які перебувають під контролем відповідно до Конвенції про психотропні речовини 1971 року.

4. Препарати кокаїну,

що містять не більш як 0,1 відсотка кокаїну в перерахунку на кокаїн–основу, та

препарати опію або морфіну,

що містять не більш як 0,2 відсотка морфіну в перерахунку на безводну морфін–основу і поєднані з одним або кількома інгредієнтами таким чином, що наркотичний засіб не може бути вилучений з даного препарату легкодоступними способами або в кількості, яка може становити небезпеку для здоров'я людини.

5. Препарати дифеноксину,

що містять не більш як 0,5 мг дифеноксину на одиницю дози і не менш як 5 відсотків атропіну сульфату на одиницю дози дифеноксину.

6. Препарати дифеноксилату,

що містять не більш як 2,5 мг дифеноксилату на одиницю дози в перерахунку на основу і атропіну сульфат, вміст якого еквівалентний не менш як 1 відсотку на одиницю дози дифеноксилату.

7. Порошок кореня іпеакауани та опію,

що містить 10 відсотків опію в порошку, 10 відсотків кореня іпеакауани в порошку, добре змішаних з 80 відсотками будь-якого іншого інгредієнта в порошку, що не містить будь-яких наркотичних засобів.

8. Препарати, виготовлені за будь-якою формулою, наведеною у цьому списку, а також суміш таких препаратів з будь-якою речовиною, що не містить наркотичних засобів.

Примітка. Наркотичні (психотропні) лікарські засоби з незначним вмістом наркотичних засобів або психотропних речовин і прекурсорів, включених до відповідних таблиць переліку, з яких ці засоби чи речовини не можуть бути вилучені легкодоступним способом у кількості, що дає змогу зловживати ними, можуть виключатися із сфери дії деяких заходів контролю за їх обігом.

Список № 2

Психотропні речовини, обіг яких обмежено і стосовно яких допускаються виключення деяких заходів контролю

Міжнародна незарєстрована назва	Хімічна назва
------------------------------------	---------------

Алобарбітал	5,5-діалілбарбітурова кислота
Альпрозолам	8-хлор-1-метил-6-феніл-4 <i>H</i> - <i>s</i> -тріазоло[4,3- <i>a</i>]-1,4-бензодіазепін
Амінорекс	2-аміно-5-феніл-2-оксазолін
Амобарбітал	5-етил-5-(3-метилбутил)барбітурова кислота
Амфепрамон	1-феніл-2-діетиламіно-1-пропанон
Барбітал	5,5-діетилбарбітурова кислота
Бензфетамін	(+)- <i>N</i> -бензил- <i>N</i> , α -диметилфенетиламін
Бромазепам	7-бром-1,3-дигідро-5-(2-піридил)-2 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-2-он
Бротізолам	2-бром-4-(<i>o</i> -хлорофеніл)-9-метил-6 <i>H</i> -тієно[3,2- <i>f</i>]- <i>s</i> -тріазоло[4,3- <i>a</i>]-1,4-діазепін
Буталбітал	5-аліл-5-ізобутилбарбітурова кислота
Бутобарбітал	5-бутил-5-етилбарбітурова кислота
Вінілбітал	5-(1-метилбутил)-5-вінілбарбітурова кислота
Галазепам	7-хлор-1,3-дигідро-5-феніл-1-(2,2,2-трифторетил)-2 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-2-он
Галоксазолам	10-бром-11 <i>b</i> -(<i>o</i> -фторфеніл)-2,3,7,11 <i>b</i> -тетрагідрооксазола[3,2- <i>d</i>]-1,4-бензодіазепін-6(5 <i>H</i>)-он
Делоразепам	7-хлор-5-(<i>o</i> -хлорфеніл)-1,3-дигідро-2 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-2-он
Діазепам	7-хлор-1,3-дигідро-1-метил-5-феніл-2 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-2-он
Естазолам	8-хлор-6-феніл-4 <i>H</i> - <i>s</i> -тріазоло[4,3- <i>a</i>]-1,4-бензодіазепін
Етил лофлазепат	етил-7-хлор-5-(<i>o</i> -фторфеніл)-2,3-дигідро-2-оксо-1 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-3-карбоксилат
Етиламфетамін	<i>N</i> -етил- α -метилфенілетиламін
Етинамат	1-етинилциклогексанол карбамат
Етхлорвінол	1-хлор-3-етил-1-пентен-4-ін-3-ол
ГНВ	γ -оксимасляна кислота
Золпідем (INN)	<i>N,N</i> ,6-триметил-2- <i>p</i> -толилімідазо [1,2-] – 3-ацетамід
Камазепам	7-хлор-1,3-дигідро-3-гідрокси-1-метил-5-феніл-2 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-2-он диметилкарбамат (ефір)
Катин ((+)-норпсевдоефедрин)	(+)-(R)- α -[(R)-1-аміноетил]бензиловий спирт
Кетазолам	11-хлор-8,12 <i>b</i> -дигідро-2,8-диметил-12 <i>b</i> -феніл-4 <i>H</i> -[1,3]-оксазино-[3,2- <i>d</i>]-1,4-бензодіазепін-4,7(6 <i>H</i>)-діон
Клобазам	7-хлор-1-метил-5-феніл-1 <i>H</i> -1,5-бензодіазепін-2,4(3 <i>H</i> ,5 <i>H</i>)-діон
Клоксазолам	10-хлор-11 <i>b</i> -(<i>o</i> -хлорфеніл)-2,3,7,11 <i>b</i> -тетрагідрооксазола-[3,2- <i>d</i>]-1,4-бензодіазепін-6(5 <i>H</i>)-он
Клоназепам	5-(<i>o</i> -хлорфеніл)-1,3-дигідро-7-нітро-2 <i>H</i> -1,4-

	бензодіазепін-2-он
Клоразепат	7-хлор-2,3-дигідро-2-оксо-5-феніл-1 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-3-карбонова кислота
Клотіазепам	5-(<i>o</i> -хлорфеніл)-7-етил-1,3-дигідро-1-метил-2 <i>H</i> -тісно[2,3- <i>e</i>]-1,4-діазепін-2-он
Лефетамін	(-)- <i>N,N</i> -диметил-1,2-дифенілетиламін
Лопразолам	6-(<i>o</i> -хлорфеніл)-2,4-дигідро-2[(4-метил-1-піперазиніл)метилен]-8-нітро-1 <i>H</i> -імідазо-[1,2- <i>a</i>]-1,4-бензодіазепін-1-он
Лоразепам	7-хлор-5-(<i>o</i> -хлорфеніл)-1,3-дигідро-3-гідрокси-2 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-2-он
Лорметазепам	7-хлор-5-(<i>o</i> -хлорфеніл)-1,3-дигідро-3-гідрокси-1-метил-2 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-2-он
Мазиндол	5-(<i>n</i> -хлорфеніл)-2,5-дигідро-3 <i>H</i> -імідазо-[2,1- <i>a</i>]-ізоіндол-5-ол
Медазепам	7-хлор-2,3-дигідро-1-метил-5-феніл-1 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін
Мезокарб	3-(2-толіл)- <i>N</i> -(фенілкарбамоіл)сиднонімін
Мепробамат	2-метил-2-пропіл-1,3-пропандіол дикарбамат
Метилфенобарбітал	5-етил-1-метил-5-фенілбарбітурова кислота
Метиприлон	3,3-діетил-5-метил-2,4-піперидиндіон
Мефенорекс	<i>N</i> -(3-хлорпропіл)- <i>a</i> -метилфенетиламін
Мідазолам	8-хлор-6-(<i>o</i> -фторфеніл)-1-метил-4 <i>H</i> -імідазо-(1,5- <i>a</i>)-1,4-бензодіазепін
Мефентермін (метилфентермін)	<i>N</i> -метил- <i>a,a</i> -диметилфенілетиламін
Німетазепам	1,3-дигідро-1-метил-7-нітро-5-феніл-2 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-2-он
Нітразепам	1,3-дигідро-7-нітро-5-феніл-2 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-2-он
Нордазепам	7-хлор-1,3-дигідро-5-феніл-2 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-2-он
Оксазепам	7-хлор-1,3-дигідро-3-гідрокси-5-феніл-2 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-2-он
Оксазолам	10-хлор-2,3,7,11 <i>b</i> -тетрагідро-2-метил-11 <i>b</i> -фенілоксазо-ло-[3,2- <i>d</i>][1,4]-бензодіазепін-6(5 <i>H</i>)-он
Пемолін	2-аміно-5-феніл-2-оксазолін-4-он
Пентобарбітал (етамінал натрію)	5-етил-5-(1-метилбутил)барбітурова кислота
Піназепам	7-хлор-1,3-дигідро-5-феніл-1-(2-пропініл)-2 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-2-он
Піпрадрол	1,1-дифеніл-1-(2-піперидил)метанол
Піровалерон	4-метил-2-(1-піролідиніл)валерофенон
Празепам	7-хлор-1-(циклопропілметил)-1,3-дигідро-5-феніл-2 <i>H</i> -1,4-бензодіазепін-2-он
Секбутабарбітал	5-сес-бутил-5-етилбарбітурова кислота
Темазепам	7-хлор-1,3-дигідро-3-гідрокси-1-метил-5-феніл-

	2H-1,4-бензодіазепін-2-он
Тетразепам	7-хлор-5-(циклогексен-1-іл)-1,3-дигідро-1-метил-2H-1,4-бензодіазепін-2-он
Тофізопам (грандоксин)	1-(3,4-диметоксифеніл)-4-метил-5-етил-7,8-диметокси-5H-2,3-бензодіазепін
Тріазолом	8-хлор-6-(о-хлорфеніл)-1-метил-4H-s-триазоло-[4,3-a]-1,4-бензодіазепін
Феназепам	7-бром-5-(2-хлорфеніл)-2,3-дигідро-1H-1,4-бензодіазепін-2-он
Фендиметразин	(+)-(2S,3S)-3,4-диметил-2-фенілморфолін
Фенкамфамін	N-етил-3-феніл-2-норборнанамін
Фенобарбітал	5-етил-5-фенілбарбітурова кислота
Фенпропорекс	(±)-N-2-ціанетиламфетамін
Фентермін	α,α-диметилфенілетиламін
Флудіазепам	7-хлор-5-(о-фторфеніл)-1,3-дигідро-1-метил-2H-1,4-бензодіазепін-2-он
Флунітазепам	5-(о-фторфеніл)-1,3-дигідро-1-метил-7-нітро-2H-1,4-бензодіазепін-2-он
Флуразепам	7-хлор-1-[2-(діетиламіно)-етил]-5-(о-фторфеніл)-1,3-дигідро-2H-1,4-бензодіазепін-2-он
Хлордіазепоксид	7-хлор-2-(метиламіно)-5-феніл-3H-1,4-бензодіазепін-4-оксид
Циклобарбітал	5-(1-циклогексен-1-іл)-5-етилбарбітурова кислота

Примітка. До цього списку також включаються солі всіх перелічених у ньому речовин у разі, коли існування таких солей можливе.

Таблиця IV

Список № 1

Прекурсори, обіг яких обмежено і стосовно яких встановлюються заходи контролю

Міжнародна незареєстрована назва	Хімічна назва
N-ацетилантранілова кислота	2-ацетиламінобензойна кислота
Ергометрин	βета-пропаноламід лізергінової кислоти maleat; 9,10-дидегідро-N-[(S)-2-гідрокси-1-метилетил]-6-метилерголін-8в-карбоксамід maleat
Ерготамін	ерготаман-3',6',18-трион,12'-гідрокси-2'метил-5'-(фенілметил)-(5'a), [R-(R*, R*)]-2,3-дигідроксибутандіоат
Ефедрин	[R-(R*, S*)]-α[1-(метиламіно)етил]-фенілметанол; 1-феніл-2-(метиламіно)-пропанол
Ізосафрол	3,4-метилендіокси-(1'-пропеніл)бензол
Лізергінова кислота	9,10-дидегідро-6-метилерголін-8в-карбонова кислота

3,4-метилendioксифеніл-2-пропанон (3,4-МДФ-2П)	3,4-метилendioкси-(пропіл-2-он)бензол
Піперональ	3,4-(метилendioкси)бензальдегід; геліотропін
Псевдоефедрин	(S-(R*, R*)-a-[1-(метиламіно)етил]-фенілметанол; 1-феніл-2-(метиламіно)пропанол
Сафрол	3,4-метилendioксиалілбензол
Фенілацетон	1-феніл-2-пропанон; метилбензилкетон
Фенілпропаноламін (ФПА, норефедрин)	(±)-2-аміно-1-фенілпропанол-1

Примітка. До цього списку також включаються солі всіх перелічених у ньому речовин у разі, коли утворення таких солей можливе.

Список № 2

Прекурсори, стосовно яких встановлюються заходи контролю

Міжнародна незареєстрована назва	Хімічна назва
Ангідрид оцтової кислоти	оцтовий ангідрид
Антранілова кислота	2-амінобензойна кислота
Ацетон	2-пропанон
Етиловий ефір	діетиловий ефір
Калію перманганат	калій марганцевокислий
Метилетилкетон	2-бутанон
Піперидин	гексагідропіридин; пентаметиленімін
Сірчана кислота	сульфатна кислота
Соляна кислота	хлористоводнева кислота
Толуол	метилбензол
Фенілоцтова кислота	<i>альфа</i> -толуїлова кислота

Примітка. До цього списку також включаються солі всіх перелічених у ньому речовин у разі, коли утворення таких солей можливе, за винятком солей сірчаної та соляної кислот.

Речовини, що містять не менш як 10 відсотків таких прекурсорів, як ацетон, етиловий ефір, метилетилкетон та толуол, підлягають тим же заходам контролю, що й прекурсори.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Н А К А З

від 1 серпня 2000 року № 188

Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу

Відповідно до Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів" та Закону України "Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними"

Н А К А З У Ю:

1. Затвердити таблиці:
 - 1.1. Невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, що знаходяться у незаконному обігу (додається).
 - 1.2. Невеликих, великих та особливо великих розмірів психотропних речовин, що знаходяться у незаконному обігу (додається).
 - 1.3. Великих та особливо великих розмірів прекурсорів, що знаходяться у незаконному обігу (додається).
2. Уважати таким, що втратив чинність, наказ Комітету з контролю за наркотиками від 27 січня 1997 р. № 1 "Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу", зареєстрований У Міністерстві юстиції України 24 червня 1997 р. за № 235/2039.
3. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Коротка О.Ш.

Міністр

В.Ф.Москаленко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони
здоров'я України
01.08.2000 N 188
(у редакції наказу
Міністерства охорони
здоров'я України
від 29.07.2010 N 634)

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
16 серпня 2000 р.
за N 512/4733

Таблиця 1

**НЕВЕЛИКІ, ВЕЛИКІ ТА ОСОБЛИВО ВЕЛИКІ РОЗМІРИ
наркотичних засобів, що знаходяться
у незаконному обігу**

Назва наркотичного засобу	Невеликі розміри (г)	Великі розміри (г)	Особливо великі розміри (г)
1	2	3	4
Вупренорфін	до 0,08	від 0,8 до 8,0	8,0 і більше
Декстпропоксифен	до 0,6	від 3,0 до 30,0	30,0 і більше
Дезоморфін*	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
Канабіс - цілі або різного ступеня подрібнення будь-які частини рослини роду коноплі або їх суміш (за винятком власне дозрілого насіння) незалежно від того, піддавались вони екстракції, деструкції, гниттю чи враженню пліснявою**	до 5,0	від 500 до 2500	2500 і більше
Канабісу смола - суміш відділеної смоли, пилку чи окремих подрібнених частин рослини коноплі або їх суміш, яка містить тетрагідроканабінол*	до 0,5	від 50,0 до 500,0	500,0 і більше
Канабісу екстракти (настойки) - засіб, який отримують з будь-яких видів і сортів конопель або канабісу шляхом виділення (екстракції) різними способами і який містить тетрагідроканабінол*	до 0,3	від 5,0 до 100,0	100,0 і більше

Героїн*	до 0,005	від 1,0 до 10,0 і більше
		10,0
Опій ацетильований - засіб, що містить у своєму складі ацетильовані похідні алкалоїдів опію (у тому числі за наявності інших речовин)*	до 0,005	від 1,0 до 10,0 і більше
		10,0
Етилморфін гідрохлорид (діонін)	до 0,2	від 10,0 до 100,0 і більше
		100,0
Кодеїн (основа та солі)	до 0,2	від 10,0 до 50,0 і більше
		50,0
Кокаїн (основа та солі незалежно від наявності наповнювачів)	до 0,02	від 1,0 до 15,0 і більше
		15,0
Метадон (фенадон)	до 0,02	від 1,6 до 20,0 і більше
		20,0
Меткатинон (ефедрон)*	до 0,01	від 3,0 до 50,0 і більше
		50,0
Морфін (основа та солі)	до 0,03	від 2,5 до 12,5 і більше
		12,5
Макова солома - цілі або різного ступеня подрібнення будь-які частини рослини виду "мак сновтворюний" або їх суміш (за винятком власне дозрілого насіння) незалежно від того, піддавались вони екстракції, деструкції, гниттю чи враженню пліснявою**	до 50,0	від 500,0 до 5000,0 і більше
		5000,0
Концентрат з макової соломи (опій екстракційний) - засіб, що отримують із макової соломи шляхом виділення (екстракції) різними способами і який містить хоча б один наркотичний алкалоїд або їх суміш (у тому числі за наявності інших речовин)*	до 0,5	від 50,0 до 250,0 і більше
		250,0
Омнопон	до 0,03	від 3 до 75,0 і більше
		75,0
Опій - сік сновтворюного маку, що згорнувся, у тому числі медичний, який містить хоча б один наркотичний алкалоїд або їх суміш (у тому числі за наявності інших речовин)*	до 0,1	від 50,0 до 250,0 і більше
		250,0
Піритрамід (дипідолор)	до 0,03	від 1,5 до 25,5 і більше

		25,5	
Трамадол	до 0,5	від 5,0 до	50,00 і більше
		50,00	
Тримеперидин (промедол)	до 0,03	від 3,0 до	75,0 і більше
		75,0	
Фентаніл	до 0,0004	від 0,002 до	0,2 і більше
		0,2	
Метилфентаніл*	до 0,0002	від 0,001 до	0,1 і більше
(альфа-метилтіофентаніл, альфа-метилфентаніл, ацетил-альфа- метилфентаніл, бета- гідрокси-3-метилфентаніл, бета-гідроксифентаніл, 3-метилтіофентаніл, 3- метилфентаніл)		0,1	
Пентазоцин	до 2,0	від 20,0 до	200,0 і більше
		200,0	
Бензилморфін*	до 0,01	від 0,1	1,0 і більше
		до 1,0	
3-моноацетилморфін*	до 0,01	від 0,1	1,0 і більше
		до 1,0	
6-моноацетилморфін*	до 0,01	від 0,1	1,0 і більше
		до 1,0	

1. Розміри наркотичних засобів визначені на підставі існуючої практики боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів та з урахуванням існуючої міжнародної практики, що базується на визначеній добовій дозі (definite daily dose) (далі - ВДД) за даними Міжнародного комітету з контролю за наркотиками ООН.

2. До невеликих розмірів віднесені ті, що не перевищують 10 ВДД.

3. Великі розміри - у межах від 100 до 1000 ВДД.

4. Особливо великі розміри перевищують 1000 ВДД.

5. Розміри наркотичних засобів рослинного походження, а також виготовлених у вигляді екстрактів, витяжок, відварів, інших рідин, згідно з існуючими методиками криміналістичних досліджень визначаються у перерахунку на суху речовину.

6. У таблицю включені наркотичні засоби, що на сьогодні знаходяться в Україні в незаконному обігу.

7. При виявленні ізомерів та стереоізомерів, складних і простих ефірів, гомологів та аналогів, метаболітів наркотичних засобів, включених до таблиці 1, невеликі, великі та особливо великі розміри застосовуються, як для відповідних наркотичних засобів, включених до таблиці 1.

* Наведені наркотичні засоби незалежно від розмірів кваліфікуються як особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких заборонено (таблиця І список N 1 Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 N 770).

** Ці особливо небезпечні наркотичні засоби виготовляються без застосування спеціального (лабораторного) обладнання з рослин, культивування яких дозволено для промислових цілей за наявності спеціального дозволу (ліцензії). Кількісне визначення маси цих наркотичних засобів здійснюється у перерахунку на суху речовину.

Голова Комітету з контролю
за наркотиками при МОЗ України

В.Г.Белявський

Таблиця 2

**Невеликі, великі та особливо великі розміри
психотропних речовин, що знаходяться у
незаконному обігу**

Назва психотропних речовин	Невеликі розміри (г)	Великі розміри (г)	Особливо великі розміри (г)
1	2	3	4
Алобарбітал	до 1,0	від 10,0 до 100,0	100,0 і більше
Альпразолам	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
Амобарбітал	до 1,0	від 10,0 до 100,0	100,0 і більше
Амфепрамон	до 0,75	від 7,5 до 75,0	75,0 і більше
Амфетамін	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Барбітал	до 5,0	від 50,0 до 500,0	500,0 і більше
Бензфетамін	до 0,75	від 7,5,0 до 75,0	75,0 і більше
Бензилпіперазин, ВЗР	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Бролафетамін (ДОБ, DOB) *	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Бромазепам	до 1,0	від 10,0 до 100,0	100,0 і більше
Бротізолам	до 0,0025	від 0,025 до 0,25	0,25 і більше
Буталбітал	до 0,75	від 7,5 до 75,0	75,0 і більше
Бутобарбітал	до 1,5	від 15,0 до 150,0	150,0 і більше
Вінілбітал	до 1,5	від 15,0 до 150,0	150,0 і більше
Галазепам	до 1,0	від 10,0 до 100,0	100,0 і більше
Галоксазолам	до 0,075	від 0,75 до 7,5	7,5 і більше
N - гідрокси-МДА (N-гідроксиметилен, діоксамфетамін) *	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше

Гамма-оксимасляна кислота (ГОМК, ГНВ), а також її складні ефіри та солі	до 0,5	від 5,0 до 50,0	50,0 і більше
Глутетимід	до 2,5	від 25,0 до 250,0	250,0 і більше
Тофізопам (грандоксин)	до 0,3	від 3,0 до 30,0	30,0 і більше
2С-В (4-бром-2,5-диметоксифенетил - амін)	до 0,01	від 0,5 до 5,0	5,0 і більше
Делоразепам	до 0,03	від 0,3 до 3,0	3,0 і більше
Дексамфетамін	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Дельта-9-тетрагідроканабінол*	до 0,3	від 3,0 до 30,0	30,0 і більше
Діазепам	до 0,1	від 1,0 до 10,0	10,0 і більше
ДМА (2,5-диметоксифетамін)*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
ДОЕТ (2,5-диметокси-4-етилфетамін)*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
N-етилтенамфетамін (МДБ, N-етил-МДА)*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Естазолам	до 0,03	від 0,3 до 3,0	3,0 і більше
Етиламфетамін	до 0,3	від 3,0 до 30,0	30,0 і більше
Етил лофлазепат	до 0,02	від 0,2 до 2,0	2,0 і більше
Етинамат	до 5,0	від 50,0 до 500,0	500,0 і більше
Етхлорвінол	до 5,0	від 50,0 до 500,0	500,0 і більше
Золпідем (INN)	до 0,1	від 1,0 до 10,0	10,0 і більше
Камазепам	до 0,3	від 3,0 до 30,0	30,0 і більше
Катин	до 0,2	від 2,0 до 20,0	20,0 і більше
Катинон*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Кетазолам	до 0,3	від 3,0 до 30,0	30,0 і більше
Клобазам	до 0,2	від 2,0 до 20,0	20,0 і більше
Клоназепам	до 0,08	від 0,8 до 8,0	8,0 і більше
Клоразепат	до 0,2	від 2,0 до 20,0	20,0 і більше
Клотіазепам	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Клоксазолам	до 0,09	від 0,9 до 9,0	9,0 і більше
Левамфетамін	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше

Левометамфетамін	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Лефетамін	до 0,75	від 7,5 до 75,0	75,0 і більше
(+)-Лізергид (ЛСД) *	до 0,00001	від 0,001 до 0,01	0,01 і більше
Лоразепам	до 0,025	від 0,25 до 2,5	2,5 і більше
Лопразолам	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
Лорметазепам	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
Мазиндол	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
Медазепам	до 0,2	від 2,0 до 20,0	20,0 і більше
Мепробамат	до 12,0	від 120,0 до 1200,0	1200,0 і більше
Мескалін 4-метил-амінорекс*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Метаквалон	до 2,0	від 20,0 до 200,0	200,0 і більше
Метамфетамін (первитин)	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Метамфетамін-рацемат	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Метилфенобарбітал	до 1,0	від 10,0 до 100,0	100,0 і більше
Метилприлон	до 2,0	від 20,0 до 200,0	200,0 і більше
Мефенорекс	до 0,6	від 6,0 до 60,0	60,0 і більше
МДМА (3,4-метилендіоксиметамфетамін) *	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
ММДА (5-метокси-3,4-метилендіокси-амфетамін) *	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
4-ММС (4-метилметкатинон) *	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
bk-PMMA (4-метоксиметкатинон) *	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
5-MeO-DIPT*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
5-MeO-DMT, 5-метоксиди-метилтриптамін*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Метилендіоксипіровалерон, MDPV*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Мідазолам	до 0,2	від 2,0 до 20,0	20,0 і більше
Німетазепам	до 0,05	від 0,5 до 5,0	5,0 і більше

Нітразепам	до 0,05	від 0,5 до 5,0	5,0 і більше
Нордазепам	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Оксазолам	до 0,4	від 4,0 до 40,0	40,0 і більше
Оксазепам	до 0,5	від 5,0 до 50,0	50,0 і більше
Пемолін	до 0,4	від 4,0 до 40,0	40,0 і більше
Піназепам	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Пентобарбітал (етамінал натрію)	до 1,0	від 10,0 до 100,0	100,0 і більше
Піпрадрол	до 0,3	від 3,0 до 30,0	30,0 і більше
Піровалерон	до 0,4	від 4,0 до 40,0	40,0 і більше
Празепам	до 0,3	від 3,0 до 30,0	30,0 і більше
ПМА (параметокси- амфетамін) *	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Псилоцибін*	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
Псилоцин*	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
Плодове тіло грибів, що містить псилоцин і псилоцибін	до 0,5	від 5 до 50	50 і більше
Сальвінорин А*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
Секбутабарбітал	до 0,75	від 7,5 до 75,0	75,0 і більше
Секобарбітал	до 0,75	від 7,5 до 75,0	75,0 і більше
Сибутрамін	до 0,5	від 5 до 50,0	50,0 і більше
СТП (ДОМ) *	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Темазепам	до 0,2	від 2,0 до 20,0	20,0 і більше
Тенамфетамін (МДА) *	до 0,015	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Тетрагідроканабінол, усі ізомери*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
Тетразепам	до 1,0	від 10,0 до 100,0	100,0 і більше
ТМА (3,4,5- триметокси- амфетамін) *	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
TFMPP (3-трифтор- метилфенилпиперазин, мета-трифторметил- фенилпиперазин) *	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Тріазолом	до 0,0025	від 0,025 до 0,25	0,25 і більше
Феназепам	до 0,01	від 0,10 до 1,0	1,0 і більше
Фендиметразин	до 0,7	від 7,0 до 70,0	70,0 і більше

Фенетилін	до 0,5	від 5,0 до 50,0	50,0 і більше
Фенкамфамін	до 0,8	від 8,0 до 80,0	80,0 і більше
Фенметразин	до 0,5	від 5,0 до 50,0	50,0 і більше
Фенобарбітал	до 1,0	від 10,0 до 100,0	100,0 і більше
Фенпропорекс	до 0,2	від 2,0 до 20,0	20,0 і більше
Фентермін	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Фенциклідин (PCP) *	до 0,0001	від 0,01 до 1,0	1,0 і більше
Флудіазепам	до 0,0075	від 0,075 до 0,75	0,75 і більше
Флунітразепам	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
Флуразепам	до 0,3	від 3,0 до 30,0	30,0 і більше
Хлордіазепоксид	до 0,3	від 3,0 до 30,0	30,0 і більше
1-(4-хлорфеніл) - піперазин	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Циклобарбітал	до 2,0	від 20,0 до 200,0	200,0 і більше
CP 47,497*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
(CP 47,497)-C6*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
(CP 47,497)-C8*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
(CP 47,497)-C9*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-073*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-196*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-194*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-197*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-007*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-149*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-098*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-195*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-192*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-199*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-200*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-193*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-198*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-176*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше

JWH-122*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-250*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-081*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-018*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-175*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-184*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-185*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-116*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
HU-210*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
1-пентил-3-(4-гідроксифенілацетил)-індол*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
1-феніл-2 (диметиламіно)бутан-1-он*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
2C-B*	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
2C-I*	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
2C-T-2*	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
2C-T-7*	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
3,4-DMMC*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
3-F-iso-MS*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
4-EMC*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
4-FA (4-фторафетамін)*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
4-MTA*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
4-метил-а-пірролідинопропіофенон*	до 0,01	від 3,0 до 50,0	50,0 і більше
5-IAI*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
5-MeO-AMT*	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
5-MeO-DALT (5-метоксидіалілтриптамін)*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
5-MeO-DIPT*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
5-MeO-NMT*	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
AM-694*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
AM-1220 (AM-1296)*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
AM-2201*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше

GDA-26*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
HU-308*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-015*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-019*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-203*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-210*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-251*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-307*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
JWH-370*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
MABP (буферон)*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
MBDB*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
MDOH (N-гідрокси-3,4-метилендіокси-амфетамін)*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
MDPBP*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
MDPPP*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
MPBP*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
N-ізопропіл-бензиламін*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
N,N-диметил-4-меткатинон (N-метилмефедрон)*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
NMT (N-метилтриптамін)*	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
PCA*	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
SR-18 (RCS-8, BEM-8)*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
WIN 48,098 (Правадолін)*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
WIN 55,212-2*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
SR-19 (BTM-4, ERIC-4, RCS-4)*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
1-(3-трифторфеніл)-піперазин)*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
2-фторметкатинон*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
3-фторметкатинон*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
4-метил-N-етилкатинон*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Амінептин	до 2,5	від 25,0 до 250,0	250,0 і більше

Апрофен (тарен)	до 0,5	від 5,0 до 50,0	50,0 і більше
АТМ (альфа-метилтриптамін) *	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
БДБ (J, BDB) *	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Бутилон	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
(b-кето MBDB) *			
Буфотенин	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
(5-OH-DMT) *			
Гама-бутиролактон	до 0,5	від 5,0 до 50,0	50,0 і більше
ДОХ *	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Етилон	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
(b-кето МДЕА) *			
Кетамін	до 1,0	від 10,0 до 100,0	і більше
Мета-хлорфеніл-піперазин (мСРР) *	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Метилон	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
(b-кето МДМА) *			
Нафірон	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
(0-2482, NRG-1) *			
Піперонілацетон	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
(M1-2) *			
СР 55, 940 *	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
Тіанептин	до 0,7	від 7,0 до 70,0	70,0 і більше
Фенілетиламін	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше

1. Розміри психотропних речовин визначені на підставі існуючої практики боротьби з незаконним обігом психотропних речовин та з урахуванням існуючої міжнародної практики, що базується на визначеній добовій дозі (definite daily dose) (далі - ВДД) за даними Міжнародного комітету з контролю за наркотиками ООН.

2. До невеликих розмірів віднесені ті, що не перевищують 10 ВДД.

3. Великі розміри - у межах від 100 до 1000 ВДД.

4. Особливо великі розміри перевищують 1000 ВДД.

5. Розміри виготовлених психотропних речовин у вигляді екстрактів, витяжок, відварів, інших рідин згідно з існуючими методиками криміналістичних досліджень визначаються в перерахунку на суху речовину.

6. У таблицю включені психотропні речовини, що на сьогодні знаходяться в Україні в незаконному обігу.

7. При виявленні ізомерів та стереоізомерів, складних і простих ефірів, гомологів та аналогів, метаболітів психотропних речовин, включених до таблиці 2, невеликі, великі та особливо великі розміри застосовуються, як для відповідних психотропних речовин, включених до таблиці 2.

* Наведені психотропні речовини незалежно від розмірів кваліфікуються як особливо небезпечні психотропні речовини, обіг яких заборонено (таблиця І список N 2 Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 N 770).

Голова Комітету з контролю
за наркотиками при МОЗ України

В.Г.Белявський

Таблиця 3

**Великі та особливо великі розміри прекурсорів, що
знаходяться у незаконному обігу**

Назва прекурсору	Великі розміри	Особливо великі розміри
1	2	3
Антранілова кислота	від 2,5 до 25,0 кг	25,0 кг і більше
Ангідрид оцтової кислоти	від 0,002 до 0,02 кг	0,02 кг і більше
N-ацетилантранілова кислота	від 0,3 до 3,0 кг	3,0 кг і більше
Ацетон	від 50,0 до 200,0 л	200,0 л і більше
Ергометрин	від 0,0003 до 0,003 кг	0,003 кг і більше
Ерготамін	від 0,0003 до 0,003 кг	0,003 кг і більше
Етиловий ефір	від 20,0 до 200,0 л	200,0 л і більше
Ефедрин	від 0,0006 до 0,006 кг	0,006 кг і більше
Ізосафрол	від 0,5 до 5,0 кг	5,0 кг і більше
Калію перманганат	від 1,0 до 3,0 кг	3,0 кг і більше
Лізергінова кислота	від 0,0001 до 0,001 кг	0,001 кг і більше
3,4-метилендіоксифеніл- 2-пропанон	від 0,25 до 2,5 л	2,5 л і більше
Метилетилкетон	від 20,0 до 200,0 л	200,0 л і більше
Норефедрин (Фенілпропаноламін, ФПА)	від 0,0003 до 0,03 кг	0,03 кг і більше
Піперидин	від 0,02 до 0,2 кг	0,2 кг і більше
Піперональ	від 0,02 до 0,2 кг	0,2 кг і більше
Псевдоефедрин	від 0,0006 до 0,006 кг	0,006 кг і більше
Сафрол	від 1,0 до 10,0 кг	10,0 кг і більше

Сірчана кислота	від 20,0 до 100,0 л	100,0 л і більше
Соляна кислота	від 20,0 до 100,0 л	100,0 л і більше
Толуол	від 20,0 до 200,0 л	200,0 л і більше
Фенілацетон	від 0,04 до 0,4 л	0,4 л і більше
Фенілоцтова кислота	від 1,0 до 10,0 кг	10,0 кг і більше
Розчинники, що містять у сукупності не менш як 50% ацетону, етилового ефіру, метилетилкетону та толуолу*	від 50,0 до 200,0 л	200,0 л і більше

Розміри прекурсорів визначені згідно з даними Міжнародного комітету з контролю за наркотиками ООН у кількостях, які використовуються для виготовлення середніх доз наркотичного засобу, що нелегально реалізується у роздріб.

До таблиці включені прекурсори, що використовуються при незаконному виготовленні наркотичних засобів і психотропних речовин.

* З метою однозначного підходу до розуміння розмірності відсотків, в яких має бути визначений кількісний вміст прекурсорів: ацетону, толуолу, етилового ефіру та метилетилкетону, та з урахуванням використовуваних для цього методик досліджень слід користуватись масовими відсотками.

Голова Комітету з контролю
за наркотиками при МОЗ України

В.Г.Белявський

Навчальне видання

САВЧЕНКО Андрій Володимирович

СТРІЛЬЦІВ Олександр Михайлович

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ
НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИКІВ:
МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ
СТАНДАРТИ**

Підписано до друку 11.03.2014. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 9,5. Ум. друк. арк. 8,5. Тираж 50 прим.

Редакційно-видавничий центр
Національної академії внутрішніх справ
03035, Київ-35, пл. Солом'янська, 1

Друк: ФО-П Поліщук О.В.
Свідectво суб'єкта видавничої справи ДК №2142 від 31.03.2005
07400, м. Бровари, вул. Незалежності, 2, кв. 148
тел. (044) 592-13-49